

Nr 2.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för avlöningen av präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 1 april 1949 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 204, vilken tilldelats första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden föreslagit riksdagen att godkänna av *föredraganden, statsrådet Quensel*, enligt samma protokoll förordade grunder för prästernas avlöning och pensionering, avsedda att träda i tillämpning å tidpunkt, som framdeles bestämmes.

I anledning av propositionen ha under vårsessionen av innevarande riksdag väckts elva motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 305 av herr *Svedberg m. fl.*,

nr 318 av herrar *Arrhén* och *Eskilsson*,

nr 319 av herrar *Arrhén* och *Eskilsson* och

nr 320 av herrar *Arrhén* och *Eskilsson* samt

inom andra kammaren

nr 381 av herr *Senander m. fl.*,

nr 391 av herr *Spångberg m. fl.*, likalydande med motionen nr 305 i första kammaren,

nr 404 av herr *Olsson* i Mora *m. fl.*,

nr 405 av herr *Hallén m. fl.*, likalydande med motionen nr 318 i första kammaren,

nr 406 av herr *Rubbestad*,

nr 407 av herr *Hallén m. fl.*, likalydande med motionen nr 319 i första kammaren, och

nr 408 av herr *Hoppe m. fl.*, likalydande med motionen nr 320 i första kammaren.

Under den nu pågående höstsessionen har därjämte inom andra kammaren väckts en motion, nr 431, av herr förste vice talmannen *Skoglund m. fl.*

I motionerna I: 305, II: 381 och II: 391 hemställles, att riksdagen måtte

besluta avslå propositionen. Motionen II: 404 utmynnar i yrkande att riksdagen måtte lämna propositionen utan bifall.

Motionerna I: 318 och II: 405 innehålla förslag »att riksdagen ville besluta *att* vid fastställande av tjänsteklass för komminister i pastorat med flera biträdestjänster inplacering i Ca 28 skall ske, där invånareantalet per biträdande präst överstiger 7 500, och i Ca 27, då invånareantalet varierar mellan 5 001 och 7 500, *samt att* den i propositionen för *vissa* tjänster föreslagna hänsynen till tjänstgöringsområdets areal utsträcker att gälla komministertjänst i allmänhet.»

I motionerna I: 319 och II: 407 hemställas, »1) *att* biskop och domkapitel må till prästvigning antaga det antal, som för pastoralvårdens handhavande prövas oundgängligen nödigt, 2) *att* pastoratsadjunkt icke skall erhålla anställning som aspirant och att pastoratsadjunkt skall äga rätt att erhålla missiv för prästerlig tjänstgöring.»

Motionerna I: 320 och II: 408 utmynna i hemställan »*att* riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 204 måtte besluta, att kyrkoadjunktsbefattningarna skola differentieras i två tjänsteklasser med placering dels i Ce 24, dels i Ce 26; det senare i pastorat där invånarantalet per biträdande präst överstiger 5 000.»

Hemställan i motionen II: 406 är, »*att* riksdagen måtte besluta att i enlighet med 1946 års prästlönekommittés förslag inplacera kyrkoherdarna i lönegrad Ca 29, 31 och 33 samt komministrarna i lönegrad Ca 26, 27 och 28.»

Slutligen hemställas i motionen II: 431, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 204 måtte besluta, *dels* att det till grund för lönegradsinplaceringen liggande lönebeloppet för kyrkoherde, som fullgör duplikation, måtte uppräknas med 400 kronor, *dels ock* att komministrar och kyrkoadjunkter, som fullgöra duplikation, måtte uppflyttas en lönegrad.»

På hemställan av första lagutskottet i dess memorial nr 41 vid vårsessionen ha kamrarna beslutat uppskjuta behandlingen av propositionen och de vid samma session väckta motionerna till den nu pågående höstsessionen.

Propositionen och samtliga motioner ha efter överenskommelse mellan statsutskottet och första lagutskottet hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och första lagutskott.

Beträffande de i propositionen och motionerna anförda skäl, för vilka redogörelse icke lämnas här nedan, får utskottet hänvisa till propositionen och motionerna.

Utskottet har mottagit *dels* en av 401 ordinarie landsbygdspräster under tecknad skrivelse, *dels ock* en skrivelse från kyrkoherden Oskar Haapaniemi i Pajala m. fl.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att principbeslut fattas om tillämpning av det civila lönesystemet för avlöning av präster.

Reformen berör huvudsakligen församlingsprästerna, nämligen *kyrkoherdar, komministrar, kyrkoadjunker* och *pastoratsadjunker* till antalet respektive 1 350, 880, 346 och 365.

För dessa präster föreslås följande lönegradsplaceringar: kyrkoherdar Ca 27, 29, 31 och 33, komministrar Ca 25, 26, 27 och 28, kyrkoadjunker Ce 24 samt pastoratsadjunker reglerad befordringsgång Cf 18—Ce 20—Ce 22—Ce 24.

Avlöningsreformen beräknas medföra en kostnadsökning av omkring 7,7 milj. kronor årligen. Härtill komma omkring 1,8 milj. kronor för år för en pensionsreglering i anslutning till avlöningsreformen.

Avlöningsreformen avses icke skola träda i kraft förrän vid tidpunkt, som framdeles bestämmes.

I. Inledning.

Alltsedan medeltiden och in i senare tid har prästerskapet avlönats, förutom genom upplåtelse av boställen, med tionde och vissa andra avgifter (jura stolæ).

De sålunda utgående löneförmånerna växlade betydligt alltefter församlingarnas bördighet och efter skördeutfallet. På åtskilliga ställen voro lönerna alltför ringa, medan de på andra stego till betydlig storlek. Detta förhållande framträdde under den hastiga ekonomiska utvecklingen på 1800-talet i allt starkare dager och framkallade åtskilliga reformförslag, vilka slutligen resulterade i förordningen den 11 juli 1862 angående allmänt ordnande av prästerskapets inkomster. Enligt denna författning skulle för prästerskapet i alla territoriella pastorat efter förslag av särskilda länsnämnder av Kungl. Maj:t fastställas löneregleringar med 50-årig giltighet. Sådana löneregleringar blevo också efterhand fastställda.

Genom löneregleringarna fastställdes emellertid icke bestämda lönebelopp. Man sökte blott avpassa prästerskapets boställsförmåner och församlingsmedlemmarnas avgiftsskyldighet på sådant sätt, att inkomsterna för de särskilda prästerliga tjänst innehavarna skulle erhålla lämplig storlek. Någon tillfredsställande reglering av lönerna erhöi man icke på detta sätt. En nyreglering vid 50-årsperiodernas slut blev därför nödvändig, och grunden för en sådan lades också genom 1910 års prästlöneregleringslag.

Prästlöneregleringslagen av år 1910, vilken i sina väsentliga stycken alltjämt är gällande, tillkom såsom en integrerande del i det större kom-

plex av författningar på det kyrkligt-ekonomiska området, som utfärdades samma år. Bland övriga här åsyftade författningar märkas i första hand lag om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför, lag om emeritilöner för präster, lag om kyrkofond samt ecklesiastik boställsordning. Sistnämnda två lagar ha, i och med viss omläggning av däri reglerade speciella rättsförhållanden, ersatts av lagen om kyrkofond den 30 augusti 1932 och ecklesiastik boställsordning av samma datum.

En betydande tidrymd ligger emellan de angivna lagstiftningsetapperna åren 1862 och 1910. Var för sig voro de också resultatet av lika stora som långvariga mödor.

Löneregleringarna på grundval av 1862 års prästlöneförordning fastställdes pastoratsvis och individuellt för varje tjänst. Dessa löneregleringar utlöpte successivt under åren 1914—1934. De nya löneregleringarna på grundval av 1910 års prästlönelag fastställas ävenledes pastoratsvis och individuellt för varje tjänst, för en period av i regel tjugo år i sänder. År 1934 voro alla rikets kyrkoherde- och komministerstjänster första gången »nyreglerade». Sistnämnda år tog löneregleringsarbetet vid för den andra tjugoårsperioden. Huvuddelen av regleringarna under denna period hänföra sig till åren 1936—1943.

De genom 1910 års prästlönelag fastställda avlöningsförmånerna för kyrkoherdar och komministrar avse den s. k. *reglerade lönen* och representera numera endast bottenavlöningen för dessa befattningshavare. Vid de fortgående löneregleringarna bestämmas endast de löneposter, som tillhöra den reglerade lönen. Under tidsskedet 1918—1948 ha emellertid kyrkoherdarna och komministrarna i »nyreglerade pastorat» uppburit en serie tillägg till denna lön:

under åren 1917—1920 under beteckning krigstidsunderstöd, krigstidstillägg, krigstidshjälp och dyrtidstillägg;

under åren 1920—1929 under beteckning tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande (s. k. nådårstillägg); samt

under åren 1930—1949 under beteckningen provisorisk tilläggslös, dyrtidstillägg, nådårstillägg, kristillägg, tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg; allt löneposter, vilka — med undantag av det tillfälliga lönetillägget — alltjämt utgå.

Vid vissa befattningar i Härnösands och Luleå stift utgår härjämte (alltsedan år 1925) s. k. ödebygdstillägg.

De för närvarande gällande bestämmelserna om församlingsprästers avlöning finnas, på grundval av 1910 års prästlöneringslag samt ett betydande antal senare tillkomna specialförfattningar, sammanförda i *reglementet den 15 februari 1935 för prästerskapets avlöning*.

I propositionen har (under Avd. II s. 11—36) lämnats en mera speciell ehuru starkt beskuren redogörelse för den gällande utomordentligt detaljrika regleringen av prästernas avlönings- och pensionsförhållanden samt sättet för finansieringen av prästlönekostnaderna, m. m.

Till denna redogörelse får utskottet hänvisa. Vid studium av redogörelsen torde beaktas, att den där omförmälda provisoriska avlönings- och pensionsregleringen genom beslut vid vårsessionen av innevarande riksdag (prop. nr 169 samt första lagutskottets utlåtande nr 36 och memorial nr 47) förlängts på ytterligare ett år. På riksdagsbeslutet grundade författningar äro meddelade i SFS 1949: 348 och 349. Vidare må erinras, att Kungl. Maj:t genom kungörelse den 31 augusti 1949 (nr 478) i samband med viss omläggning av avräkningsförfarandet mellan pastoraten och kyrkofonden bestämt den allmänna kyrkoavgiften och i 7 § lagen om kyrkofond avsedda församlingsavgifter för bland annat preliminär avräkning med avseende å år 1950 till 9 respektive 18 öre.

Prästlönerregleringslagen av år 1910 bygger på ett avlöningssystem, som redan vid tiden för dess tillkomst starkt avvek från den samtida avlöningsregleringen inom de civila och militära förvaltningsområdena.

De erfarenheter, som redan vid prästlönerregleringslagens första tillämpning (företrädesvis under åren 1914—1925) vunnos rörande det prästerliga avlöningssystemets ändamålsenlighet, voro mycket ogynnsamma. Arbetet med lönerregleringarnas genomförande visade sig omständligt, tidsödande och kostsamt.

Den 20 juli 1927 tillkallades särskilda sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag rörande en allmän revision av 1910 års kyrkligt-ekonomiska lagstiftning i, bland annat, förevarande ämne. I sitt den 31 december 1929 avlämnade betänkande (SOU 1929:39) framförde ifrågasvarande sakkunniga en stark kritik av det prästerliga avlöningssystemet. Sitt allmänna omdöme om systemet sammanfattade de sakkunniga sålunda:

Den kardinala anmärkningen mot löneberäkningen drabbade den tids- och kostnadsödande finvägning av löneposter av olika slag, som systemet betingade och som i själva verket gjort beredningen av dessa ärenden mera till uträkningar av invecklade ackordstariffer än till reglering av tjänstemannalöner i vanlig mening. — Stadgandet i 4 § i prästlönerregleringslagen angående en särskild lönefyllnad hade givit anledning till ett lönekineseri, som efter svenska förhållanden saknade motstycke. — Det kunde med fog påstås, att det gällande prästerliga löneväsendet i dess teori och praxis, helst om man däri inbegrepe även ordningen för finansieringen av löne-medlen, svällt ut till ett lärosystem av ansenliga mått, vars fulla behärskande blivit förbehållet ett fåtal experter.

I det förslag till en revision av det prästerliga avlöningssystemet, som framlades av omförmälda sakkunniga, förordades en allmän omläggning

därav till huvudsaklig överensstämmelse med de principer, som vunnit tillämpning inom den civila statsförvaltningen. Sakkunnigförslaget rönt hos de myndigheter och övriga vederbörande, som hade att yttra sig däröver, en rätt allmän anslutning men ledde likväl icke till något Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Frågan om ändrade grunder för prästerskapets avlönande uppdrogs i stället den 23 januari och 18 juni 1931, i samband med vissa andra hithörande frågor, till förnyad utredning av särskilda utredningsmän och sakkunniga. Ej heller dessas förslag i förevarande fråga, som framlades i betänkanden den 30 juni 1931 (SOU 1931:24) och den 15 oktober 1931 (SOU 1931:25), föranledde något Kungl. Maj:ts ståndpunkts-tagande.

Missförhållandena på det prästerliga avlöningsområdet ha under den efterföljande långa tidsrymden ytterligare skärpts.

Den tjänstepensionsreglering, som finnes för prästerna genomförd, grundar sig på den samtidigt med prästlönerregleringslagen utfärdade lagen om emeritilöner för präster. Även denna reglering bygger på principer, som avsevärt avvika från dem, vilka vunnit tillämpning för flertalet övriga grupper av befattningshavare i allmän tjänst. Familjepensioneringen för prästerna har däremot år 1941 underkastats en viss modernisering.

De icke-ordinarie prästerna intaga — organisatoriskt sett — en rätt olikartad, i vissa hänseenden mindre tryggad ställning i förhållande till motsvarande kategori befattningshavare inom exempelvis den civila statsförvaltningen. Ytterligare kan nämnas, att semesterförhållandena för prästerna äro synnerligen otillfredsställande.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 1 mars 1946 tillkallades sakkunniga, vilka antogo benämningen *1946 års prästlönekommitté*. Vid frågans anmälande inför Kungl. Maj:t i statsrådet framhöll *föredraganden* det trängande behovet av ny lagstiftning rörande avlöning och pensionering för präster, i första hand församlingsprästerna, samt erinrade därvid, att en reform på detta område icke kunde begränsas till den rent lönetekniska sidan. Efter att hava redogjort för direktiven för 1945 års lönekommitté anförde *föredraganden* vidare:

Det torde med hänsyn till direktiven för den sålunda igångsatta allmänare löne- och pensionsutredningen ligga i sakens natur, att en utredning i närvarande läge rörande prästerskapets löne- och pensionsförhållanden likaså måste taga sikte på den reala löne- och pensionsutmätningen och härutinnan söka ernå en rättvis lösning. Tydligt är ock, att den definitiva utformningen av ett förslag till revision av de prästerliga avlönings- och pensionsbestämmelserna icke kan ske utan tillbörligt beaktande av 1945 års lönekommittés blivande arbetsresultat rörande även andra sådana principiella och praktiska spörsmål, som med hänsyn till ämnets natur äro för de båda utredningsuppdragen gemensamma.

På grundval av förslag från prästlönekommittén ha från 1947 genomförts dels en provisorisk lönereglering — med tyngdpunkt på det ovan omtalade provisoriska lönetillägget — dels en provisorisk pensionsreglering. De förmåner, som sålunda tillerkänts prästerna, ha i det hela haft karaktären av förskott på den blivande lönereformen.

Vid dessa frågor behandling under 1947 års riksdag uttalade första lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande, nr 53, att det funne angeläget understryka det då framlagda förslagens karaktär av provisorium. Det vore enligt utskottets mening ett trängande önskemål att prästlönekommitténs utredning rörande en allmän lönereglering för prästerna påskyndades, så att förslag härom snarast kunde föreläggas riksdagen.

I sitt vid 1948 års riksdag avgivna, av riksdagen godkända utlåtande, nr 37, underströk första lagutskottet ånyo angelägenheten av att prästlönekommitténs utredning rörande en allmän lönereglering för prästerna påskyndades. Ju längre tiden ginge, desto klarare framstode behovet av en rationell lösning av prästernas avlöningsfrågor.

Prästlönekommittén har med skrivelse den 9 oktober 1948 överlämnat betänkande (Del I) med utredning och förslag beträffande nya grunder för avlöning av präster m. m. (SOU 1948:44).

Över betänkandet har kyrkomötet med skrivelse den 7 december 1948 (nr 18) avgivit utlåtande.

Yttranden över betänkandet ha i övrigt avgivits av kammarkollegiet, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens lönenämnd, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, försvarets civilförvaltning, domkapitlen och hovkonsistoriet, stiftsnämnderna samt svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

I ärendet ha inkommit skrifter från allmänna svenska prästföreningen, Sveriges yngre prästers förbund, Sveriges akademikers centralorganisation samt från ett 90-tal i huvudstadens församlingar anställda präster, med flera.

II. Propositionen och motionerna.

De grunder för prästernas avlöning och pensionering, som riksdagen genom propositionen föreslås godkänna, äro där angivna på det sätt, att föredraganden rörande enskilda frågor eller grupper av frågor lämnar en redogörelse för prästlönekommitténs förslag och däröver avgivna yttranden samt tager ställning till vad sålunda framkommit. Beträffande vissa i olika sammanhang uppkommande spörsmål förklarar föredraganden, att han för närvarande icke är beredd att taga ställning till desamma. Såsom framgår av det å s. 147 i propositionen upptagna avsnittet, ha vissa av kommittén behandlade frågor helt lämnats utanför. Utskottet

får erinra om att icke heller kommittén upptagit alla förekommande spörsmål. En förteckning över de av kommittén uppskjutna spörsmålen finnes å s. 148—149 i kommitténs betänkande. När utskottet i det följande redogör för de av föredraganden förordade grunderna, sammanställda med vissa i motionerna anförda skäl, komma ifrågavarande utelämnade spörsmål att upptagas allenast i den mån så är erforderligt för sammanhangets skull.

A. Tjänsteorganisation och avlöning.

1. Avlöningssystemet.

Prästlönekommittén förordar, att det statliga lönesystemet nu lägges till grund även för regleringen av prästernas löner.

Kyrkomötet har förklarat sig ej ha något att erinra emot att det statliga lönesystemet tages till förebild för en kyrklig avlöningsreform.

Remissmyndigheterna ha samstämmigt biträtt kommitténs ställningstagande på förevarande huvudpunkt.

Statens lönenämnd har framhållit, att i och med att samma lönesystem tillämpas å präster och statstjänstemän, eventuella särbestämmelser för prästerna kunna få konsekvenser i fråga om jämförliga statliga tjänstemannagrupper. Sådana särbestämmelser borde därför så vitt möjligt undvikas.

Föredraganden tillstyrker, att den länge fördröjda prästerliga avlöningsreformen baseras på det statliga lönesystemet, samt tillägger, att vad lönenämnden framhållit bör beaktas av prästlönekommittén vid utformningen av dess slutliga förslag.

2. Särskilda förutsättningar för en reform i närvarande läge av avlöningssystemet för prästerna, m. m.

Prästlönekommittén yttrar:

Kommittén har vid studiet av det mycket omfattande äldre utredningsmaterialet stannat i den bestämda övertygelsen att, om man över huvud eftersträvar en lösning inom rimlig tid av den omedelbart trängande frågan om en omläggning av själva lönesystemet, såväl problemet om förvaltningen av prästlönejorden som även — åtminstone i det huvudsakliga — frågekomplexet om ordningen för finansieringen av prästlönekostnaderna måste i närvarande läge avskiljas från löne- och pensionsfrågornas be-

handling. Kommittén är också av den meningen, att en reform i åsyftad riktning av själva avlöningssystemet såsom sådant väl låter sig genomföra utan rubbning av de allmänna grunder, varpå rättsregleringen beträffande boställsväsendet och finansieringen för närvarande är fotad.

Kommittén har varit i något tvivelsmål, huruvida kommitténs utredningsuppdrag avser andra grupper prästerliga befattningshavare än sådana, som omfattas av gällande prästlönereglingslag eller sålunda församlingspräster (domprostar, kyrkoherdarna i de territoriella pastoraten utom Karlsborgs pastorat samt komministrar, kyrkoadjunkter och pastoratsadjunkter). Kommittén har emellertid trott sig böra i utredningen inbegripa icke blott stifts- och kontraktsadjunkterna och den hittills särreglerade kyrkoherdebefattningen i Karlsborgs pastorat utan även biskoparna, utlandskyrkoherdarna, de i Skeppsholms församling och i Karlskrona amiralitetsförsamlingar anställda prästerna samt garnisonspastorn i Boden.

En reform av det prästerliga avlöningssystemet aktualiserar mer eller mindre direkt ett stort antal frågor av speciellt tjänsteorganisatorisk natur. Hithörande speciella frågor ha i allmänhet det gemensamt, att stor meningskiljaktighet av gammalt råder om bästa sättet för deras uppordnande. Kommittén har trott sig förfara riktigast genom att i förevarande utredning till behandling upptaga endast sådana av här åsyftade spörsmål, som ha ett tvingande samband med huvudfrågan. Ett särskilt spörsmål, nämligen stiftsbandsfrågan, skall dock här i korthet beröras.

Kommittén har ansett sig icke böra tillråda, att de båda spörsmålen — avlöningsfrågan och stiftsbandsfrågan — nu i behandlingsordningen kopplas samman. Kommittén anser sig endast böra framhålla det önskvärda i att, efter det avlöningsfrågan förts i hamn, anstalter vidtagas för att utan vidare tidsutdräkt bringa även stiftsbandsfrågan under ny prövning. Kommittén vill emellertid här erinra, att prästvalsakkunniga i sitt den 31 december 1932 avgivna betänkande såsom ett verksamt medel mot de med stiftsbandsinstitutet förbundna olägenheterna rekommenderade ett vidgat utnyttjande av den Kungl. Maj:t tillkommande rätten att i enskilda fall medgiva övergång från ett stift till ett annat. Även kommittén finner ett dylikt utvidgat dispensförfarande kunna om ej avhjälpas så dock mildra de olägenheter, varom här är fråga. Enligt kommitténs förmenande vore det lyckligt, om Kungl. Maj:t i fortsättningen och intill dess stiftsbandsfrågan kunnat få sin slutliga lösning tillvaratoge den möjlighet till här föreliggande olägenheters minskande, som sålunda och i övrigt står Kungl. Maj:t till buds.

Prästlönekommitténs här gjorda uttalanden ha i allmänhet icke mötts av några erinringar från remissinstansernas sida. Emellertid har *statskontoret* upptagit frågan om ett samband mellan avlöningsreformen, å ena sidan, samt den kyrkligt-kommunala indelningen och den prästerliga organisationen i pastoraten, å den andra. Ämbetsverket har därvid funnit det oundgängligt, att, *innan* frågan om en lönereglering för prästerskapet slutligen prövas, en revision av den ecklesiastika indelningen upptages till övervägande i syfte främst och närmast att uppnå kongruens mellan de nya borgerliga kommunerna och pastoraten.

Föredraganden uttalar, att han icke finner något hinder möta mot att statsmakterna taga omedelbar ställning till huvudpunkterna i prästlönekommitténs förslag, samt anför därutöver bland annat:

»Jag biträder kommitténs förslag om avgränsningen av de kategorier präster, vilkas avlönings- och pensionsförhållanden i förevarande sammanhang böra bli föremål för reglering.

Reformarbetet inom området för den kyrkliga ekonomien har sedan gammalt gått fram i ytterligt tungt före. Jag har därför stark anledning understryka kommitténs uppfattning, att om ett resultat omsider skall kunna nås i frågan om en omläggning av prästlönesystemets tekniska struktur, allehanda under- och sidoliggande problem, som icke ha ett *tvingande* samband med nämnda fråga, nu måste skjutas åt sidan. De kunna alla, så snart lönefrågan avgjorts, när som helst upptagas till debatt. Några av dessa problem äro av den beskaffenhet, att de komma att påfordra ett efterföljande ställningstagande med kort varsel.

Vad särskilt angår frågekomplexet om ordningen för finansieringen av prästlönekostnaderna delar jag helt kommitténs mening, att den tillämnade omläggningen av själva avlöningssystemet låter sig väl genomföra utan rubbning av de allmänna grunder, varpå rättsregleringen beträffande finansieringen för närvarande är fotad.»

Föredraganden erinrar i fortsättningen om det utomordentligt omfattande arbete, som sedan år 1914 nedlagts på de kyrkligt-regionala indelningsfrågorna och på den församlingsprästerliga organisationen. Utredningen i dessa frågor har i regel företagits i samband med uppgörande av förslagen till lönerogleringar för de särskilda pastoraten, men i ett par fall ha utredningar skett för större regionala avsnitt i ett sammanhang (åren 1918—19 för Visby stift och åren 1919—22 för skånedelen av Lunds stift). Indelningsändringarna ha medfört en minskning av antalet kyrkoherdebefattningar med 62 och antalet komministersbefattningar med 64, medan kyrkoadjunktbesattningarna ökats med 221. Vidare anföres:

»Man har emellertid vid en återblick på det hittills bedrivna indelnings- och organisationsarbetet att uppmärksamma, att detta arbete på ett besvärande sätt hämmats av en särskild faktor av rättsligt slag. Det förhåller sig nämligen så, att prästerna — i motsats till vad som numera gäller för så gott som alla andra större grupper av befattningshavare i allmän tjänst — icke äro underkastade förflyttningsskyldighet vid fall av organisationsändringar. Följden härav har blivit, att de allra flesta av de successivt meddelade besluten om pastoratssammanslagningar och tjänsteindragningar i övrigt kommit att tillsvidade stanna på papperet. Beslutens tillämpning har måst göras beroende av vederbörande befattningshavares avgång från tjänsten — genom dödsfall, tillträde av annan befattning eller

pensionering. Nyregleringarna ha härigenom kommit att fördröjas, i regel under en lång följd av år, ofta i decennier och i enstaka fall för en mans-ålder.

De kyrkligt-kommunala indelningsfrågorna komma emellertid att med det snaraste aktualiseras i ett större samband, såsom en omedelbar följd av den pågående ingripande omregleringen av de borgerliga primärkommunerna. Det gäller här att undanröja de 'geografiska oregelbundenheter', som uppkomma för de fall då gränserna för de nya borgerliga kommunerna skära pastoratsgräns. Vad däremot angår den av statskontoret framkastade tanken på en *allmän* omstöpnings av pastoraten i riket till kongruens med de nybildade 'storkommunerna' så torde väl en sådan vittutseende fråga knappast vara mogen för ett omedelbart ställningstagande. Det blir i allt fall nu nödvändigt att taga i tu med de kyrkliga indelnings- och organisationsfrågorna — liksom tidigare skedde för Visby stift och för de skånska länen inom Lunds stift — icke isolerat för ett särskilt pastorat i sänder utan i ett sammanhang för alla pastoraten inom ett stift eller inom en länsdel av ett stift. Möjligen kommer här att anmäla sig ett avvägningsproblem av större räckvidd. Jag syftar här på den rätt stora ojämnheten, som obestriddligen för närvarande råder, när det gäller *fördelningen* av de tillgängliga prästerliga arbetskrafterna mellan rikets olika delar. I förgrunden kommer härvid den missgynnade ställning, som de stora landsbygdsområdena i övre Norrland utan gensägelse intaga.»

Föredraganden erinrar slutligen om det i propositionen upptagna förslaget att i samband med avlöningsreformen stadga förflyttningsskyldighet för prästerna. Till denna fråga återkommer utskottet i det följande.

Till stöd för det i *motionerna I: 305* och *II: 391* framförda avslagsyrkandet anföres bland annat:

Mot de i propositionen föreslagna löneskalorna och vissa förmåner vid sidan av lönerna torde invändningar med fog kunna göras. Så förefalla de föreslagna höjningarna av det högre prästerskapets löner omotiverade i en tid, då hänsynen till hela samhällets möjligheter att rida ut den ekonomiska och finansiella krisen ha tvingat statsledningen att mana alla samhällsgrupper att godtaga ett nödvändigt lönestopp och alla också ha godtagit det. Så har skett både från de stora grupperna av såväl arbetare som civil- och statsanställd personal och från tjänstemän. Det förefaller då egendomligt och kan lätt hos såväl nämnda grupper som folkets stora flertal i övrigt väcka ogynnsamma tankar om statsmakternas rättvisa rörande lönepolitiken, om en viss enstaka grupps lönesumma höjs och därtill med så stora belopp som de i propositionen föreslagna. Att de allra sämst ställda medlemmarna av prästerskapet ges någon förbättring i samband med de nya avlöningsgrundernas införande finns däremot intet skäl att motsätta sig.

Motionen II: 404 innehåller anmärkningar mot propositionens förslag i olika hänseenden. I första hand framhålles, att tidpunkten för dess framläggande vore olämplig med hänsyn till lönestabiliseringspolitiken. Det uttalas även, att en genomgripande lönereform över lag icke syntes böra genomföras utan att frågorna om pastoratsindelningen och den prästerliga organisationen åtminstone principiellt i någon mån klarläggas. Den föreslagna löneställningen påtalas såsom för hög. Vissa frågor, bland annat stiftsbandsinstitutet, borde enligt motionärerna åtminstone principiellt klarläggas.

I *motionen II: 381* påtalas huvudsakligen de föreslagna förmånerna för högre prästerliga befattningshavare, varjämte lönestabiliseringspolitiken åberopas.

3. Löneavvägningen för ordinarie församlingspräster (kyrkoherdar och komministrar).

Prästlönekommittén förordar, att kyrkoherdarna hänföras till lönegraderna Ca 33, Ca 31 och Ca 29. Den högsta lönegraden motsvarar löneställningen för rektor vid kommunal mellanskola i högsta tjänsteklassen.

Beträffande inplaceringen av kyrkoherdebefattningarna i tjänsteklass anför kommittén bland annat:

Kommittén förordar en lösning av det föreliggande problemet på det sättet, att man såsom en i och för sig antaglig grund för den första klassificeringen av kyrkoherdetjänsterna lägger det belopp, vartill den »reglerade lönen» enligt den senast fastställda individuella löneregleringen för varje särskild kyrkoherdetjänst bestiger sig. Förfarings sättet skulle, närmare bestämt, bli följande. Den totala spännvidden för den »reglerade lönen» vid kyrkoherdetjänsterna utgör nu 4 500 kronor, eller sålunda ett belopp jämnt delbart med 3. De kyrkoherdetjänster, vid vilka den reglerade lönen ligger mellan 3 500 kronor och 5 000 kronor, hänföras till den lägsta nya tjänsteklassen, kyrkoherdetjänsterna med reglerad lön över 5 000 kronor men högst 6 500 kronor hänföras till mellersta nya tjänsteklassen och slutligen kyrkoherdetjänster med reglerad lön därutöver till den nya högsta tjänsteklassen. Den sakliga innebörden av den här föreslagna klassificeringsmetoden bleve följaktligen den, att samma särskilda faktorer, som enligt den hittills gällande lönesättningen kommit att påverka lönedifferenteringen vid kyrkoherdetjänsterna, visserligen komme att öva inflytande även för den nya klassificeringen. Men på grund av den mycket väsentligt minskade spännvidden i den föreslagna nya löneskalan för kyrkoherdetjänsterna bleve dessa faktorer siffermässiga betydelse starkt reducerad.

Kommittén vill emellertid förorda, att man vid tillämpningen av det föreslagna klassificeringsförfarandet gör ett par särskilda korrekitioner, dock av helt begränsad räckvidd.

Då de specifika »löneregleringarna» för prästerskapet i varje särskilt pastorat för närvarande äro tidsbegränsade (i regel för tjugo år), har följden härav blivit den, att sådana omräkningar av den »reglerade lönen», som påkallas av inträdda förändringar i de statistiska förhållandena, m. m. inom de respektive pastoraten, i regel endast företagas periodvis, allt efter som giltigheten av dessa löneregleringar upphör. Det skulle med hänsyn härtill bli en ren tillfällighet, huruvida vid tidpunkten för den nya klassificeringens företagande en sådan omräkning nyligen ägt rum eller om den kanske — i stället — skulle vara omedelbart förestående. Kommittén finner vissa skäl tala för, att vid den här avsedda allmänna klassificeringen av kyrkoherdetjänsterna sådan »justering» verkställas av den enligt då gällande lönereglering fastställda reglerade lönen, som må betingas av en dåmera inträdd stegring i pastoratets folkmängdstal. En dylik räkneoperation låte sig lätt utföra.

Vid vissa av de kyrkoherdebefattningar, vid vilka innehavaren tillagts donationsförmån »över lönen», har den »reglerade lönen» med hänsyn därtill reducerats. De här ifrågakommande befattningarna torde böra inplaceras efter det belopp, vartill den reglerade lönen skulle ha fastställts, om dylik förmån icke förekommit.

Sedan efter en allmän klassificering av de nuvarande kyrkoherdetjänsterna på sätt här förordats skapats en ny fast grundval för dessa tjänsters värdering i lönehänseende, bör givetvis fråga om en upp- eller nedflyttning i tjänstklass för en dylik tjänst icke kunna därefter väckas annat än på synnerligen välgående skäl. Inplaceringen av en nyinrättad kyrkoherdetjänst i den för densamma bäst avpassade tjänstklassen skulle ej behöva vålla någon större svårighet. Jämförelseleden bleve här lätt funna.

Vid en inplacering i tjänstklass av kyrkoherdebefattningarna enligt den av kommittén föreslagna metoden skulle, bortsett från de smärre korrekitioner, som enligt vad i det föregående förutsatts därvid borde ske, komma att av de nuvarande hänföras

till tjänstklass 1	560	kyrkoherdebefattningar;
»	»	2 566
»	»	3 224

; samt
.

Beträffande komministerarna erinrar prästlönekommittén till en början om att relationen mellan, å ena sidan, antalet komministrarur och, å den andra, antalet kyrkoherdebefattningar i riket, rent siffermässigt sett, skapar relativt förmånliga utsikter för en komminister att nå befordran till den naturliga sluttjänsten — kyrkoherdebefattningen — samt fortsätter:

Av tidigare i olika sammanhang uppgjorda sammanställningar till be-lysning av de prästerliga befodringsförhållandena kan utläsas, att under vissa tidsavsnitt ett växlande antal komministrar med relativt många prästerliga tjänstar ännu icke nått befordran till kyrkoherdebefattning. Det kunde ligga nära till hands att på grundval av sådana siffror för antalet äldre obefordrade komministrar söka draga vissa allmänna slutsatser rörande befodringsförhållandena för dessa befattningshavare. Slutsatser av detta slag ge emellertid i det hela en missvisande bild. Man förbiser nämli-

gen härvid, att den högt avlönade komministern och framför allt då den med s. k. maximilön såsom regel saknar intresse av att tävla om andra kyrkoherdetjänster än sådana, som äro bättre avlönade än den prästerliga biträdesbefattning han själv redan innehar. Att en sådan komminister, in till dess en dylik kyrkoherdetjänst kommer inom hans räckhåll, hellre kvarstår såsom »obefordrad», är icke annat än naturligt. — Den nu berörda förryckningen i avlöningsrelationen mellan komministers- och kyrkoherdegraderna utgör också till stor del förklaringen till den egenartade företeelsen, att befordringsgången här i viss utsträckning sökt sig vägen baklänges.

Kommittén anser sig till frågans ytterligare belysning blott behöva erinra om den centrala ställning i församlingsarbetet, som *ungdomsvården* numera och med rätta kommit att intaga, särskilt i större samhällen med sammanträngd befolkning. För att här nå de önskade resultaten kräves utan tvivel i första hand, att den omedelbara ledningen av denna gren av den kyrkliga verksamheten lägges i händerna på prästmän, som ännu icke nått en mera framskriden ålder.

1946 års prästlönekommitté finner sig böra förorda, att löneavvägningen vid komministersbefattningarna företages från den utgångspunkten, att avlöningen vid komministerstjänst i varje fall bör understiga avlöningen vid de till lägsta tjänsteklass hänförliga kyrkoherdetjänsterna.

Kommittén uttalar i fortsättningen, att den löneställning, som tillkommer läroverksadjunkterna, kan anses vara — i det hela — rätt väl avpassad för komministrarna i gemen.

En lönedifferentiering i viss utsträckning vid komministerstjänsterna har kommittén funnit sakligt befogad samt yttrar vidare:

Beträffande sättet för genomförande av en dylik differentiering har inom kommittén diskuterats, huruvida ej en anordning kunde genomföras, som för komministerstjänsterna i allt fall i viss mån anknöte till den bestående differentieringen. Inom kommittén ha framkommit vissa sympatier för denna tanke med hänsyn till önskvärdheten av att undvika allt för stora omkastningar i nuvarande förhållanden. Efter närmare undersökning beträffande verkningarna av en sådan differentieringsmetod har likväl kommittén ansett sig icke kunna beträda denna väg. En lönesättning, som för komministrarna skulle för framtiden mer eller mindre konservera den enligt hittillsvarande differentieringsgrunder framkomna avlöningsskalan, skulle leda till irrationella resultat. Kommittén har funnit, att den önskvärda differentieringen i stället bör ske på det sättet, att en något högre löneställning beredes innehavare av vissa komministerstjänster av speciell karaktär.

De i gällande prästlönereglernaslag upptagna reglerna för komministerslönernas beräkning ha för en omfattande grupp komministrar — nämligen dem, som enligt Kungl. Maj:ts bestämmande äro anställda för handhavande av pastoralvården i viss eller vissa församlingar (annexförsamling) — medfört den konsekvensen, att avlöningen för en sådan komminister kan bli *lägre* än avlöningen för annan i pastoratet anställd komminister, vilken allenast tillagts skyldigheten att i allmänhet biträda kyrko-

herden i dennes arbete inom pastoratet. Den förre komministern får sålunda merendels för beräkningen av det s. k. folkmängdstillägget allenast räkna sig till godo befolkningstalet för det särskilda område, för vilket han är anställd, medan den senare för samma tilläggs bestämmande regelmässigt tillgodoföres pastoratets hela befolkningstal i övrigt. Mot den här berörda löneruleringsbestämmelsen har sedan länge riktats en stark och, enligt kommitténs mening, berättigad kritik. Att märka är, att sådana församlingar och andra tjänstgöringsområden, om vilka här är fråga, icke sällan äro avsides belägna, stundom med långa och besvärliga kommunikationsleder till den plats inom pastoratet, där kyrkoherden är stationerad. En given följd härav blir den, att en för sådan del av ett pastorat anställd komminister får inom det honom anvisade tjänstgöringsområdet övertaga en hel del funktioner, som eljest normalt ankomma på kyrkoherdetjänstens innehavare. Komministern blir här i regel pastor, om ej till namnet så dock till gagnet. Kommittén finner det i princip riktigt, att det högre mått av självständighet och därmed förbundet ansvar, som i allmänhet utmärker dessa komministerstjänster, kompenseras icke såsom nu merendels sker med en lägre utan tvärtom med en något högre löneställning.

Men även beträffande en annan kategori komministerstjänster synes — på sätt i det föregående antytts — klokheten bjuda, att man genom viss högre löneställning än den, som skulle tillkomma komministrarna i gemen, söker till tjänsterna förvärva yngre prästmän med särskilt goda kvalifikationer. Kommittén syftar här på komministerstjänsterna i de företrädesvis i de större och största städerna förekommande församlingarna (pastoraten) med särdeles höga befolkningstal.

Sitt förslag rörande lönesättningen för komministrarna sammanfattar prästlönekommittén sålunda:

Kommittén föreslår, att även komministrarna hänföras till tre olika tjänsteklasser. Löneskillnaden mellan tjänsteklasserna torde böra begränsas till en lönegrad. Kommittén förordar sålunda en placering för komminister i lägsta tjänsteklass (tjänsteklass 1) i lönegrad Ca 26, för komminister i mellersta tjänsteklassen (tjänsteklass 2) i lönegrad Ca 27 och för komminister i högsta tjänsteklass (tjänsteklass 3) i lönegrad Ca 28.

För de särskilda komministerstjänsternas uppdelning på de sålunda bestämda tjänsteklasserna och därmed inplacering i vederbörlig lönegrad har kommittén, i enlighet med de föreslagna inplaceringsgrunderna, uppställt följande schema:

a) till *tjänsteklass 1* hänföras komministrarna i gemen, d. v. s. de befattningshavare som icke jämlikt punkt b eller c skola tillhöra högre tjänsteklass;

b) till *tjänsteklass 2* hänföres komminister, anställd för särskilt tjänstgöringsområde (bestämt på sätt ovan sagts) vars totala folkmängd överstiger 1 000 invånare och högst uppgår till 6 000 per präst, som finnes för området stadigvarande anställd;

c) till *tjänsteklass 3* hänföres

dels komminister, anställd för särskilt tjänstgöringsområde med större folkmängd än under punkt b sägs,

dels komminister, anställd för ett pastorat såsom sådant, därest pastoratets folkmängd — efter frånräknande av folkmängden i tjänstgöringsområde för vilket finnes stadigvarande anställd särskild biträdande präst — antingen totalt överstiger 10 000 invånare, och för pastoratet — utöver präst för särskilt tjänstgöringsområde — icke finnas stadigvarande anställda flera biträdande präster,

eller i annat fall överstiger 6 000 invånare per sådan biträdande präst.

Kommittén anmärker här tillika, att förändringar i de folkmängds- och relationstal, som av kommittén föreslagits, böra medföra ny lönegrads-placering endast i den mån efter förändringen nybesättning av vederbörande tjänst äger rum.

Enligt av kommittén företagna beräkningar skulle vid lönedifferentiering för komministrarna enligt de av kommittén här föreslagna grunderna komma att av de nuvarande befattningarna hänföras

till tjänsteklass 1	457	komministerstjänster;
»	»	2 263 » ; samt
»	»	3 160 » .

Kyrkomötet har lämnat kommitténs förslag i fråga om kyrkoherdarna utan erinran men har icke kunnat godtaga förslaget i fråga om komministernas inplacering. Kyrkomötet erinrar om att den föreslagna grupperingen tedde sig särskilt ogynnsam för norrlandsförhållandena och över huvud i till arealen större landsförsamlingar. Det förordas, att samma principer läggas till grund som av kommittén använts för kyrkoherdetjänster. Sitt förslag utformar kyrkomötet närmare sålunda:

Går man nu ändå därhän att till den 26 lönegraden hänföras komministerstjänster med en reglerad lön av 2 250—3 600 kronor, till den 27 med en lön av 3 601—4 600 kronor och till den 28 övriga, så skulle resultatet bliva att i första tjänsteklassen komme 440, i andra tjänsteklassen 208 och i tredje tjänsteklassen 232 tjänster. Alltså skulle, liksom kommittén föreslår, den 26 lönegraden komma att omfatta ungefär lika många tjänster som den 27 och 28 tillsammans. Genom denna inplacering skulle framför allt Luleå stift bli långt bättre tillgodosett, något som måste anses vara av yttersta vikt, när komministerstjänsterna där äro knutna till vidsträckta arbetsområden samt tjänstgörings- och levnadsförhållanden även i övrigt äro sådana, att en effektiv kompensation kräves, såframt icke rekryteringsmöjligheterna i dessa stora delar av landet skola på ett ödesdigert sätt försämras.

Vidare är att märka, att vid de omplaceringar i tjänsteklass, som detta förslag innebär, ungefär halva antalet uppflyttningar komma på Härnösands och Luleå stift.

Kammarkollegiet föreslår beträffande kyrkoherdarna avvikelse från kommitténs förslag såtillvida, att ytterligare en tjänsteklass i Ca 28 införes för de mindre pastorat, som av olika skäl icke låta infoga sig i en rationell pastoratsindelning. I fråga om inplaceringen av kyrkoherdarna i tjänsteklass framhåller kollegiet, att ett närmare ståndpunktstagande till den av kommittén föreslagna metoden krävde en analys av de i de reglerade lönerna ingående fyllnadsbeloppen. Härutinnan erinrar kollegiet bland annat, att särskilda kyrkobokföringsdistrikt på senare tid i viss utsträckning trätt i stället för bildandet av nya annexförsamlingar, utan att detta inverkat på lönesättningen, samt att vissa fyllnadsbelopp delvis innefattade gottgörelse för resekostnad.

Beträffande inplaceringen av komministrarna anser kollegiet välgående skäl tala för den av kyrkomötet omfattade ståndpunkten, att i huvudsak samma metod användes som för kyrkoherdarna.

Riksräkenskapsverket har icke funnit skäl till erinran mot kommitténs förslag beträffande kyrkoherdarna men har i fråga om komministrarna ifrågasatt en enhetlig lönegradsplacering i Ca 27.

Statskontoret föreslår, att kyrkoherdarna på sätt kommittén förordat uppdelas på tre tjänsteklasser, men med lönegradsplacering den lägsta i lönegrad Ca 26, mellanklassen i lönegrad Ca 29 och den högsta i lönegrad Ca 32, med huvuddelen eller 1 008 i Ca 29, samt att komministerstjänsterna uppdelas i två klasser med den lägsta klassen placerad i lönegrad Ca 24 och den högsta i lönegrad Ca 26.

Statens lönenämnd har förordat, att frågorna om lönegradsinplacering ytterligare utredas.

Flertalet *domkapitel* ha i fråga om komministrarna i huvudsak biträtt kyrkomötets yttrande. Ett domkapitel samt *de prästerliga personalorganisationerna* ha förordat en något högre löneställning än kommittén.

Föredraganden anför:

»Den genomgripande omläggningen av det prästerliga lönesystemet, som blivit en nödvändighet, framtvingar i första hand bedömandet, vid vilka nivåer i den statliga löneskalan den högsta, respektive den lägsta lönen för ordinarie församlingspräst (frånsett domprost) skäligen bör ligga. I och för prästlönernas anknytning till berörda löneskala på dessa ytterpunkter har prästlönekommittén anställt vissa jämförelser med den löneställning, som lärarna för närvarande intaga. I sitt enhälligt omfattade förslag har kommittén stannat i den meningen, att högsta avlöning för kyrkoherde icke bör i något fall överstiga den löneställning, som för närvarande tillkommer innehavare av rektorstjänst vid kommunal mellanskola i den högsta tjänsteklassen (Ca 33), medan å andra sidan löneläget

för en komminister ej bör understiga den nuvarande löneställningen för läroverksadjunkt (Ca 26).

Jag har funnit mig böra biträda kommitténs förslag på denna huvudpunkt, dock med viss modifikation. Vad till en början angår den angivna lönegraden Ca 33 får jag framhålla, att denna lönegrad icke innebär en högre värdering i lönehänseende av kyrkoherdetjänst än som motsvaras av den löneställning, som kyrkoherdarna i de högsta lönelägena redan nu intaga. Och uppmärksammas bör, att dessa lönelägen icke uppkommit genom någon okontrollerad löneutveckling (såsom exempelvis vid befattningar, förbundna med sportler) utan efter fortgående prövning av statsmakterna i fråga om varje i avlöningen ingående post. I själva verket kommer den högsta avlöningens begränsning till lönegrad Ca 33 att — i ett mindretal fall — medföra en viss topphuggning av de nuvarande högsta lönelägena. Vad beträffar den företagna jämförelsen mellan komministerrarna och läroverksadjunkterna får jag betona, att jämförande värdesättningar av detta slag svårligen kunna göras motsägelsefria. Skiljaktigheter kunna här åberopas, till förmån än för det ena, än för det andra jämförelseledet. För komministrarnas del skulle sålunda, utom annat, kunna hänvisas till, att dessa — i likhet med övriga församlingspräster — såtillvida ha en större bundenhet vid tjänsten, som de icke blott icke åtnjuta någon motsvarighet till lärarnas ferier utan ej ens — såsom jag i det följande får tillfälle att närmare beröra — kunna få sig *garanterad* en ovillkorlig semesterrätt. Gentemot komministrarnas jämförelse med läroverksadjunkterna har, å andra sidan, invänts att befordringsutsikterna på den prästerliga banan vore väsentligen gynnsammare. Betydelsen av denna erinran kan icke förnekas. Jag har för egen del stannat i den uppfattningen, att lägsta avlöning för komministerstjänst bör lämpligen kunna sättas något lägre än gällande lönegrad för läroverksadjunkt eller, närmare bestämt, till lönegrad Ca 25.

Vad överhuvud angår de verkställda jämförelserna mellan prästerna och lärarna har jag slutligen anledning understryka, att dessa jämförelser accepterade i närvarande läge givetvis icke får tillskapa ett sådant mekaniserat samband mellan de båda befattningshavargrupperna, att framdeles skeende ändringar i löneavvägningen för den ena gruppen skulle så att säga automatiskt föranleda ändringar jämväl för den andra.

Jag delar kommitténs uppfattning om nödvändigheten av en differentiering av avlöningen vid kyrkoherdebefattningarna. Likaledes anser jag mig böra i princip godtaga kommitténs förslag att en differentiering — inom vissa snävare gränser — företages jämväl beträffande komministerslönerna.

Kommittén har från angivna utgångspunkter föreslagit en indelning av *kyrkoherdetjänsterna* i tre tjänsteklasser i respektive lönegrad Ca 33, 31

och 29. Kammarkollegiet har — med godtagande av detta förslag i övrigt — på anförda skäl förordnat inrättande av en — fjärde — lägsta tjänsteklass. Även enligt min mening finnes anledning att på detta sätt utöka tjänsteklassernas antal. Lönegraden för denna lägsta tjänsteklass torde böra bestämmas till Ca 27. De lönegrader, till vilka kyrkoherdebefattningarna enligt min mening böra hänföras, äro alltså Ca 27, 29, 31 och 33.

Den ekonomiska innebörden av en klassindelning av kyrkoherdebefattningarna blir givetvis i hög grad beroende av klassificeringsgrunden och, i sista hand, av det antal tjänster, som finnas böra inplaceras i envar av de särskilda tjänsteklasserna.

Enligt kommitténs förslag skulle såsom huvudsaklig klassificeringsgrund tagas den för närvarande vid kyrkoherdebefattningarna utgående s. k. reglerade lönen. Bestämmandet av denna kan betecknas såsom en poängberäkning, där »poängtalet» uttryckas i kronor. Jag biträder kommitténs uppfattning, att denna klassificeringsgrund från flera synpunkter har ett företräde framför andra möjliga metoder. De svagheter som vidlåda densamma kunna tydligen, såsom kammarkollegiet påvisar, genom vissa ytterligare korrekationer utöver dem kommittén redan för sin del förordnat, i behöflig mån avlägsnas. Denna fråga torde emellertid böra av prästlönekommittén under dess fortsatta arbete ytterligare övervägas.

Enligt kommitténs förslag skulle tjänsteklasserna sinsemellan avgränsas genom en jämn tredelning av spännvidden (3 500—8 000) av den 'reglerade lönen'. Enligt denna metod skulle i de av kommittén föreslagna tjänsteklasserna komma att inplaceras: i den lägsta 560, i den mellersta 566 samt i den högsta 224 kyrkoherdebefattningar. Utökas — på sätt jag för egen del föreslagit — tjänsteklassernas antal till fyra, måste en annan avvägning ske.

Grupperas de belopp, till vilka den 'reglerade lönen' för närvarande är bestämd, i grupper med 500-kronorsintervaller, fördela sig antalet kyrkoherdebefattningar på dessa grupper på sätt som framgår av följande sammanställning:

Reglerad lön, kronor	Antal kyrkoherde- tjänster
3 500—4 000	19
4 001—4 500	144
4 501—5 000	397
5 001—5 500	338
5 501—6 000	154
6 001—6 500	74
6 501—7 000	45
7 001—7 500	34
7 501—8 000	145

Summa 1 350

Av sammanställningen framgår, att huvudmassan av tjänster finnes inom de 735 pastorat, där den »reglerade lönen» uppgår till 4 501—5 500 kronor. Dessa pastorat, vilka utgöra en tydligt urskiljbar och väl avgränsad grupp, kunna karakteriseras såsom 'medelstora'. Kyrkoherdetjänsterna i dessa böra således hänföras till en av de två mellanlönegraderna och — med hänsyn till lönebeloppens läge på skalan — till den lägre av dessa, d. v. s. Ca 29. Befattningar med en 'reglerad lön' av 3 500—4 500, till antalet 163, bli då hänförliga till den lägsta tjänsteklassen, d. v. s. Ca 27. I fråga om de 'större' och 'största' pastoraten, d. v. s. de, där den 'reglerade lönen' uppgår till 5 501—8 000 kronor, synes differentieringen av kyrkoherdetjänsterna på de två högsta tjänsteklasserna böra ske på så sätt, att till den lägre av dessa (Ca 31) hänföras kyrkoherdebefattningarna med en 'reglerad lön' av 5 501—7 000 kronor och till den högre (Ca 33) de med en 'reglerad lön' av 7 001—8 000 kronor.

Vid en sådan löneavvägning för kyrkoherdarna och med beaktande av den av mig härefter förordade lönesättningen för komministrarna måste förutsättas att fall kunna inträffa, då kyrkoherde skulle komma att tillhöra samma eller lägre lönegrad än honom biträdande komminister. Med hänsyn härtill finner jag det nödvändigt föreslå en jämningsregel, att i sådant fall kyrkoherden skall hänföras till lönegrad Ca 29. Utan en dylik justering skulle, enligt verkställd undersökning, sannolikt fem à sex kyrkoherdar bliva inplacerade i samma lönegrad som i pastoratet anställd komminister. Däremot torde i praktiken icke i något fall uppkomma, då kyrkoherde skulle inplaceras i lägre lönegrad än komminister i samma pastorat.

Enligt en efter dessa grunder företagen klassindelning skulle de fyra tjänsteklasserna för kyrkoherdarna komma att omfatta:

tjänsteklass 1	157	kyrkoherdetjänster,		
»	2	741	»	,
»	3	273	»	och
»	4	179	»	.

Jag vill i detta sammanhang än en gång framhålla, att avsikten icke är att lägga de nuvarande beloppen av den 'reglerade lönen' till omedelbar grund för differentieringen på tjänsteklasser; såsom jag förut nämnt avses nämligen, att det poängberäkningssystem som den 'reglerade lönen' bildar, skall ytterligare övervägas av prästlönekommittén i syfte att i behövlig mån avlägsna de svagheter, som vidlåda detsamma. Den nyss angivna fördelningen på tjänsteklasser är sålunda icke att anse såsom definitiv utan kan komma att undergå vissa förskjutningar.

Jag övergår härefter till att närmare behandla löneavvägningen för *komministrarna*.

På sätt jag nyss framhållit, har jag funnit att lägsta komministerslönegraden lämpligen bör vara Ca 25. Beträffande differentieringen av komministerslönerna eller, närmare bestämt, antalet tjänsteklasser för dessa befattningshavare har jag också kommit till en från kommitténs förslag något avvikande uppfattning. Enligt min mening äro arbetsförhållandena vid de olika komministerstjänsterna i många hänseenden — vad angår tjänsteinnehavarens självständighet och ansvar, tjänsteuppgifternas art och omfattning samt de yttre tjänstgöringsbetingelserna — så skiftande, att skäl föreligga för en differentiering av dessa tjänster, liksom kyrkoherdebefattningarna, på fyra tjänsteklasser. Vid valet av lönegrader för de olika tjänsteklasserna synes mig, förutom Ca 25, icke lämpligen kunna ifrågakomma andra än de av kommittén förordade. Jag föreslår därför, att komministerstjänsterna hänföras till lönegraderna Ca 25, Ca 26, Ca 27 och Ca 28.

Huvudgrunderna för den av kommittén förordade uppdelningen av komminstraturerna på tjänsteklasser anser jag mig, dock med viss komplettering, kunna biträda. Det synes mig nämligen otillfredsställande, om tjänsteklassificeringen helt bortser från den särskilda arbetstyngd, som föranledes av tjänstgöringsbetingelserna i de mycket vidsträckta pastoraten, särskilt inom de norrländska stiftet. Jag finner mig med hänsyn härtill böra förorda, att för visst tjänstgöringsområde anställd komminister, vilken — såsom kommittén även framhållit — i sitt område som regel blir pastor, om ej till namnet så dock till gagnet, genom själva löneavvägningen speciellt kompenseras, därest tjänstgöringsområdet till sin ytvidd är särskilt omfattande.

Från dessa utgångspunkter föreslår jag följande regler för komministers-tjänsternas fördelning på lönegrader:

a) komminister, anställd för särskilt tjänstgöringsområde, så bestämt som kommittén föreslagit, placeras,

1. om invånarantalet per präst, som finnes för området stadigvarande anställd, uppgår till

över 6 000	i Ca 28,
2 001—6 000	i Ca 27,
801—2 000	i Ca 26,
högst 800	i Ca 25,

där ej högre lönegradsplacering följer av mom. 2;

2. om områdets areal uppgår till

över 1 000 km ²	i Ca 28,
501—1 000 km ²	i Ca 27,

där ej högre lönegradsplacering följer av mom. 1.

b) komminister anställd för ett pastorat skall, där i pastoratet — utöver präst för särskilt tjänstgöringsområde — icke finnes stadigvarande anställd annan biträdande präst och pastoratets folkmängd, efter frånräkning av folkmängden i tjänstgöringsområde för vilket finnes stadigvarande anställd särskild biträdande präst, uppgår till

över 15 000,	placeras i Ca 28,
10 001—15 000,	» » Ca 27,
5 001—10 000,	» » Ca 26 och
mindre än 5 001,	» » Ca 25.

c) annan komminister än i a) och b) avses skall, där i pastoratet — utöver präst för särskilt tjänstgöringsområde — finnas stadigvarande anställda flera biträdande präster och pastoratets invånarantal per sådan biträdande präst — efter frånräkning av folkmängden i särskilt tjänstgöringsområde — uppgår till

över 8 000,	placeras i Ca 28,
6 001—8 000,	» » Ca 27,
3 001—6 000,	» » Ca 26 och
mindre än 3 000,	» » Ca 25.

Vid en efter angivna grunder verkställd differentiering skulle de fyra tjänsteklasserna för komministrarna komma att omfatta:

tjänsteklass 1 (Ca 25)	249	komministraturer,
» 2 (Ca 26)	361	» ,
» 3 (Ca 27)	163	» och
» 4 (Ca 28)	107	» .

Av mitt härförut framlagda förslag följer, att ett visst antal komministraturer skulle komma i paritet med eller med en lönegrad överskjuta löneläget för de till den lägsta tjänsteklassen hänfödda kyrkoherdebefattningarna. Denna avvikelse från kommitténs förslag kan dock enligt min mening icke sägas innebära en sådan förändring av löneavvägningen för hörande präster, att den av kommittén eftersträfvade naturliga befordringsgången från komministers- till kyrkoherdetjänst därigenom äventyras».

Till stöd för det i *motionen II: 406* framförda yrkandet att lönegradsplaceringen av kyrkoherdar och komministrar skulle ske i enlighet med prästlönekommitténs förslag framhålles bland annat, att den i propositionen föreslagna inplaceringen icke gäve den fulla rättvisan åt prästerskapet, om man ville att denna befattningshavargrupp skulle i möjligaste

mån ha likvärdig löneställning med andra tjänstemän med i stort sett samma utbildning och tjänsteåligganden. Efter en närmare jämförelse mellan, å ena sidan läroverksadjunkterna och å andra sidan komministerrarna, uttalas, att prästlönekommitténs förslag om placering av de lägsta komministerstjänsterna i Ca 26 vore väl befogat och att dessa tjänster icke lämpligen borde sättas i en lägre lönegrad. Vidare påtalas såsom olämpligt både i fråga om kyrkoherdar och komministrar, att tjänsterna uppdelas på så många lönegrader som fyra. Beträffande sänkningen av lägsta kyrkoherdelönen till Ca 27 framhålles dels att den skulle medföra en betydande olägenhet när det gäller själva befordringsgången, dels att det knappast kunde vara berättigat att kyrkoherdar skulle komma i lägre löneställning än vissa komministrar.

I *motionen II: 431* åberopas såsom grund för det däri framställda yrkandet om särskild löneställning för ordinarie präst, som har duplikations-skyldighet, *dels* att beträffande komministrarna icke såsom hittills skulle tagas någon hänsyn till duplikationsskyldigheten vid lönesättningen, *dels att* i fråga om kyrkoherdarna sådan hänsyn visserligen skulle tagas, i det att den nuvarande reglerade lönen skulle läggas till grund vid inplaceringen, men att den i förstnämnda lön ingående duplikationsersättningen beräknades till samma belopp som 1910 — vanligen 600 kronor — och till följd av penningvärdeförsämringen blivit för låg.

I *motionerna I: 318* och *II: 405*, vari föreslås dels ändrade regler för inplacering på grund av folkmängdstalet för komminister, som icke har eget tjänstgöringsområde, dels att hänsyn till areal skall tagas även beträffande nu nämnda komministrar, åberopas såsom grund för förstnämnda yrkande att vissa församlingar skulle uppstå för komministrar i folkrikare pastorat, där maximilön nu utgår. Till stöd för det senare yrkandet anföres:

Ett särskilt beaktande kräver lönesättningen vid komministerstjänsterna i kyrkbyarna i vidsträcktare norrlandsförsamlingar. Den hänsyn, som enligt den kungliga propositionen (s. 75) bör tagas till den särskilda arbetstygnd, som föranledes av tjänstgöringsbetingelserna i de mycket vidsträckta norrlandspastoraten, skall enligt propositionen endast komma att gälla komminister med särskilt tjänstgöringsområde. De regler, som föreslås för inplacering med hänsyn till tjänstgöringsområdets areal (s. 76), böra skäligen utsträckas att gälla samtliga komministrar i ifrågakommande pastorat. Dessa komministrar ha icke endast att bestrida församlingsvården i de livliga och framåtgående kyrkbyarna utan ha också att svara för pastoralvård i de mer lands- och ödebygdsbetonade församlingdelarna. Sålunda kommer t. ex. komministern i Gällivare kyrkby, där även kyrkoherde och kyrkoadjunkt äro placerade och där det gemensamma tjänstgöringsområdet för dessa tre präster utgör ca 12 000 km² med över 9 000 människor, att placeras i näst lägsta tjänsteklass. Likartade förhållanden kunna påvisas i en rad andra lappmarksförsamlingar. En nedpla-

cering av dessa krävande tjänster, vilka f. n. i allmänhet äro förenade med maximilön, torde medföra ytterligare ökade rekryteringssvårigheter till de prästerliga befattningarna i dessa bygder.

4. Biskopar, domprostar samt utlandspastorer.

I propositionen framhålles till en början, att avlöningen åt biskoparna alltjämt i huvudsak utgår enligt av statsmakterna år 1936 härför antagna grunder. Vidare erinras om ett av första lagutskottet då gjort uttalande (utl. nr 46), att Kungl. Maj:t vid avvägningen av lönebeloppen i huvudsak anknutit till den då gällande lönesättningen vid landshövdingstjänsterna.

Prästlönekommittén anför:

Den förnyade avvägning av biskoparnas avlöningsförmåner, som nu erfordras, torde böra anknytas till den för närvarande gällande lönesättningen för landshövdingarna. Dessa äro alla placerade i lönegrad Co 20. Landshövding äger vidare uppbära representationsbidrag, landshövding i Malmöhus län eller Göteborgs och Bohus län med 9 000 kronor för år och landshövding i annat län med 6 000 kronor för år.

Kommittén föreslår, att biskoparna placeras, ärkebiskopen i lönegrad Co 21 samt övriga biskopar i lönegrad Co 20. Tillika föreslår kommittén, att samtliga biskopar — såsom för innevarande budgetår provisoriskt medgivits — tillerkännas representationsbidrag samt att detta bidrag bestämes, för ärkebiskopen till 12 000 kronor, för biskopen i Lund till 5 000 kronor och för övriga biskopar till 3 000 kronor för år.

Enligt för landshövdingarna numera gällande bestämmelser äger landshövding rätt till fri uppvärmning och belysning i åt honom upplåten tjänstebostad. Samma rätt torde böra tillkomma biskoparna och få åtnjutas jämväl av biskopen i Visby i avseende å den åt honom i hans egenskap av kyrkoherde i Visby församlings pastorat upplåtna prästgården.

Ärkebiskopen bör givetvis bibehållas vid sin nuvarande rätt till bidrag för avlönande av biträde, som erfordras för handläggningen av ärenden, sammanhängande med de ärkebiskopen i denna hans egenskap åvilande särskilda ämbetsförpliktelse.

Under erinran om domprostens ställning såsom vice preses i domkapitlet och stiftschefens ställföreträdare föreslår kommittén för hans del inplacering i Ca 37. Vidare föreslås att utlandspastorerna placeras i lönegrad Ca 33. I övrigt anses avlöningsregleringen för dessa befattningshavare böra anslutas såsom hittills till för utrikespersonalen gällande särskilda bestämmelser.

Föredraganden har beträffande samtliga ovannämnda befattningshavare förklarat sig kunna biträda prästlönekommitténs förslag med den ändring, att han, i enlighet med ett av statens lönenämnd framfört förslag, funnit ärkebiskopens representationsbidrag böra bestämmas till 9 000 kronor.

5. Icke-ordinarie präster.

Prästlönekommittén anför till en början:

De extra ordinarie prästerna intaga för närvarande i organisatoriskt avseende en särpräglad ställning, i vissa hänseenden mindre tryggad än den som tillkommer motsvarande befattningshavare inom den civila statsförvaltningen. Med hänsyn härtill har kommittén funnit det påkallat att företaga en omprövning av de extra ordinarie prästernas tjänsteorganisatoriska ställning.

Beträffande *pastoratsadjunkterna* lämnar kommittén en närmare redogörelse för deras nuvarande ställning samt yttrar vidare:

Ett genomförande på det prästerliga verksamhetsområdet av de i civilstatens avlöningsreglemente innefattade principerna nödvändiggör i och för sig en revision av de nuvarande lönebestämmelserna för *pastoratsadjunkterna*. Vid en sådan revision lär en annan lösning svårligen kunna ifrågakomma än att det statliga civila avlöningssystemet med därtill hörande anställningsformer bringas i tillämpning på dessa befattningshavare.

För den civila statsförvaltningens icke-ordinarie tjänstemannapersonal tillämpas två huvudanställningsformer, nämligen anställning som extra ordinarie tjänsteman och som aspirant. Där särskilda förhållanden föreligga, kan dessutom anlitas anställning som extra tjänsteman eller med avlöning i form av arvode eller annan mindre fast anställningsform.

Prästlönekommittén har ingående övervägt frågan om anställningsformen för *pastoratsadjunkterna*. Kommittén har funnit avgörande skäl tala för tillämpning beträffande dem av aspirant- och extra ordinarie anställningsformerna. Det kan visserligen göras gällande, att aspirantbenämningen ej väl harmonierar med den obegränsade behörighet i avseende å prästerliga förrättningar, som genom prästvigningen förlänats befattningshavaren. Denna invändning synes dock sakna reell betydelse. Det kan med hänsyn till befattningshavarens egna intressen knappast komma i fråga att på grund av synpunkter av denna art välja anställningsformen extra tjänsteman, som enligt de generella anvisningarna utgör en subsidiär anställningsform, reserverad i första hand för befattningshavare med bristande kompetens eller mera kortvarig anställning eller dylikt och som för övrigt i terminologiskt avseende ej heller går helt fri från invändningar av liknande innebörd.

Efter att ha erinrat om att den assisterade prästen för närvarande har att tillhandahålla biträdet bostad och vivre eller ersättning härför fortsätter kommittén:

Denna i själva lönesystemet liggande spärr försvinner emellertid vid genomförandet av kommitténs förslag och måste sålunda ersättas med en annan anordning. Erforderlig begränsning i möjligheterna att anställa personal har inom den civila statsförvaltningen — med undantag för de affärsdrivande verken — åvägabragts antingen genom fixering av det antal icke-ordinarie befattningar, som högst må förekomma vid vederbörande verk, eller ock genom maximering av det anslagsbelopp, som må av vederbörande myndighet användas för ändamålet. Enligt kommitténs mening är på förevarande område den förstnämnda metoden att föredraga. Kommittén förordar sålunda, att för varje stift årsvis eller för annan lämplig period bestämmes det högsta antal befattningar såsom pastoratsadjunkt, som inom stiftet må vara anställda.

Prövningen skall enligt kommittén verkställas av Kungl. Maj:t efter äskanden av domkapitlen. Under erinran om bland annat behovet av semestervikarier uttalas, att stiftsledningarnas rörelsefrihet bör ej alltför mycket inskränkas.

Enligt kommitténs mening kan man vid lönesättningen för pastoratsadjunkterna icke bortse från nu gällande eller på statsmakternas prövning beroende lönesättning vid nyanställning och under de närmaste åren därefter för sådana i statlig tjänst eller i statsunderstödd kommunal verksamhet anställda befattningshavare, som undergått akademisk utbildning i stort sett jämförlig med pastoratsadjunkternas.

Kommittén berör till en början något frågan om införande av en s. k. reglerad befordringsgång för pastoratsadjunkterna. Därvid erinrar kommittén om vad som förekommit i anledning av ett förslag om reglerad befordringsgång för icke ordinarie läroverkslärare, vilket framlagts av 1944 års *personalutredning* (SOU 1947: 58). Tanken på en sådan befordringsgång hade under frågans tidigare behandling avvisats av skolöverstyrelsen. Kommittén anför:

Synpunkter liknande dem, vilka av skolöverstyrelsen framförts och av personalutredningen icke ansetts sakna relevans i diskussionen om införande av en reglerad befordringsgång i egentlig mening för läroverkslärarna, synas kunna anläggas mot att anpassa pastoratsadjunkternas lönesättning efter en sådan befordringsgång. Sålunda torde böra erinras om det i förevarande sammanhang betydelsefulla förhållandet, att genom prästvigningen den extra ordinarie prästen redan under sitt första missiv erhåller samma kompetens att utföra kyrkliga förrättningar som den pastor han kan hava förordnats att biträda. Till följd härav kan en ny-missiverad präst icke utan vidare jämföras med en rekryt i amanuensgruppen. En amanuensaspirant inom statsförvaltningen har merendels en relativt begränsad befogenhet att självständigt utföra en förvaltningsakt. Hans första tjänstgöring har i regel övervägande karaktären av en utbildnings- och provotid. Prästen har däremot genom den efter genomgångna praktiska prov avlagda prästexamen och genom undergången prästvigning i avseende å prästerliga förrättningar formellt vunnit full behörighet till självständig ämbetsutövning med avseende å legala förrättningar.

Frånsett denna skillnad gäller emellertid i övrigt beträffande pastoratsadjunkten likaväl som i fråga om den icke-ordinarie förvaltningstjänstemannen, att han vanligen först med ökande antal tjänstår och därmed vunnit större erfarenhet inom sitt verksamhetsområde får mera på egen hand, ehuru givetvis under förmans tillsyn, sköta sitt kall. Denna skillnad i erfarenhet i början av prästbanan och under de närmaste åren därefter samt den därav betingade begränsningen i hans självständiga ämbetsutövning kan beräknas särskilt inverka på pastoratsadjunktens kapacitet, då det gäller prästens s. k. fria verksamhet.

En annan synpunkt har i detta sammanhang sitt berättigande. Beträffande en nymissiverad präst torde, oavsett prästvigningens behörighetsverkningar med avseende å legala förrättningar, i ungefär samma grad som i fråga om en ung rekryt inom administrationen gälla, att hans praktiska förutsättningar för tjänsten och hans personliga lämplighet icke äro tillräckligt prövade. Ur det kyrkliga arbetets synpunkt kan det därför icke vara annat än lämpligt, att den nyanställda pastoratsadjunkten under en första tjänstgöringstid — aspiranttiden — underkastas prövning.

Efter att hava redogjort för bestämmelserna rörande amanuenspersonalen i kungörelsen den 30 juni 1947, nr 436, angående reglerad befordringsgång för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst framlägger kommittén följande förslag till befordringsgång för nämnda prästerliga befattningshavare:

Cf 18 under ett och ett halvt år, Ce 20 under två år och Ce 22 under två år, varefter befordran till lönegrad Ce 24 sker.

För jämförelse mellan den av kommittén förordade befordringsgången för pastoratsadjunkterna och fastställd eller föreslagen befordringsgång för olika jämförliga personalgrupper inom den civila statsförvaltningen har kommittén låtit utföra vissa beräkningar. Dessa beräkningar visa, att den av kommittén föreslagna befordringsgången under en tioårsperiod från anställningens början för pastoratsadjunkterna giver en årlig medellön nära sammanfallande med medellönen under samma tidsperiod för icke tingsmeriterad amanuens och för icke-ordinarie läroverkslärare samt något överstigande medellönen under en dylik tidsperiod för den, som går befordringsvägen tingsnotarieaspirant—tingsnotarie—tingsmeriterad amanuens.

Ett särskilt spørsmål vid införande av en reglerad befordringsgång för pastoratsadjunkterna är om och i vad mån exempelvis teologie licentiatexamen eller teologie doktorsgrad bör medföra en förmånligare lönesättning på pastoratsadjunktsskadiet. Kommittén finner sig böra föreslå en förkortning av väntetiden till ett år för teologie licentiat i lönegrad Ce 22 och för teologie doktorer i envar av lönegraderna Ce 20 och 22.

Två ledamöter av kommittén ha i en gemensam reservation framlagt förslag angående löneklassplacering för extra ordinarie präst, som förbigåtts vid befordran till ordinarie tjänster.

Beträffande kyrkoadjunkterna föreslår kommittén, som för-

klaras sig icke hava blivit övertygad om behovet av en differentiering på olika lönegrader, enhetlig inplacering i Ce 24.

Även beträffande stifts- och kontraktsadjunkterna förordas kommittén inplacering i Ce 24.

Under *remissbehandlingen* har den av kommittén förordade provtjänstgöringen under halvtannat år före antagningen till extra ordinarie pastoratsadjunkt väckt gensagor från *kyrkomötet, flertalet domkapitel* och *de prästerliga personalorganisationerna*. Därvid har kyrkomötet framhållit, att någon möjlighet att efter prästvigningen anordna en provtjänstgöring, efter vars slut den prästvigde skulle kunna avvisas från prästkallet, icke föreläge. Kyrkomötet anser emellertid icke förslaget om tillämpning av aspirantanställning såsom första anställningsform i pastoratsadjunktskarriären i och för sig giva anledning till erinran.

Vad angår kommitténs förslag angående begränsning av antalet pastoratsadjunktsbefattningar i stiftet ifrågasätta *kyrkomötet, domkapitlen i samtliga* — utom Lunds och Stockholms — *stift samt de prästerliga personalorganisationerna* överhuvud behovet av en sådan anordning. Därest en begränsning av stiftens rekryteringspersonal likväl skulle befinnas erforderlig, föreslås en fixering av stiftens pastoratsadjunktskår till högst en viss relation till antalet övriga tjänster i stiftet, förslagsvis 25 procent.

Kammarkollegiet biträder det av kommittén i detta hänseende rekommenderade förfarandet och anser sig särskilt böra understryka angelägenheten av att det behöfliga antalet pastoratsadjunkter inom stiftet underkastas en regelbundet återkommande prövning.

Statens lönenämnd liksom även *kammarkollegiet* har ansett sig kunna godtaga kommitténs förslag till löneavvägning och befordringsgång för pastoratsadjunkterna. Samma förslag har icke föranlett någon erinran från *riksräkenskapsverkets* sida. *Statskontoret* har anslutit sig till kommitténs förslag angående införande av reglerad befordringsgång, men har i fråga om väntetiden i de av kommittén förordade, av ämbetsverket godtagna lönegraderna föreslagit utsträckning av tjänstetiderna i såväl lönegraderna Ce 20 som Ce 22 från två till tre år.

Kyrkomötet, domkapitlen i samtliga stift utom Västerås, Karlstads, Härnösands och Visby samt allmänna svenska prästföreningen hava icke något att erinra mot lönesättningen för pastoratsadjunkterna. Förslag om gynnsammare placering ha framförts av de fyra nyss nämnda domkapitlen och *Sveriges yngre prästers förbund*. Tanken på särskild löneklassplacering för extra ordinarie präst, som icke vunnit befordran, har upptagits av domkapitlet i Visby och allmänna svenska prästföreningen.

Statens lönenämnd och *statskontoret* hava godtagit den av kommittén

förordade lönegradsplaceringen för kyrkoadjunkterna, mot vilken riksräkenskapsverket förklarar sig icke hava något att erinra. Från kammarkollegiets sida ifrågasättes, huruvida det överensstämmer med eljest tillämpade principer i fråga om reglerad befordringsgång, att för kyrkoadjunkterna, vilka med avseende på arbetsuppgifter i stort sett få anses jämförbara med pastoratsadjunkterna, inrättas extra ordinarie befattningar i samma löneställning som slutlönegraden i den för de senare avsedda reglerade befordringsgången. Om så ej är fallet, torde enligt ämbetsverket även kyrkoadjunkterna böra följa den reglerade befordringsgången.

Kyrkomötet förordar kommitténs förslag i denna del. Domkapitlen i samtliga — utom Karlstads och Härnösands — stift förklara sig icke hava något att erinra mot kyrkoadjunkternas inplacering i lönegrad Ce 24.

Förslag om höjningar och om differentiering på olika lönegrader ha framförts av domkapitlen i Karlstad och Härnösand samt Sveriges yngre prästers förbund.

Kyrkomötet har understrukit vikten av att kyrkoadjunkturen icke få träda i stället för komministerstjänster. Även domkapitlen i Lund och Linköping ha yttrat sig i denna fråga, det förra domkapitlet särskilt rörande de spörsmål som uppstått i samband med att kyrkoadjunkt förordnas att självständigt ombesörja kyrkobokföring.

Den för stifts- och kontraktsadjunkterna föreslagna placeringen i lönegrad Ce 24 har av statens lönenämnd, riksräkenskapsverket, statskontoret och kammarkollegiet lämnats utan erinran, av kollegiet dock under ifrågasättande, huruvida icke för här ifrågavarande präster — liksom i fråga om kyrkoadjunkterna — borde tillämpas den för pastoratsadjunkterna avsedda befordringsgången. Kyrkomötet och sex domkapitel hava med hänsyn till finansiella konsekvenser icke ansett sig kunna förorda någon ändring av den föreslagna löneställningen, ehuru det från vissa synpunkter varit önskvärt, att stiftsadjunktstjänsterna, för vilka stundom komministrar tagas i anspråk, kunnat placeras i en högre lönegrad. Högre lönegradsplacering förordas av vissa domkapitel och de prästerliga personalorganisationerna.

Föredraganden anför:

»Av betydelse vid utformningen av anställningsförhållandena för de prästerliga adjunktskategorierna vid en övergång till civilstatens lönesystem är självfallet bedömandet av de nuvarande extra ordinarie prästernas anställningsrättsliga ställning. Kyrkomötet jämte åtskilliga domkapitel ha gentemot de föreslagna anställningsformerna framhållit, att kyrkan genom ordinationen tagit slutlig ställning till frågan om den prästvigdes lämplighet för dess tjänst och att härefter kyrkan står ansvar för prästens skäligen försörjning. Då möjligheten att entlediga annorledes än efter fel eller för-

summelse i tjänsten utgör huvudkriteriet på de icke-ordinarie anställningsformerna i civilstatens lönesystem, skulle den av kyrkomötet hävdade uppfattningen betinga en grundväsentlig förändring av dessa anställningsformers innehåll vid lönesystemets tillämpning för prästerna.»

På närmare anförda skäl förklarar sig föredraganden anse, att det ingalunda strider mot den gällande rättsregleringen, om en till aktiv församlingstjänst vigd prästman till följd av personalförhållandena i stiftsprästerskapet, som icke kunnat förutses vid hans ordination, under någon tid ställes utan förordnande eller om han vid visad olämplighet icke får fortsatt missivering. Föredraganden fortsätter:

»Enligt min mening föreligger sålunda icke något hinder i kyrkolag eller eljest att i den statskyrkliga tjänsteorganisationen tillämpa de i civilstatens lönesystem utformade anställningsformerna aspirant- och extra ordinarie anställning i all huvudsak oförändrade. I likhet med kommittén anser jag, att vid den förordade löneregleringen åt de prästerliga adjunkterna bör beredas extra ordinarie anställning. Huruvida efter övergången till det föreslagna lönesystemet antagningen till extra ordinarie pastoratsadjunkt skall föregås av viss tids aspirantanställning, är enligt min mening en lämplighetsfråga, som får avgöras från i huvudsak två synpunkter. Den ena av dessa är, om det med hänsyn till löneavvägningen för i stort sett jämförliga befattningshavargrupper kan anses motiverat, att pastoratsadjunkten redan från första tjänstgöringsdagen tillerkännes med extra ordinarie anställning förenade sociala löneförmåner och pensionsrätt med mera. För min del kan jag icke finna annat än att en omedelbar extra ordinarieantagning skulle innebära ett påtagligt gynnande av pastoratsadjunkterna framför övriga i allmän tjänst anställda befattningshavare med lika omfattande akademisk utbildning. Den andra synpunkten är om det för införande av aspirantanställning för icke-ordinarie präster möter principiella hinder i så måtto, att pastoratsadjunktens första tjänstgöringstid icke har karaktären av en provnings- och utbildningstid. Det är självklart, att den noggranna och sorgfälliga individuella provning av de olika prästkandidaternas lämplighet för prästämbetet — bland annat genom förfrågningar hos lärarna vid de teologiska fakulteterna — som biskopen anlägger vid rekryteringen av stiftets prästerskap, i allmänhet är en garanti för den prästvigdes lämplighet för kallet. Erfarenheten har dock visat, att i vissa fall ordinerats teologer, vilka icke varit för prästämbetet lämpliga, något som även understrukits i den år 1942 framlagda prästutbildningsutredningen (SOU 1942: 33). I samma utredning har därjämte framhållits, att en nyordinerad präst i stort sett är oprövad i de praktiska församlingsvårdsuppgifterna. Den första tjänstgöringen såsom församlingspräst är därför i mycket en utbildningstid. Övervägande skäl tala därför enligt min mening

för ett anlåtande av aspirantanställning under pastoratsadjunkternas första tjänstgöringstid — lämpligen under halvtannat år såsom kommittén föreslagit. I praktiken torde detta för övrigt allenast innebära, att pastoratsadjunkten under angivna tid icke kommer i åtnjutande av de förmåner extra ordinarie anställning medför.

Vad därefter angår den av kommittén förordade begränsningen av antalet pastoratsadjunktstjänster i stiftet, så har av kammarkollegiet särskilt understrukits angelägenheten av en regelbundet återkommande prövning av pastoratsadjunktskårens storlek. För egen del finner jag, att kommittén på ett övertygande sätt motiverat behovet av en fixerad personalram för stiftens obefordrade präster i aktiv församlingstjänst. Jag instämmer därför i kommitténs förslag, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t — som jämväl inrättat ordinarie och övriga icke-ordinarie församlingstjänster — att bestämma antalet pastoratsadjunkturer i stiftet. Till frågan om det praktiska anordnandet av den föreslagna personalramen är jag icke för närvarande beredd att taga ställning. Jag finner mig dock i detta sammanhang böra anmärka, att den av kyrkomötet förordade procentmetoden icke möjliggör någon smidig anpassning alltefter det stiftsvis mycket varierande behovet av pastoratsadjunkter under olika tidsperioder. Ett utnyttjande i varje stift av kyrkomötets relationstal — 25 procent — skulle innebära en utökning av det nuvarande antalet pastoratsadjunkter med omkring 80 procent och medföra en kostnadsökning — utöver kommitténs kostnadsplan — med cirka 2 400 000 kronor, utgifter för reseersättningar och tjänstgöringstraktamenten icke inräknade. Redan med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser, som kyrkomötesförslaget kan medföra, är det föreslagna procenttalet givetvis icke godtagbart.

De skäl, som av statskontoret, vissa domkapitel och Sveriges yngre prästers förbund framförts för ändring i olika riktningar av kommitténs förslag till befordringsgång för pastoratsadjunkterna, kan jag icke finna bärande. Att liksom i fråga om de ordinarie församlingsprästerna anpassa lönesättningen för pastoratsadjunkterna efter läroverkslärarlönen i viss tjänstegrad finner jag uteslutet, då för de icke-ordinarie prästerna saknas motsvarighet till det för läroverkslärarna betungande provåret med ersättning i form av terminsarvoden å 1 000 kronor. Enligt min mening tillgodoser kommitténs förslag till befordringsgång på ett tillfredsställande sätt anspråken på en skäligen löneavvägning och samtidigt även i detta sammanhang relevanta lönetekniska synpunkter. Jag tillstyrker därför den av de sakkunniga föreslagna befordringsgången.

Till frågan, huruvida icke-ordinarie präst, som till följd av prästvalssystemets ur befattningshavarsynpunkt ojämna verkningar icke vunnit befordran trots påtaglig överlägsenhet i tjänstår, bör beredas speciell kompensation i form av högre löneklass- eller lönegradsplacering än som följer av

normalbestämmelserna, är jag icke beredd att för närvarande taga ställning.

I likhet med kyrkomötet och det stora flertalet övriga remissinstanser biträder jag kommitténs uppfattning, att tillräcklig anledning icke föreligger för en differentiering av kyrkoadjunktstjänsterna på olika lönegrader. Under sådant förhållande finner jag vägande skäl saknas för att frångå den av kommittén förordade — av bland annat kyrkomötet, statens lönenämnd, statskontoret och riksräkenskapsverket godtagna — inplaceringen av kyrkoadjunktterna i lönegrad Ce 24.

I ett flertal yttranden — särskilt de som avgivits av kyrkomötet samt domkapitlen i Linköping och Lund — har framförts kritik mot nuvarande praxis i fråga om inrättande av kyrkoadjunktstjänster. De framställda erinringarna synas mig vara av sådan beskaffenhet, att de påkalla en omprövning av praxis för kyrkoadjunktens fortsatta utnyttjande i tjänsteorganisationen.

Med hänsyn till de kvalificerade arbetsuppgifter som anförtrotts stifts- och kontraktsadjunkterna kan det enligt min mening ifrågasättas, huruvida icke en något högre löneställning bör tillerkännas dessa präster än den av kommittén föreslagna, Ce 24. Men då mera vägande synpunkter av tjänsteorganisatorisk och löneteknisk natur tala i motsatt riktning, anser jag mig icke kunna förorda ett frångående av kommitténs förslag i denna del.»

I *motionerna I: 319* och *II: 407* hävdas, att nu gällande ordning för antagande av pastoratsadjunkter vore den mest ändamålsenliga. Vidare framhålles, att den prövning, som biskop och domkapitel underkasta den prästvigde, bör ske före prästvigningen och icke efter densamma.

Till stöd för det i *motionerna I: 320* och *II: 408* framförda yrkandet om differentiering av kyrkoadjunktterna på lönegraderna Ce 24 och Ce 26 framhålles, att enligt propositionen i samma pastorat komministern kunde placeras i Ca 28, medan kyrkoadjunkten stode kvar i Ce 24 även i de mest krävande kyrkoadjunktstjänsterna i Norrlands obygder eller i storförsamlingar i andra delar av landet. Då vidare på grund av valsättet för tillsättande av ordinarie prästerliga befattningar ett antal förtjänta prästmän icke erhöle ordinarie befattning, kunde det icke anses tillfredsställande, att dessa befattningshavare under hela sin tjänstetid kvarstode i samma lönegrad, som varje pastoratsadjunkt föresloges erhålla efter 5½ års tjänstgöring.

I *motionen II: 431* erinras om att vid lönesättningen för kyrkoadjunkt hänsyn för närvarande tages till duplikationsskyldighet, medan sådan hänsyn icke skall tagas enligt propositionens förslag.

6. Tjänstebostäderna.

Tjänstebostadens inordnande i lönesystemet.

Prästlönekommittén anför:

Att såsom hittills tjänstebostad i allmänhet bör tillhandahållas de ordinarie församlingsprästerna av pastoratet, därom synes någon tveksamhet ej kunna råda.

Beträffande upplåtelse av tjänstebostad åt befattningshavare med avlöning enligt statens allmänna avlöningsreglemente finnas vissa allmänna regler i reglementet (38 §), varjämte specialbestämmelser förutsättas kunna av Kungl. Maj:t eller vederbörande myndighet meddelas rörande sådan tjänstebostads anordnande samt angående dess vård och underhåll. Reglementet innefattar stadganden om befattningshavares förpliktelse att mottaga och bebo åt honom anvisad tjänstebostad, om hans skyldighet att gälda ersättning för bostaden och i förekommande fall jämväl ersättning för bränsle och belysning. Härutöver stadgas i reglementet om tjänstebostads avträdande samt om befattningshavares och dennes dödsbodelägars skyldighet att vid behov mot skälig gottgörelse upplåta utrymme i tjänstebostaden för vikarie och efterträdare.

I folkskolans avlöningsreglemente (26 §) återfinnas i stort sett motsvarande bestämmelser beträffande tjänstebostad åt ifrågavarande lärare.

För församlingsprästerna synas enligt kommitténs mening några reglerande bestämmelser i förevarande hänseenden icke vara erforderliga utöver dem, som för övriga här omnämnda befattningshavargrupper befunnits påkallade. I det hela torde de blivande bestämmelserna för prästerna närmast böra ansluta sig till de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade. Det finnes fördenskull ingen anledning att vidtaga större saklig ändring i den ecklesiastika boställsordningens stadganden i 17 och 18 §§. Dock torde bestämmelserna om prästs vårdnadsskyldighet med avseende å tjänstebostaden böra utvidgas att avse jämväl tjänstebostad i annan pastoratsbyggnad. Skyldighet att mot ersättning upplåta utrymme i bostaden bör vidare gälla icke blott befattningshavarens dödsbodelägare utan även denne själv, och den bör även innefatta skyldighet att bereda personligt bostadsutrymme åt pastoratsadjunkt, som anställs som ämbetsbiträde åt tjänst innehavaren.

Bestämmelserna om befattningshavares skyldighet att mottaga och bebo åt honom anvisad tjänstebostad böra för församlingsprästernas vidkommande givetvis avse jämväl bostad i annan pastoratsbyggnad än prästgård. Sådan annan tjänstebostad, om vars anordnande ju icke — såsom i fråga om prästgårdarna — förekomma några bestämmelser i ecklesiastik boställsordning, bör likväl förutsättas skola godkännas av stiftsnämnden för att skyldighet skall inträda för prästen att mottaga och bebo densamma.

I fråga om de prästerliga tjänstebostädernas anordnande, deras inredning och övriga beskaffenhet äro med hänsyn till omregleringen av prästernas avlöningsförhållanden icke några särskilda nya bestämmelser påkallade.

Kommittén erinrar vidare om att folkskolans avlöningsreglemente ålägger vederbörande befattningshavare ovillkorlig skyldighet att vidkännas ersättning för av honom mottagen tjänstebostad samt att statens allmänna avlöningsreglemente innehåller likartad föreskrift men även förutsätter, att tjänstebostaden understundom förekommer såsom särskild förmån utöver den kontanta avlöningen. Kommittén ingår här efter på frågan, huruvida för församlingsprästersnas vidkommande avlöningen såsom hittills bör utgå i form av nettolön, d. v. s. utan inräknande i denna av tjänstebostadsförmånens värde, eller om regleringen även i detta hänseende principiellt bör anslutas till de nya statliga avlöningsreglementena och avlöningen alltså utgå såsom bruttolön. Kommittén anför slutligen:

Efter ingående överbäggande av olika med de båda huvudmetoderna förbundna nackdelar och fördelar har kommittén ansett sig böra förorda ett bruttolönesystem för församlingsprästerskapet med ersättningskyldighet för upplåten tjänstebostad, vare sig denna anvisas i insynad prästgård eller i annan av pastoratet tillhandahållen bostadslägenhet.

Kyrkomötet har uttalat, att pastoratet borde, om prästgård ej finnes, åläggas att tillhandahålla sådan tjänstebostad, som i huvudsak motsvarade de författningensliga kraven på prästgård.

Domkapitlet i Växjö och Sveriges yngre prästers förbund anse, att skyldighet bör stadgas för pastorat att tillhandahålla tjänstebostad åt kyrkoadjunkt, om förhållandena på hyresmarknaden i stationeringsorten det påkalla. *Socialstyrelsen* ifrågasätter, huruvida man vid lönerregleringen kan förbigå de icke-ordinarie prästersnas tjänstebostadsfråga. I samma spörsmål uttalar sig *domkapitlet i Lund*.

Kammarkollegiet anser, att befogenhet alltjämt bör förbehållas Kungl. Maj:t att dispensera från åliggandet att tillhandahålla prästgård, där hinder härför finnes möta på grund av särskilda omständigheter. Vissa skäl kunde till och med anföras till förmån för vidgade dispensmöjligheter i detta hänseende.

Skyldighet att bygga prästgård bör enligt *statskontoret* — i analogi med skoldistrikts åliggande att uppföra lärarbostad — endast åvila pastorat, därest å orten saknas hyresmarknad med bostäder av sådan storlek och beskaffenhet, som i huvudsak motsvara ecklesiastiska boställsordningens krav på prästgård.

Bostadsavdraget.

Prästlönekommittén.

Kommittén föreslår, att den ersättning, som prästen skall ha att gälda för tjänstebostadens begagnande i regel bör erläggas genom avdrag må-

nadsvis i efterskott å befattningshavarens lön, *bostadsavdrag*. Här om anför kommittén vidare bland annat:

Bostadsavdraget bör så bestämmas, att det i princip ger full täckning för det värde bostaden kan antagas äga för befattningshavarna, icke individuellt utan genomsnittligt för vederbörande befattningshavargrupp i dess helhet. Detta *genomsnittliga hyresvärde* behöver ej vara lika med bostadens hyresmarknadsvärde utan bör avvägas med hänsyn exempelvis till förekommande bostadstvång samt till förevarande tjänstebostädernas speciella karaktär av prästgård.

Efter att hava framhållit, att bostadsavdraget bör göras rörligt, fortsätter kommittén:

Såsom en allmän karakteristik av resultatet av en metod för tjänstebostadens inordnande i ett avlöningssystem har framhållits, att detta resultat kan anses mera rättvist, ju mindre reallönen — inklusive tjänstebostadens värde — därigenom kommer att växla mellan enskilda i övrigt likställda befattningshavare. Men ju större rättvisa i resultatet en metod leder till, desto mera komplicerad måste den bli. Därest bostadsavdraget, för vinnande av enkelhet i förfarandet, anses böra bestämmas genom en mer eller mindre summarisk hyressättning, synes emellertid denna böra göras enbart beroende av sådana omständigheter, som kunna omedelbart och definitivt bestämmas och ej kräva särskild bedömning (t. ex. lönegrad och bostadsort). Ett dylikt förfarande torde nämligen, särskilt då ett bruttolönesystem med ersättning för tjänstebostad skall avlösa ett nettolönesystem med hyresfri tjänstebostad, lättare accepteras av flertalet befattningshavare. En hyressättning på grundval av en schematisk klassificering av tjänstebostäderna efter dessas standard (storlek och inredningens beskaffenhet), varvid de särskilda faktorerna bleve beroende av ett i viss mån subjektivt bedömande, komme däremot att just på grund av det schematiska förfarandet starkt framhäva själva klassificeringens ofullkomlighet och fördenskull få en mindre stabil karaktär. Invändningar mot systemet och dess resultat i enskilda fall skulle därvid lätt leda till krav på en noggrannare och därmed också mera invecklad bestämning av tjänstebostädernas standard.

Kommittén förordar följande metod:

De för tjänstebostaden utgående avdragen för församlingsprästerna bestämmas så, att olika avdragsbelopp bli gällande, å ena sidan för tjänstebostad vid kyrkoherdetjänst och för tjänstebostad vid komministerstjänst samt, å andra sidan, inom vardera av dessa tjänstegrader för bostäderna i varje särskild hyresgrupp enligt den hyresgruppsindelning, som gäller enligt boställsordningen för folkskolans lärare. Bostadsavdragen för prästernas tjänstebostäder skulle alltså komma att innefattas i två skilda serier av avdragsbelopp — den ena för kyrkoherde samt den andra för komminister — vardera serien om fem avdragsbelopp, stigande per hyresgrupp. Till grund för dessa bostadsavdragsbelopps bestämmande hava tagits hyrestal för skilda lägenhetskategorier (storleks- och kvalitetsklasser) inom varje hyresgrupp (kommitténs betänkande s. 244, tab. 7). Dessa hyrestal, vilka uträknats med ledning av hos socialstyrelsen tillgängliga uppgifter

å medelhyrorna för de olika lägenhetskategorierna inom skilda orter, utgöra icke de omedelbara hyresmedeltalen för orterna inom de särskilda hyresgrupperna, utan siffrorna äro efter granskning av uppgifternas representativa värde justerade och avjämnade samt motsvara i stort sett mitten i intervallen för respektive hyresgrupp.

Kommittén föreslår, att bostadsavdragen för de ordinarie församlingsprästerna bestämmas till följande årliga belopp i kronor:

Hyresgrupp	1.	2.	3.	4.	5.
Kyrkoherdebostad	1 332	1 752	2 172	2 592	3 012
Komministerbostad	1 080	1 428	1 776	2 124	2 472

Vid avdragsbeloppens uträknande har kommittén utgått från hyrestalen för en bostadslägenhet inom en var av de tre skilda kvalitetsklasserna om inalles *sex rum och kök* för kyrkoherdebostad samt *fem rum och kök* för komministerbostad, exklusive expeditjonsrum. De sålunda antagna hyrestalen ha av kommittén sammanvägts till ett belopp per tjänstegrad och hyresgrupp med hänsyn till de två tjänstebostadskategoriernas kvalitet, d. v. s. bostädernas utrustning med centraluppvärmningsanordning, enskilt badrum samt vatten och avlopp, på sätt detta kunnat antagas med stöd av bland annat utfallet av den av kommittén företagna särskilda bostadsundersökningen beträffande prästgårdarna. Dessa sammanvägda hyrestal ha emellertid, med hänsyn till de prästerliga tjänstebostädernas — främst i prästgårdarna — speciella karaktär, av kommittén ansetts böra jämkas ytterligare något nedåt, cirka 12 procent, för att kunna godtagas såsom skäligen bostadsavdragsbelopp.

En närmare beskrivning av förfarandet återfinnes å s. 108—109 i propositionen.

Till stöd för den generella 12-procentsjämkningen av de sammanvägda hyrestalen har kommittén framhållit följande synpunkter:

Med hänsyn till prästgårdarnas »öppna» karaktär har kommittén ansett det befogat, att den för de prästerliga tjänstebostäderna i form av bostadsavdrag utgående ersättningen bestämmas så, att densamma kommer att något understiga ett för samma bostäder eljest beräkneligt genomsnittligt bostadsvärde. För det stora flertalet av prästerna, främst på landsbygden och härvid särskilt för kyrkoherdarna och för komministrar i egna församlingar, lär en dylik nedsättning av bostadsavdraget kunna sägas delvis uppvägas av de besvär och kostnader av representationskaraktär, som för dessa präster alltjämt ofta uppkomma i följd av sedvanan att församlingsborna skola mottagas och bliva föremål för gästfrihet i prästgården. En del präster, t. ex. i större städer eller där flera tjänstgöra i samma pastorat och äro bosatta helt nära varandra, torde visserligen icke i samma utsträckning som övriga belastas av dylika förpliktelser. Ehuru för sådan präst nedsättningen av bostadsavdraget i regel skulle innebära en

viss höjning av reallönen, synes det i enhetlighetens och enkelhetens intresse icke lämpligt eller möjligt att härutinnan göra någon åtskillnad. Hänsyn bör även fästas vid det förhållandet, att genom sammanvägningen av hyrestalen för skilda kvalitets kategorier och genom antagandet av en enda storleksklass för vardera av de två tjänstegraderna i enstaka fall något för höga bostadsavdrag kunna komma att gälla för mindre eller sämre utrustade tjänstebostäder.

Mot kommitténs förslag angående schematiska bostadsavdrag har framställts erinran allenast av *domkapitlet i Härnösand*, som ansett att församlingsprästernas tjänstebostäder borde klassificeras liksom folkskolläraernas. Även en *minoritet i statskontoret* har funnit en klassificering påkallad.

Socialstyrelsen finner det av kommittén föreslagna förfarandet väl vägt men ifrågasätter, om icke en viss reduktion av bostadsavdraget borde ske efter en enkel norm i de relativt fåtaliga fall, där bostaden beträffande utrustning och storlek är väsentligt underlägsen den typ, för vilken bostadsavdraget är beräknat. *Socialstyrelsen* understryker även, att bostadsavdragen böra göras rörliga.

Kammarkollegiet anför bland annat:

Den av kommittén verkställda statistiska utredningen rörande det nuvarande beståndet av prästerliga tjänstebostäder visar, att endast ett förhållandevis ringa procenttal av dessa bostäder innehåller så låga rumstal, som dem kommittén lagt till grund, eller lägre. Godtager man emellertid kommitténs förslag på denna punkt, ställes man inför frågan, huruvida ett system med bostadsavdrag, byggt på angivna rumstal, lämpligen låter förena sig med gällande bestämmelser i ecklesiastik boställsordning om storleken av kyrkoherde- respektive komministerprästgård.

Kollegiet erinrar om den av kommittén framlagda statistiken, enligt vilken den övervägande delen av bostadsbeståndet — av kyrkoherdebostäderna cirka 87 procent och av komministerbostäderna cirka 82 procent — tillhör kvalitetsklass 1 eller den högsta kvalitetsklassen. Återstoden fördelar sig på tre lägre kvalitetsklasser. Enligt kollegiets mening vore det riktigare att, med avstående från all »sammanvägning», såsom normalfall utgå från hyrestalen i högsta kvalitetsklassen samt att medge nedsättning av bostadsavdragen för präster med bostad i någon av de lägre kvalitetsklasserna. Mot de av kommittén angivna motiven för reduktionen med 12 procent har kollegiet intet att erinra. Slutligen framhåller kollegiet, att de synpunkter kommittén lagt till grund torde motivera viss hyresersättning till sådana präster, som ej ha tjänstebostad.

Statskontoret kan icke anse det rimligt, att de efter kommitténs beräkningsgrunder erhållna sammanvägda hyrestalen, på sätt föreslagits, ned-

sättas med 12 procent. Till stöd för sin uppfattning framhåller ämbetsverket, att redan en viss jämkning torde ha skett vid bestämmandet av hyresvärdet för kyrkoherde- och komministerbostäderna samt att de av kommittén angivna hyrestalen därtill lära med hänsyn till sammanvägningen delvis ligga under den allmänna marknadens hyresvärden.

Kyrkomötet har i frågan om bostadsavdragens belopp framhållit, att den av kommittén föreslagna jämkningen nedåt syntes väl knapp.

Två domkapitel och *de prästerliga personalorganisationerna* förorda höjning av 12-procentavdraget.

Bränslekostnadsgottgörelse.

I samband med regleringen av tjänstebostäderna har *prästlönekommittén* framlagt förslag om särskild bränslekostnadsgottgörelse åt innehavare av speciellt stora tjänstebostäder. Kommittén anför härom bland annat:

Emellertid är även för framtiden att beakta, att ett antal prästgårdar — såväl för komminister som för kyrkoherde — äro onormalt stora, i enstaka fall upp till 15 å 17 rum och kök på sätt framgår av den av kommittén verkställda bostadsundersökningen. När kommittén nu på anförda skäl funnit sig böra förorda, att tjänstebostadsersättningen bestämmes att utgå enhetligt för en beräknad bostad om sex rum och kök för kyrkoherde samt fem rum och kök för komminister, har kommittén jämväl funnit skäl föreligga att vederbörande befattningshavare ej skall vara pliktig att själv bekosta uppvärmningen av större bostad. När kommittén nu förutsätter, att vederbörande befattningshavare väl tills vidare skall äga disponera hela den bostad, som upplåtes till honom, men likväl ej skall åläggas att gälda hyresersättning för eller vidkännas kostnad för uppvärmningen av större bostad än förut angivits, följer härav, att befattningshavaren, då han själv ombesörjer och anskaffar bränsle till uppvärmningen av bostaden i dess helhet, bör bliva berättigad till gottgörelse för den större kostnad, som därigenom åsamkas honom. En sådan reglering bleve också i viss överensstämmelse med den anordning, som för de senaste eldnings-säsongerna medgivits. Kommittén vill föreslå, att vederbörande tjänstebostadsinnehavare berättigas till *bränslekostnadsgottgörelse* av pastoratet med visst årligt belopp, skäligen 90 kronor, per överskjutande bostadsrum utöver det antal, för vilket bostadsavdrag uttages.

Kyrkomötet föreslår, att kommitténs förslag kompletteras med en spärrregel, som i angivna fall begränsar prästens utgifter för hyra och värme till en rimlig del av lönen, förslagsvis 20 procent.

Socialstyrelsen vitsordar, att en gottgörelse i någon form synes erforderlig i de fall, där kostnaderna för bostadens uppvärmning bli mera betydande.

Föredraganden anför beträffande *samtliga tre här ovan särskilt rubricerade spörsmål*:

»Någon tvekan synes icke kunna råda därom, att åt såväl kyrkoherde som komminister även framgent bör beredas tjänstebostad åtminstone i samma utsträckning som det hittills befunnits nödigt att för sådana befattningshavare anordna tjänstebostad i prästgård. Ej heller lär anledning finnas att frågå hittills gällande ordning, att de ordinarie församlingsprästernas tjänstebostäder regelmässigt skola tillhandahållas av pastorn. Vidare har under remissbehandlingen allmänt godtagits kommitténs förslag, att det nya avlöningssystemet skall utformas såsom ett *bruttolönesystem*, såtillvida att församlingspräst skall för nyttjande av tjänstebostad till pastoratet ha att erlægga ersättning i form av avdrag å lönen, *bostadsavdrag*.

Jag biträder vad kommittén i ifrågavarande hänseenden föreslagit.

Att såsom kyrkomötet ifrågasatt stadga någon generell skyldighet för pastorat att, om insynad prästgård ej finnes, tillhandahålla ordinarie präst annan likvärdig tjänstebostad anser jag — på skäl som kammarkollegiet och statskontoret anfört — icke påkallat. Enligt min mening bör pastorat icke åläggas att tillhandahålla ordinarie församlingspräst tjänstebostad i andra fall än då insynad prästgård finnes eller å orten saknas hyresmarknad med bostäder av sådan beskaffenhet, vilka i huvudsak motsvara fordringarna på prästgård. Däremot synes det mig erforderligt att — såsom vissa remissinstanser framhållit — utvidga pastoratets skyldighet att anskaffa tjänstebostad till att jämväl gälla i pastoratet tjänstgörande icke-ordinarie präst — främst kyrkoadjunkt — om uppenbara svårigheter föreligga för befattningshavaren att själv förhyra bostad.

Mot kommitténs förslag angående bostadsavdragens schematisering, sammanvägning och generella jämkning ha i vissa remissyttranden framställts erinringar. För egen del kan jag icke finna några bärande synpunkter anförda för att frågå den av kommittén tillämpade schematiseringen och sammanvägningen av bostadsavdragen, då förfarings sättet på ett tillfredsställande sätt tillgodoser både kraven på enkelhet i tillämpningen och anspråken på en rättvis avvägning. Den föreslagna 12-procentiga jämkningen av de sammanvägda hyrestalen finner jag skäligen. Någon ytterligare generell jämkning, såsom bl. a. kyrkomötet ifrågasatt, synes mig icke befogad. Jag kan icke heller godtaga statskontorets ståndpunkt att själva metoden för hyrestalens sammanvägning innebär en reducering av hyresvärdena som i tillräcklig mån kompenserar de faktorer, vilka kommittén åberopat för den vidtagna generella jämkningen. Däremot anser jag mig böra biträda socialstyrelsens förslag, att möjlighet bör föreligga att i speciella fall nedsätta bostadsavdragens be-

lopp, om tjänstebostadens yttinnehåll och standard väsentligt avviker från den normala.

Att såsom kammarkollegiet ifrågasatt tillerkänna präst, som icke beredes tjänstebostad, en begränsad hyresersättning synes mig ur flera synpunkter icke påkallat.

Såsom i kommittébetänkandet föreslagits och i socialstyrelsens yttrande understrukits anser jag, att bostadsavdragen över lag böra göras rörliga för att vid behov kunna höjas eller sänkas i samma mån som den allmänna hyresnivån förändras. En allmän omprövning av bostadsavdragen synes med hänsyn till den tillämpade metoden för hyrestalens sammanvägning även böra komma till stånd vid en mera väsentlig förskjutning i tjänstebostadsbeståndets genomsnittliga standard.

Därest pastorat i enlighet med vad jag nyss förordat skall tillhandahålla kyrkoadjunkt eller där fast stationerad pastoratsadjunkt tjänstebostad, uppkommer frågan om bestämmande av den ersättning, som befattningshavaren i form av bostadsavdrag skall erlægga till pastoratet för bostadens begagnande.»

Sådana bostadsavdrag hava uträknats efter samma principer som för de ordinarie prästerna. Därvid har man räknat med tre rum och kök för kyrkoadjunkt och två rum och kök för pastoratsadjunkt. Vidare har man genomgående räknat med högsta kvalitetsklassen. Någon 12-procentregeln motsvarande generell jämkning har icke företagits. Dock har en viss mindre jämkning funnits skäligen för kyrkoadjunkterna. De föreslagna avdragen äro följande:

Hyresgrupp	1	2	3	4	5
kyrkoadjunkts bostad	840	1 104	1 368	1 632	1 896
pastoratsadjunkts bostad	672	876	1 080	1 284	1 488

Föredraganden anför vidare:

»Dessa avdragsbelopp, vilka enligt min mening kunna anses på ett tillfredsställande sätt avvägda, anser jag mig böra förorda. De för kyrkoadjunkts bostad föreslagna beloppen synas kunna tillämpas även för åt stifts- eller kontraktsadjunkt upplåten tjänstebostad.

Vad angår frågan om bränslekostnadsgottgörelse åt innehavare av överdimensionerade prästerliga tjänstebostäder anser jag i likhet med kommittén, att sådan gottgörelse bör utgå. Jag är dock icke nu beredd att taga slutlig ställning till den beräkningsgrund, som för gottgörelsens avvägning lämpligen bör tillämpas. Huruvida bostadsavdragets och uppvärmningskostnadens sammanlagda belopp lämpligen bör begränsas till viss andel av lönen är en fråga, som synes mig böra av kommittén övervägas.

Vad vidare beträffar frågan om en omarbetning av 10 § i ecklesiastik

boställsordning, vilket lagrum innehåller bestämmelser om prästgårds storlek, så anser jag — liksom kammarkollegiet — en sådan revision av boställslagstiftningen vara angelägen.»

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om den i 38 § 2 mom. andra stycket statens allmänna avlöningsreglemente upptagna bestämmelsen, att hyresavdrag för tjänstebostad skall bestämmas med hänsyn till priset å orten för likvärdig bostad samt att vid ersättningens bestämmande jämväl skola beaktas bostadens belägenhet och dess karaktär av tjänstebostad. Överenskommelse om ersättningen förutsättes skola träffas. Kan detta ej ske, skall frågan hänskjutas till statens boställsnämnd.

Motsvarande bestämmelse återfinnes i det av 1945 års lönekommitté framlagda förslag, som legat till grund för reglementet (SOU 1947:23). Såsom motivering anförde nämnda kommitté:

Lönekommittén har den principiella uppfattningen att i de fall, då tjänsteman ålägges att bebo tjänstebostad, ersättningen därför bör bestämmas så, att denna skyldighet varken medför en utanför lönesättningen liggande indirekt löneförmån eller en belastning i jämförelse med de fall, då sådan skyldighet ej finnes. Då ersättningen bestämmas från denna utgångspunkt, måste enligt lönekommitténs mening beaktas, att en tjänstebostad i vissa fall kan ha lägre hyresvärde än eljest likvärdiga bostäder å orten. Detta kan bero på bostadens belägenhet, varav i vissa fall också kunna följa särskilda besvär på tjänstefri tid för bostadshavaren, för vilka ersättning icke utgår, eller på annan dylik omständighet. Tvånget att bebo tjänstebostad bör också tillerkännas betydelse för sådana fall, då bostaden har sådan storlek eller beskaffenhet, att den — med hänsyn bland annat till befattningshavarens tjänsteställning — icke kan antagas överensstämma med dennes behov och rimliga önskemål. Lönekommittén har ansett, att dessa synpunkter böra komma till uttryck i avlöningsbestämmelserna.

Bestämmelsen om klassificering av tjänstebostäder för folkskollärare finnes i 19 § boställsordningen den 30 december 1946 (nr 883) för folkskolans lärare (senaste lydelse enligt SFS 1947:545). Utredning angående resultatet av klassificeringen redovisas i prop. 1/1949, Bil. 10, s. 263—264.

7. Semester.

Frågan om semester för församlingsprästerna är gammal och har alltjämt förblivit olöst.

Prästlönekommittén föreslår emellertid rätt till semester för prästerna med vissa av de prästerliga tjänstgöringsförhållandena betingade modifierationer. Om den närmare innebörden av förslaget må följande anmärkas.

Till en början konstaterar kommittén, att det nuvarande systemet med

»tjänstebyte», eller riktigare *tjänstedubbling* — d. v. s. att en präst under annan prästs semester uppehåller både sin egen och den andres tjänst — icke kan undvaras. Kommitten anför härefter:

Vad som fortgående möjliggör tjänstedubblingssystemets användning vid semester för församlingspräster är givetvis det förhållandet, att dessa befattningshavare under ett par till sommartiden förlagda semesterperioder kunna påtaga sig en viss ökning i arbetsbördan för sådana legalt föreskrivna göromål, som icke tåla uppskov, men å andra sidan för möjliggörande härav skjuta åt sidan en del andra till tjänsten hörande uppgifter. Det ligger i sakens natur, att det frivilliga församlingsarbetet härvid i första hand får tillfälligtvis ställas tillbaka.

Vad angår de pastorat, i vilka en eller flera biträdande präster finnas anställda, lär från här förut angivna utgångspunkter hinder i allmänhet icke möta mot att prästerna där turvis komma i åtnjutande av semester på det sätt och i den ordningen, att under ledigheten för kyrkoherden den biträdande prästen eller, där flera biträdande präster finnas, en av dem förordnas såsom vikarie å kyrkoherdebefattningen, medan särskild vikarie å biträdesbefattningen icke utses. Ersättningen under vikariatstjänstgöringen hör regleras enligt avlöningsreglementets vanliga normer för vikariatsförordnanden. Särskilda överväganden kunna dock bli påkallade vid semesterregleringen för komminister, som är anställd för viss — ofta avsides belägen annexförsamling eller för särskilt kyrkobokföringsdistrikt och som därvid har att förestå för församlingen eller distriktet anordnad särskild pastorsexpedition.

Det ligger i sakens natur, att vikariatsförhållandena vid en allmän semesterreglering för församlingsprästerna måste möta de större svårigheterna företrädesvis när det gäller kyrkoherdarna i en-prästspastorat. Den allmänna grundsats, som här måste följas, blir givetvis den, att under semesterledighet för sådan kyrkoherde *särskild* vikarie bör förordnas i all den utsträckning, som den förhandenvarande tillgången inom stiftet på präster, disponibla för semestervikariat, det möjliggör.

Man lär som hittills ha att räkna med, att även annan präst än församlingspräst kan i givna fall komma att stå till förfogande såsom särskild semestervikarie. Präster, som här komma i fråga, torde vara att hänföra till någon av följande kategorier:

- 1) lärare med prästerlig behörighet vid allmänna läroanstalter, vilka befinnas villiga att under egna ferier åtaga sig vikariat av ifrågavarande slag;
- 2) emeriterade (pensionerade) präster; samt
- 3) präster i icke-publik tjänst eller utan särskild anställning, vilka för ändamålet ställa sig till förfogande.

En närmare reglering av den avlöning, som präster av här angivna kategorier skola ha att åtnjuta vid semestervikariat, blir erforderlig.

I fortsättningen erinrar kommittén om de s. k. predikobiträderna, d. v. s. teologie studerande m. fl., som med biskopens tillstånd få predika i kyrkorna. Vid tjänstebyten torde i allmänhet vara förutsatt, att den tjänstledige prästen anskaffat dylikt biträde för hållande av högmässor. Dessa

biträden borde enligt kommitténs mening kunna utnyttjas mera rationellt. Sådan person skulle kunna få ett vidgat uppdrag att såsom prästerlig *assistent* i en-prästpastorat vid tjänstedubbling utföra sådana åligganden, som icke krävde prästerlig behörighet. Kommittén fortsätter:

Kommittén förordar ett allmänt bemyndigande för domkapitlen att för här avsedda fall, då så befinnes behövt, anställa tillfällig assistent, som nu sagts. Det bör ankomma på domkapitlen att beträffande assistenternas tjänstgöring meddela de närmare föreskrifter, som prövas erforderliga. Ersättningen åt den prästerlige assistenten synes kommittén skäligen kunna bestämmas till ett belopp av förslagsvis 400 kronor för månad räknat.

Kommittén erinrar även om möjligheterna att sammanlysa gudstjänster samt anför vidare:

För möjliggörande av den ovan skisserade ordningen för regleringen av vikariatsförhållandena vid semester för församlingsprästerna förordar kommittén en allmän föreskrift av innehåll, att sådan präst skall vara förpliktad att, efter domkapitlets beprövande, utföra nödvändiga tjänstehandlingar för annan, semesterledig församlingspräst. Kommittén förordar, att präst vid dylikt partiellt vikariat skall äga uppbära ett särskilt *tjänstedubblingsarvode* av fem kronor för dag.

Med hänsyn till de särpräglade förhållandena på det prästerliga tjänstgöringsområdet förordar kommittén avvikelse från vanliga regler sålunda, att domkapitlen få i sin hand att föreskriva en kumulering av semester-rätten, så att prästen, där så påkallas, må — med inhiberande av semesteren under ett år — kunna under det närmast påföljande året uttaga semester för två år i en följd. Vidare anser kommittén försiktigheten bjuda, att föreskrifterna om semesterrätten utformas i överensstämmelse med de för statsförvaltningen före 1939 års avlöningsreglemente gällande mindre kategoriska stadgandena om semesterförmånen såsom en rättighet för tjänsteinnehavaren.

Kommitténs förslag har i huvudsak vunnit anslutning från *remissinstanserna*. Dock har från *kyrkomötets* sida framhållits, att om semesterrätten ej gjordes ovillkorlig, syntes det ej heller nödvändigt att ålägga församlingspräst *skyldighet* att mottaga förordnande att tjänstgöra i *annat* pastorat.

Föredraganden biträder kommitténs förslag till huvudgrunder för en reglering av prästernas semester. Vad särskilt angår det av kyrkomötet uttalade önskemålet, att tjänstedubbling icke skulle åläggas prästen annat än efter frivilligt åtagande, så har föredraganden icke funnit det vara försvarligt, att domkapitlen skulle sakna möjlighet att här — i förekommande fall — utkräva en tjänsteplikt.

8. Ordinarie prästs förflyttningsskyldighet.

Prästlönekommittén lämnar till en början en översikt av gällande bestämmelser angående förflyttningsskyldigheten för statstjänstemännen och de kommunalanställda lärarna samt anför härom:

Innehavare av ordinarie statstjänst, vilken tillsatts medelst fullmakt eller konstitutorial, är pliktig att låta förflytta sig till annan stationeringsort eller annan ordinarie tjänst vid det verk han tillhör liksom ock, där Kungl. Maj:t så prövar lämpligt, till ordinarie tjänst vid annat verk, å vilken reglementet är tillämpligt. Med hänsyn till den oberoende ställning domarkåren ansetts böra intaga, gäller dock för domare endast en begränsad förflyttningsskyldighet. Sålunda är innehavare av ordinarie domartjänst allenast pliktig att, om Kungl. Maj:t finner organisatoriska skäl sådant påkalla, låta förflytta sig till annan ordinarie domartjänst inom den lönegrad han tillhör.

För ordinarie lärare vid högre kommunal skola gäller skyldighet att låta förflytta sig till annan ordinarie tjänst vid statliga och högre kommunala läroanstalter m. fl. eller till lärartjänst vid folkskoleväsendet, allt då sådant erfordras vid i vederbörlig ordning beslutad omorganisation av den skolform läraren tillhör eller för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest synnerliga skäl därtill äro.

Ordinarie lärare vid folkskola är pliktig att låta förflytta sig till annan ordinarie lärartjänst inom folkskoleväsendet, då sådant erfordras för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest synnerliga skäl därtill äro.

I fortsättningen erinrar kommittén om att en mycket begränsad förflyttnings- och avgångsskyldighet för närvarande torde gälla för prästerna samt redogör närmare för de därutinnan gällande bestämmelserna.

Kommittén ingår härefter på frågan om införande för de ordinarie prästernas vidkommande av en förflyttningsplikt av samma omfattning, som för närvarande civilstatstjänstemännen och folkskollärarna enligt gällande avlöningsreglementen äro underkastade. Kommittén erinrar härvid till en början om att frågan angående förflyttning av ordinarie präster icke kan regleras allenast genom bestämmelser om en generell skyldighet härtill från befattningshavarnas sida i ett avlöningsreglemente. För att kunna i full utsträckning tillämpas — framhåller kommittén — förutsätter nämligen ett sådant stadgande en häremot svarande ändring i gällande prästvalslagstiftning, varigenom pastorat förpliktas att — utöver för närvarande förekommande fall — såsom ordinarie präst mottaga en av pastoratsmenigheten icke själv därtill vald prästman.

Kommittén finner icke någon tvekan råda därom, att en förflyttningsskyldighet även för prästerliga befattningshavare bör gälla i fall, där förflyttningsbehovet förestavas av organisatoriska skäl.

Kommittén fortsätter:

Frågan, huruvida därjämte en förflyttningsskyldighet av den mera vidsträckt omfattning, som gäller för statstjänstemän i allmänhet, bör åvägbringas för prästerna, kan vara föremål för större tvekan. Om spørsmålet betraktas enbart ur den enskilde befattningshavarens synvinkel, torde visserligen skäl icke vara för handen att stanna vid en annan bedömning än den, som anlagts för statstjänstemän i allmänhet. Det är dock tydligt, att man vid denna frågas behandling måste taga hänsyn även till andra synpunkter, som beröra i viss mån ömtåliga förhållanden. Det är ett kyrkans och samhällets intresse av vikt, att prästen som förkunnare kan intaga en fri ställning, oberoende av den politiska maktbalansens skiftningar.

Kommittén finner emellertid, att en förflyttning i vissa fall — t. ex. då motsättningar uppstått mellan prästen och församlingsmedlemmarna — skulle kunna vara till gagn.

Kommittén anför vidare:

Det må erinras, att erfarenheter av liknande art som de här antydda medverkat till införande för de kommunalt anställda lärarna av en förflyttningsskyldighet av den omfattning, som i det föregående angivits och som funnits böra genomföras trots den inskränkning, som därav måst följa i skoldistriktens rätt att själva utse sina lärare.

Det kan invändas, att en förflyttning av en präst, som visat sig icke ha möjligheter till en tillfredsställande utövning av sitt kall, icke alltid kan giva åsyftat gynnsamt resultat. I de fall, där orsaken till svårigheterna ligger i befattningshavarens olämplighet eller oförmåga till samarbete eller eljest i förhållanden, som hänföra sig helt eller väsentligen till hans personliga egenskaper, medför en förflyttning blott att svårigheterna överföras från en församling till en annan. Denna invändning synes vara berättigad men utgör icke något skäl för det allmänna att avhända sig möjligheten att genom ett förflyttningsinstitut råda bot på olägenheterna i de fall, där ett ombyte av tjänstgöringsområde skulle vara tillfyllest och ur såväl församlingens som befattningshavarens synpunkt skulle framstå såsom den rätta åtgärden. Invändningen pekar emellertid på, att behov till äventyrs kan föreligga jämväl av en anordning, som möjliggör en avkoppling helt och hållet av en olämplig befattningshavare från tjänsten även i fall, där pensionering icke kan äga rum. En sådan anordning har på vissa förvaltningsområden genomförts, t. ex. genom inrättande av en disponibilitetsstat inom utrikesförvaltningen samt av avgångsstater för militära beställningshavare och för personal inom polisväsendet. Enligt kommitténs mening är frågan om en motsvarande anordning på det prästerliga tjänsteområdet förtjänt av övervägande.

Kommittén gör härefter en sammanfattning och föreslår på anförda skäl att skyldighet nu införes för ordinarie präst att efter Kungl. Maj:ts bestämmande låta förflytta sig till annan ordinarie prästerlig befattning, då organisatoriska skäl sådant påkalla eller då eljest synnerliga skäl därtill äro, att frågan om en revision av prästvalsagstiftningen för möjliggörande av förflyttningsinstitutets tillämpning i lämplig omfattning upptages till

särskild prövning samt att spörsmålet om inrättande av en avgångsstat för präster jämväl tages under övervägande.

Kyrkomötet och domkapitlen i samtliga stift — utom Lunds — *även som de prästerliga personalorganisationerna* avstyrka kommitténs förslag om skyldighet för ordinarie präst att låta sig förflyttas till annan ordinarie prästerlig befattning av andra än organisatoriska skäl. Därvid har kyrkomötet främst åberopat församlingarnas intressen. — Beträffande förflyttning av organisatoriska skäl hävdar kyrkomötet, att prästvalsbestämmelserna i minsta möjliga mån böra ändras. Förflyttning borde endast ske i samband med s. k. tredjegångstillsättning. Kyrkomötet uttalar sin anslutning till tanken på en disponibilitetsstat för prästerna.

I likhet med kyrkomötet ansluta sig *samtliga domkapitel* till kommitténs uttalande angående en disponibilitets- eller avgångsstat för präster.

Av de centrala verken har *riksräkenskapsverket* anslutit sig till kommittéförslaget i förevarande del.

Kammarkollegiet biträder, att prästerna i vidgad utsträckning bliva förflyttningsskyldiga av organisatoriska skäl, men ställer sig tveksamt till förslaget om förflyttningsskyldighet i vidare mån.

Föredraganden yttrar:

»Spörsmålet om ordinarie prästs förflyttning till annan prästerlig fullmaktstjänst och vad därmed äger samband har av kommittén allsidigt undersökts. Såsom kommittén framhållit har frågan, förutom en anställningsrättslig sida, även en sida som omedelbart berör lagstiftningen om prästval.

Frågans sålunda sammansatta natur medför, att en i avlöningsförfattningen införd förflyttningsskyldighet icke kan få någon praktisk betydelse, med mindre en motsvarande jämkning sker i gällande bestämmelser om tillsättning av ordinarie församlingstjänster. En uppmjukning i antydd riktning av dessa bestämmelser är åter en fråga, som självfallet icke nu kan upptagas till omedelbart avgörande. Kommitténs redogörelse på denna punkt och vad jag tidigare påvisat om nödvändigheten att underlätta ecklesiastika indelnings- och organisationsändringar har emellertid övertygat mig om, att en uppmjukning av prästvalsbestämmelserna i detta begränsade syfte är nödvändig och att denna fråga bör få sin lösning, så snart en utredning av frågan hunnit verkställas. Då — såsom kommittén understryker — ett uppskjutande av förflyttningsskyldighetens införande tills dess ett avgörande träffats i sistberörda fråga skulle kunna under en betydande tidrymd förhindra ett utnyttjande av uppmjukade tillsättningsbestämmelser, anser jag det i varje fall nödvändigt, att vid löneregleringen införes en förflyttningsskyldighet för ordinarie församlingspräst, om för-

flyttningen förestavas av organisatoriska skäl. Men de av kommittén anförda skälen för beredande av möjlighet att förflytta ordinarie präst av andra skäl än organisatoriska måste enligt min mening också anses så vägande, att även detta spörsmål bör upptagas till närmare prövning vid den angivna översynen av prästvalslagstiftningen. Vid sådant förhållande anser jag det jämväl välbetänkt att — i syfte att göra en av översynen föranledd lagändring tillämplig utan längre tidsutdräkt — vid löneregleringen infördes skyldighet för präst att låta sig förflytta, då synnerliga skäl därtill äro.

I likhet med kommittén och kyrkomötet anser jag, att även frågan om inrättande av en avgångsstat för präster är förtjänt av att närmare utredas i annat sammanhang. Jag finner på grund härav riktigt, att vid löneregleringen stadgas skyldighet för ordinarie präst att låta sig överföra på avgångsstat i enlighet med de bestämmelser, som framdeles kunna bli antagna av Kungl. Maj:t och riksdagen.»

9. »Kommunala tillägg» och förmån av donation »över lönen».

Prästlönekommittén anför beträffande de »kommunala tilläggen»:

I 10 § i 1910 års ännu gällande prästlönelag upptages ett stadgande, som ger ett pastorat möjlighet att — under vissa speciella förutsättningar — bevilja präst ett tillägg till hans författningsenligt utgående, av Kungl. Maj:t i särskild lönereglering för tjänsten närmare bestämda avlöning. Grunden för stadgandet har varit det förhållandet, att dylik individuell lönereglering för tjänsten fastställes för viss bestämd tid i sänder, i regel tjugo år, samt att under loppet av en så lång tidsperiod förändringar — såsom folkmängdsökning o. d. — kunna inträffa, som motivera en förhöjning av nämnda avlöning.

Det speciella motiv, som förelegat för upptagande i prästlönelagstiftningen av ifrågavarande lönetilläggsinstitut, kommer med övergången till det statliga lönesystemet att helt förlora sin giltighet. Med lönereformen falla nämligen de fixerade »löneregleringsperioderna» bort.

Kommittén vill till den förevarande frågans ytterligare belysning erinra om, att statsmakterna vid den år 1937 genomförda avlöningsregleringen för folkskolans lärarpersonal tagit allmän ställning till de dittills i viss omfattning åt sådana lärare utgående kommunala lönetilläggen och därvid, av såväl principiella som praktiska skäl, funnit dylika lönetillägg oförenliga med de grunder, varpå nämnda avlöningsreglering var fotad. I anslutning härtill blev ett förbud för skoldistriktet att bevilja lärare sådana lönetillägg genomfört i form av villkor för statsbidrag.

Enligt kommitténs mening bör i samband med löneregleringen förbud stadgas mot beviljande av kommunala tillägg.

Kommittén berör härefter den i gällande avlöningssystem för prästerna förekommande speciella avlöningsförmån, som vanligen benämnes förmån

av donation »över lönen». Stadgandet härom finnes upptaget i 7 § prästlönereregleringslagen. Stadgandet i fråga har följande lydelse.

Vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöver lönen skall oavkortat komma samme tjänstinnehavare till godo; dock må vid lönen bestämmande, i den mån skäligt prövas, hänsyn tagas till befintligheten av sådan donation.

Kommittén yttrar:

Den speciella avlöningsförmån det här gäller kan väl med hänsyn till de hithörande fallens hittills förhållandevis ringa antal knappast sägas vara för prästerskapet i gemen av någon större betydelse i lönehänseende. Den för prästerna tillämnade lönerenform nödvändiggör nu likväl ett ställningstagande till förevarande säregna avlöningsinstitut. Även oberoende härav föreligga enligt kommitténs mening skäl till en omprövning av avlöningsinstitutets berättigande. Själva den rättsliga grundvalen för den ifrågavarande lagbestämmelsen har visat sig vara ytterligt bristfällig. Följden härav har blivit en serie av processer, vilka stundom varit av den art, att de för rättsordningen blivit en belastning.

Kommittén lämnar i fortsättningen en redogörelse för bestämmelsens uppkomst och tillämpning. I denna del får utskottet hänvisa till propositionen s. 138 och 139 samt vidare till kommitténs betänkande s. 86 ff och 220 ff.

Enligt kommitténs uppfattning kan det icke anses riktigt att, sedan en allmän löneroglering genomförts efter en såsom skälig ansedd avvägning, denna lönesättning därefter får på vissa punkter genombrytas genom enskilda förordnanden. För kommittén står det därför klart, att den ifrågavarande bestämmelsen nu bör utmönstras ur lagstiftningen rörande prästernas löneförhållanden.

Kommittén föreslår en avveckling av prästlönedonationerna på det sätt, att Kungl. Maj:t utnyttjar den s. k. permutationsrätten, varigenom stiftelseändamål, för vilka förändrade tidsförhållanden ryckt undan grunden, kunna efter behovet jämkas. Angående den närmare innebörden av kommitténs förslag i denna del hänvisas till efterföljande redogörelse för föredragandens uttalanden.

Kyrkomötet avstyrker kommitténs förslag beträffande såväl kommunala tillägg som prästlönedonationerna »över lönen».

I *kammarkollegiets* yttrande tillstyrkes kommitténs förslag beträffande kommunala tillägg. Beträffande 7 § prästlönereregleringslagen uttalar sig majoriteten för att en motsvarighet till densamma införas i en ny prästerlig löneförfattning, medan en minoritet biträder kommittén i denna del. Majoriteten erinrar om att statens allmänna avlöningsreglemente i 19 § under B tillerkänner vissa läroverkslärare rätt att tillgodonjuta donation över lönen. I fråga om användningen av donationstillgångarna framför

minoriteten ett från kommitténs avvikande förslag, vilket återgives i föredragandens nedan intagna uttalande.

Flertalet av *domkapitlet* har biträtt kyrkomötets yttrande. Domkapitlet i *Karlstad* har biträtt kommitténs förslag.

Föredraganden anför:

Jag får erinra om, att enligt redan gällande bestämmelse (6 § prästlöne-reglementet) präst är förbjuden att mottaga särskild ersättning för honom på grund av tjänsten åliggande förrättningar. Givet är, att detta förbud bör även i fortsättningen upprätthållas.

Jag finner det icke vara med grunderna vare sig för det angivna förbudet eller för den nu tillämnade löneregleringen förenligt, att präst — utöver den fastställda, med hänsyn till göromålets art och omfattning avvägda avlöningen — skall äga i och för tjänsten uppbära särskilt avlöningstillägg i någon form. Jag tillstyrker fördenskull, vad i första hand beträffar de kommunala tilläggen, bestämmelser innefattande förbud såväl för pastoraten att besluta om dylika tillägg som för präst att mottaga avlöningstillägg av detta slag.

Vad angår prästlönedonationerna »över lönen» får jag framhålla följande.

Givet är, att *mottagaren* av en testamentarisk disposition för prästlöneändamål icke är den tillfällige innehavaren av den prästerliga befattningen utan *det allmänna* såsom icke blott den legala representanten utan också själva huvudmannen för befattningen. Befattningshavarens eventuella rätt att i tjänsten uppbära donationsavkastningen är sålunda grundad icke på donationen såsom sådan utan på de anställnings- och avlöningsvillkor, som gälla för befattningen och som befattningshavaren frivilligt underkastar sig. Det är sålunda klart, att ett bland anställningsvillkoren inryckt förbud för befattningshavare att uppbära avkastningen av en eventuellt vid tjänsten knuten donationstillgång icke kränker någon dennes enskilda rätt.

Det har emellertid gjorts gällande, att stadgandet av ett förbud, som här berörts, skulle innebära en otillbörlig kränkning av donators yttersta vilja och därmed, i sista hand, lägga ett band på den allmänt erkända testamentsfriheten. Vore detta påstående grundat, skulle ju steget till ett sådant ingrepp i testamentsfriheten redan vara i realiteten taget i och med den i 7 § prästlöneregleringslagen inskrivna regeln, att donationsförmånens ekonomiska värde må — intill lörens hela belopp — avräknas från denna. Jag skall emellertid icke närmare uppehålla mig vid denna föga lyckliga regel. Dess ohållbarhet har vid flerfaldiga tillfällen i den tidigare diskussionen kring prästlönedonationerna blivit klart påvisad. Angelägnare synes mig vara att understryka, att prästlönedonationerna alla — med ett undantag — tillkommit, innan samhället kan sägas ha över-

tagit det *fulla* ansvaret för prästernas skäliga avlöning. De förutsättningar, varpå donationerna varit grundade, ha härmed undanryckts. Och klart är att testamentsfriheten icke kan givas den innebörd, att enskild person skulle kunna påtvinga det allmänna-donationsmottagaren en användning av donationstillgången, som visar sig från samhällets sida medföra påtagliga olägenheter. Jag torde icke behöva erinra om, att donationsvilligheten icke saknar det vidaste spelrum och de tacksamma uppgifterna, när det gäller donationsändamål i kyrkans *ideella* verksamhet.

Jag biträder således kommitténs förslag även på denna punkt.

Vad åter angår den framtida dispositionen av prästlönedonationerna »över lönen», åt vilka genom 7 § prästlöneregleringslagen hittills givits en rättslig särställning, så föreligga olika förslag till lösningen av denna fråga. Av kommittén har förordats, att avkastningen av dessa tillgångar helt förbehålles vederbörande pastorat eller, eventuellt, en i pastoratet ingående församling för tillgodoseende av något mera speciellt kyrkligt intresse, som församlingen har att vårda. Enligt det av en minoritet inom kammarkollegiet framförda förslaget skulle — med undantag för några enstaka, från praktisk synpunkt mindre betydelsefulla fall — beträffande den framtida dispositionen av dessa prästlönedonationer komma att gälla samma regler som för andra lokala prästlönetillgångar. Den av kommittén anvisade lösningslinjen har synts mig mera tilltalande. Jag har emellertid icke funnit anledning att nu taga definitiv ställning till denna fråga.

B. Pensionering.

Allmänna grunder.

Prästlönekommittén.

Med hänsyn till att det framlagda förslaget till lönebestämmelser för prästerna nära ansluter sig till det statliga lönesystemet, anser kommittén en motsvarande anpassning i pensionshänseende vara naturlig.

En tillämpning av principerna för den statliga pensioneringen leder till en pensionsålder av 65 år för samtliga präster, vilken pensionsålder i jämförelse med emeritilönelagens och biskopsavlöningsförordningens bestämmelser innebär en sänkning med fem år för ordinarie präst och en höjning av lika många år för extra ordinarie präst. Med hänsyn till prästernas möjligheter — genomsnittligt sett — att tillfredsställande verka inom sitt kall anser kommittén pensionsåldern 65 år vara i stort sett väl avvägd.

Kommittén föreslår vidare, att pensionsåldern skall inträda vid utgången av den tolv månadersperiod räknad från och med den 1 oktober till och

med den 30 september, under vilken befattningshavaren uppnått 65 levnadsår.

Vad angår skyldigheten att avgå och anstånd med avgång ur tjänst, erinrar kommittén om, att för statens tjänstemän gälla olika bestämmelser för domare och övriga tjänstemän. För den senare gruppen är sålunda stadgat, bl. a., att avgångsskyldighet inträder vid pensionsålderns uppnående men att efter administrativ prövning tillstånd att kvarstå i tjänst kan erhållas för en tid av sammanlagt längst tre år, om befattningshavaren är fullt tjänstduglig. För domarna gäller i nu förevarande hänseende, att de utan diskretionär prövning äga kvarstå efter pensionsåldern, 65 år, under en tid av längst två år. Såsom motiv till denna domarnas särställning har anförts vikten av att ha en i förhållande till administrativ myndighet fritt ställd domarkår. Enligt kommitténs mening finnes icke anledning ifrågasätta andra bestämmelser beträffande avgångsskyldighet och kvarstående i tjänst efter uppnådd pensionsålder för prästerna än som gälla för stats-tjänstemännen i allmänhet eller att skyldighet att avgå skall inträda vid uppnådd pensionsålder med rätt likväl för befattningshavaren att efter särskild prövning äga kvarstå under tre år efter pensionsåldern.

Kommittén föreslår, att det för rätt till hel pension skall krävas 30 tjänstår eller samma antal tjänstår som i allmänhet erfordras för att hel pension skall utgå till statsanställda m. fl.

Beträffande tjänstårsberäkningen slutligen föreslår kommittén en anknytning i sak till vad i sådant hänseende gäller för statens tjänstemän. Dessutom bör enligt kommitténs mening präst, som åtnjuter ledighet för att uppehålla annan med tjänstepensionsrätt förenad befattning eller befattning, som avses i lagen den 28 juni 1935, nr 445, om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens eller diakoniens tjänst, icke för sådan ledighet vidkännas avdrag vid tjänstårsberäkningen.

I fråga om pensionsåldern och reglerna för anstånd med avgång ur tjänst efter uppnådd pensionsålder ha i *yttrandena* olika meningar framkommit.

Föredraganden anför:

»I likhet med kommittén finner jag det naturligt, att den prästerliga pensioneringen reformeras i anslutning till den för statstjänstemännen m. fl. gällande allmänna pensionsregleringen. Därvid uppstår emellertid frågan, huruvida pensionsåldern för prästerna skall bestämmas till 65 år i överensstämmelse med vad som gäller för statsanställda i allmänhet i högre grader eller mellangrader eller om pensionsåldern bör sättas vid en annan åldersgräns. Det kan å ena sidan göras gällande, att även till betydligt högre levnadsålder än 65 år komna präster visat sig kunna med obrutna

krafter utöva sin verksamhet till gagn för kyrkan och det allmänna. Å andra sidan kan emellertid icke bortses från att möjligheterna till effektiv tjänstutövning vid mera framskriden ålder för prästerna, liksom för mänsklig arbetskraft över huvud, växla individuellt. Ej heller kan bestri- das att vissa prästerliga befattningar — företrädesvis befattningarna i öde- bygdsförsamlingarna — ställa sådana krav på den fysiska uthålligheten hos innehavarna att högre pensionsålder än 65 år icke bör ifrågasättas.

Kommitténs förslag i förevarande hänseende innebär, att pensionsåldern skall bestämmas till 65 år. På grund av att en ettårig avgångstermin förordats, kommer dock pensionsåldern genomsnittligt att inträda vid en uppnådd levnadsålder av 65½ år. Förslaget innebär vidare möjligheter till kvarstående i tjänst längst tre år efter pensionsålderns inträde. Remiss- myndigheterna ha i allmänhet tillstyrkt 65 års pensionsålder, men flera yttranden utmyнна i förslag till vidgad möjlighet i fråga om anstånd med avgång efter uppnådd pensionsålder i förhållande till vad i sådant avse- ende gäller för statsanställda. För egen del finner jag mig icke böra frångå kommitténs förslag beträffande pensionsåldern. Jag anser emellertid bä- rande skäl föreligga för utsträckning av anståndstiden för prästs avgång till högst fem år. Vad särskilt angår kyrkomötets uppfattning att präst bör ha möjlighet att själv välja tidpunkt för avgången mellan 65 och 67 års ålder, kunna vissa synpunkter tala för avgångsregler, vilka lämna ut- rymme för kvarstående i tjänst efter uppnådd pensionsålder under en be- gränsad tid utan myndighets diskretionära prövning, men övervägande skäl synas mig dock tala för en anslutning i denna del till de statliga huvudreglerna.

Under förutsättning att en löne- och pensionsreglering i huvudsaklig överensstämmelse med vad prästlönekommittén förordat kommer till stånd, bör givetvis i anslutning till pågående översyn av de statliga pen- sionsåldersbestämmelserna frågan om den prästerliga pensionsåldern ta- gas under omprövning.»

Vissa övergångsfrågor.

Prästlönekommittén.

En reform av den prästerliga pensioneringen i enlighet med vad ovan förordats påkallar lösandet av vissa särskilda övergångsfrågor. Sålunda er- fordras övergångsanordningar bl. a. i anledning av de nya pensionsålders- bestämmelserna liksom även till följd av att tjänstetiden införes såsom normerande faktor för bestämmandet av tjänstepension.

Vad kommittén anför beträffande *pensionsålderssänkningen* kan sam- manfattningsvis angivas sålunda.

Med hänsyn till resultatet av vissa av kommittén gjorda beräkningar

rörande antalet ordinarie präster i åldersklasserna 60 år och däröver även-
som till det förhållandet att för de närmaste åren en viss knapphet på
präster kan förutses anser kommittén, att den nya pensionsåldern ej kan
tillämpas omedelbart efter ikraftträdandet. På sätt kommittén i betänkan-
det närmare utvecklar (sid. 155—157) föreslås, att pensionsålderssänk-
ningen skall genomföras successivt under de sju åren närmast efter refor-
mens genomförande. De regler för kvarstående i tjänst efter uppnådd pen-
sionsålder, som förordats skola bliva gällande enligt huvudbestämmelserna,
föreslår kommittén skola få tillämpning även under den ifrågavarande
övergångstiden med den begränsningen likväl, att kvarstående ej får kom-
ma i fråga längre än till 70 års ålder.

Med avseende å *tjänstårsberäkningen* för tid före regleringens ikraft-
trädande finner kommittén det självfallet, att den tid som enligt gällande
familjepensionsreglemente för prästerskapet räknas som tjänstår bör till-
godoräknas även enligt det blivande familjepensionsreglementet. Enär nå-
gon överflyttbar rätt till tjänstår icke finnes enligt emeritilönelagen ställer
sig, framhåller kommittén, problemet annorlunda i tjänstepensionshän-
seende. Kommittén berör därvid till en början det förhållandet att pen-
sionsavgifter icke utgå enligt emeritilönelagen. Någon reduktion vid beräk-
ningen av antalet tjänstår bör denna avgiftsfria pensionering likväl icke
medföra, framhåller kommittén.

Beträffande frågan angående vilken tid, som bör göras pensionsgrun-
dande för egenpension, förordar kommittén, att tjänstårsberäkningen
övergångsvis knytes till innehavet av tjänst, som avses i emeritilönelagen.
Tjänstårsberäkningen bör därutöver grundas på tid för innehav av sådan
tjänst, som avses i 1935 års lag om emeritilöner för vissa prästmän inom
missionen och diakonien ävensom på tjänstetid såsom ordinarie eller extra
ordinarie präst i garnisons- eller amiralitetsförsamlingarna.

Kommittén erinrar om, att emeritilönelagen formellt icke stadgar någon
ovillkorlig pensionsrätt men att prästerna numera dock undantagslöst till-
delas pension när förutsättningarna därför äro uppfyllda. Då storleken av
denna pension i regel är oberoende av antalet tjänstår vid pensionsålderns
uppnående beräknar envar präst, som innehar i emeritilönelagen avsedd
tjänst, att vid avgångsåldern, om han då är i livet, erhålla oavkortad eme-
ritilön. På grund av detta förhållande intaga prästerna en särställning
gentemot statsanställda såtillvida, att de senares pensioner avvägas med
hänsyn till tjänstetidens längd. Kommittén föreslår därför en tjänstårs-
garanti att övergångsvis gälla i vissa fall. Härom anföres i huvudsak
följande:

Införandet av ett på tjänstårsberäkning grundat pensionssystem ställer
givetvis framför allt de präster i en försämrad ställning, vilka vid regle-

ringens ikraftträdande uppnått en mera framskriden ålder och, antingen på grund av sent inträde på prästbanan eller till följd av långvariga avbrott i tjänstgöringen, till pensionsåldern endast kunna intjäna en mindre del av det för hel pension erforderliga antalet tjänstår.

Att införa ett regulativ av något slag mot den försämring av pensionsutsikterna, som i vissa fall uppkommer som följd av att tjänstetiden införes såsom normerande faktor vid pensionsbestämningen, är enligt kommitténs uppfattning nödvändigt. Kommittén anser, att detta bör ske från den principiella utgångspunkten, att var och en av de präster, som övergå från emeritilönelagens bestämmelser till det nya tjänstepensionsreglementet, skall hava möjligheter att, räknat från tidpunkten för övergången, till pensionsåldern intjäna hel pension enligt det nya reglementet. Tekniskt bör detta lösas så, att präst, som nyss sagts, erhåller rätt att såsom tjänstår för bestämmande av ålderspension enligt det nya reglementet räkna så lång tid tillbaka, att denna tid utökad med de tjänstår, som han har möjlighet att ytterligare intjäna till pensionsåldern, uppgår till 30 år.

Här må det tillägget göras att, därest de enligt vanliga regler för tjänstårsberäkning tillgodoräkningsbara tjänståren, som belöpa på tid före det nya reglementets ikraftträdande, till antalet överstiga de retroaktivt garanterade tjänståren, det större antalet självfallet skall läggas till grund för tjänstårsberäkningen.

Den sålunda garanterade rätten till tjänstår enligt den nya regleringen bör avse förutom ålderspension även sjukpension, under det att i fråga om de pensionsformer, till vilka icke någon motsvarighet finnes i emeritilönelagen, nämligen förtidspension och tjänstelivränta, tjänstårsberäkningen bör grundas allenast på den verkliga tjänstetiden.

Vad här föreslagits beträffande tjänstårsgaranti förutsätter kommittén skola komma i tillämpning jämväl med avseende å biskop, som övergår till de blivande bestämmelserna.

Enligt 1941 års familjepensionsreglemente för prästerskapet övergångsvis stadgade rättigheter för vissa f. d. delägare i prästänkekassan föreslår kommittén skola överföras till det nya familjepensionsreglementet i likhet med vad som skett vid reformering av familjepensionsförhållandena för statsanställda med tidigare delaktighet i halvstatlig familjepensionskassa.

Kommittén framhåller slutligen, att den finner det självfallet att de präster, som år 1941 ej övergingo till familjepensionsreglementet för prästerskapet utan valde att stå kvar på äldre bestämmelser, nu skola beredas samma möjligheter att övergå på det blivande reglementet som de präster, vilka för närvarande äro underkastade nämnda familjepensionsreglemente.

Mot kommitténs förslag till övergångsbestämmelser ha *remissmyndigheterna* i allmänhet icke riktat några erinringar. *Statskontoret* har dock beträffande den av kommittén förordade tjänstårsgarantin invänt, att densamma vore för gynnsam. Enligt statskontorets mening borde beräkning av pension vid bristande antal tjänstår äga rum enligt vanliga avkort-

ningsregler, men pensionen borde lägst vara lika med nyreglerad emeritilön enligt kungörelsen nr 664 år 1947. Kammarkollegiet har framställt en liknande erinran.

Föredraganden anför:

»Kommitténs förslag i fråga om övergångsordningar för pensioneringen kan jag biträda. Vad särskilt gäller frågan om tjänstårsgaranti kan jag ej finna statskontorets och kammarkollegiets invändning däremot bärande. Vad kommittén i berörda hänseende föreslagit anser jag vara att föredraga framför den av nämnda myndigheter förordade regeln, enligt vilken befattningshavarna, utan hänsyn till nuvarande ålder, skulle tillförsäkras en av tjänstårens antal oberoende minimipension.»

C. Kostnadsberäkningar.

Prästlönekommittén har gjort ingående beräkningar av kostnadsökningarna i enlighet med dess förslag. Resultatet framgår av nedanstående tablå.

Dyrtidskompensationen i tablåen har beräknats, vid uppskattningen av lönekostnaderna enligt gällande bestämmelser med inräknande av samtliga nu utgående dyrtidsförmåner, inklusive provisoriskt lönetillägg enligt kungörelsen 1948: 542, och vid uppskattningen av kostnaderna enligt kommitténs förslag med ett rörligt tillägg av 12 procent.

Förmån av tjänstebostad har vid uppskattningen av de nuvarande lönekostnaderna beräknats till belopp, motsvarande de av kommittén föreslagna bostadsavdragen i respektive hyresgrupp. De nu förekommande prästerliga familjepensionsavdragen ha frånräknats vid beräkningen av kostnaderna enligt gällande bestämmelser.

Då pastoratsadjunkterna under tjänstgöring utanför stationeringsorten för närvarande icke åtnjuta tjänstgöringstraktamente men nämnda befattningshavare enligt kommitténs förslag skola äga uppbära sådant traktamente enligt särskilda grunder, kommer den föreslagna löneregleringen för pastoratsadjunkternas vidkommande att medföra en kostnadsökning som betydligt överstiger den i tablåen angivna, 400 000 kronor.

Ökningen av pensionskostnaderna har av kommittén approximativt beräknats till 1 800 000 kronor för år.

Mot kommitténs beräkningar har *statskontoret* framfört vissa invändningar.

Befattningshavare	Kostnader enligt nuvarande bestämmelser	Kostnader enligt kommitténs förslag	Kostnadsökning
C. Vikariatersättningar och tjänstedubblersarvoden	—	800 000:—	800 000:—
D. Ödebygds- resp. kallortstillägg ..	71 000:—	72 000:—	1 000:—
E. Språktillägg	—	6 000:—	6 000:—
F. Tjänstedräktsbidrag	—	270 000:—	270 000:—
G. Sjukvårdskostnader	—	75 000:—	75 000:—
H. Bränslekostnadsgottgörelse	160 000:—	—	—
I. Rescersättningar, tjänstgörings- traktamenten, flyttningkostnads- ersättning och omplaceringstrak- tamenten	1 119 000:—	2 700 000:—	1 581 000:—
Summa kronor	36 904 000:—	43 586 000:—	6 682 000:—
III. Garnisons- och amiralitetspräster			
1. Årslöner, ålderstillägg, dyrtidskompensation och kallortstillägg	88 000:—	92 300:—	4 300:—
2. Tjänstedräktsbidrag och sjukvårdskostnader	—	600:—	600:—
Summa kronor	88 000:—	92 900:—	4 900:—
IV. Utlandspastorerna			
1. Löner, ålderstillägg och dyrtidskompensation	75 200:—	120 000:—	44 800:—
2. Utlandstillägg	33 000:—	33 000:—	—
3. Tjänstedräktsbidrag och sjukvårdskostnader	—	700:—	700:—
Summa kronor	108 200:—	153 700:—	45 500:—
V. Samtliga ovannämnda befattningshavaregrupper			
Summa kronor	38 055 200:—	44 919 000:—	6 863 800:—

nade, inräknats i de å kommitténs kostnadstablå upptagna utgifterna för vikariatersättningar och tjänstedubblersarvoden. Kostnaderna för personliga lönefyllnader, vilka torde komma att uppgå till relativt obetydliga belopp, ha av kommittén icke ansetts vara av beskaffenhet att böra medtagas i kostnadstablå, då de hänföra sig till de speciella utgifterna för övergångsregleringen.

Den sammanlagda kostnadsökningen för den av mig förordade löne- och pensionsregleringen skulle — efter vidtagande av förut angivna justeringar

— kunna beräknas till 9 383 800 kronor, varav 7 583 800 kronor på själva löneregleringen.

Att konkretisera den på löneregleringen belöpande kostnadsökningens utfall i löneförbättringar för de olika befattningshavarna är av flera skäl utomordentligt svårt. Sålunda må påpekas, att de nuvarande kyrkoherde- och komministerslönerna äro till ytterlighet differentierade. Exempelvis torde för närvarande åtminstone 1 200 av de 1 350 kyrkoherdarna ha sinsemellan olika kontantlöner, varierande mellan 10 242—14 854 kronor. Denna fingraderade lönespännvidd kommer genom löneregleringen att sammanpressas i de fyra föreslagna kyrkoherdelönegraderna. Genom löneregleringen åstadkommes åter på grund av dyrorts- och hyresgrupperingen en differentiering av lönerna efter en helt annan metod än den, som i det gällande avlöningssystemet tillämpas för lönebeloppens inbördes finvägning. På grund av de nyss återgivna förhållandena resulterar den föreslagna löneregleringen i en skiftande mångfald av löneökning- och löneminskning- belopp för de olika befattningshavarna.

En närmare undersökning av löneregleringens verkningar i förbättrade — och i sällsynta fall försämrade — löner giver vid handen, att de genomsnittliga löneökningarna kunna i grova drag karakteriseras såsom föranledda av det statliga lönesystemets löneklassuppflyttningar och dyrortsgrupperade lönebelopp.

Beräkningar, som jag låtit utföra, utvisa, att för de ordinarie och icke-ordinarie församlingsprästernas vidkommande de årliga *medellöneökningarna* i första, andra, tredje och fjärde löneklasserna utgöra för *kyrkoherde* respektive 330, 900, 1 450 och 2 020 kronor, för *komminister* respektive 440, 1 120, 1 800 och 2 480 kronor samt för *kyrkoadjunkt* respektive 700, 1 360, 2 010 och 2 670 kronor. För pastoratsadjunkterna innebär löneregleringen vid en inplacering i Ce 22 — således efter 3 ½ års tjänstgöring — en genomsnittlig löneökning å 1 100 kronor. Om de nuvarande lönerna, som icke äro dyrortsgrupperade i egentlig mening, antagas avse dyrortsgrupp 1, skulle av de angivna medelökningarna för kyrkoherde omkring 600 kronor kunna sägas utgöra löneförbättringar på grund av övergång till ett lönesystem med efter dyrort graderade lönebelopp. Motsvarande »dyrortstillägg» uppgå för komminister, kyrkoadjunkt och pastoratsadjunkt till ungefärligen respektive 810, 950 och 670 kronor.

D. Finansieringen av kostnaderna för avlöning och pensionering.

Prästlönekommittén.

Kommittén sammanfattar till en början det nuvarande finansieringssystemets innebörd och föreslår därefter vissa av lönereformen betingade änd-

ringar i gällande finansieringsbestämmelser. I dessa avseenden har kommittén anfört beträffande *församlingsprästerna*:

Avlöningen till kyrkoherdar, komministrar och kyrkoadjunkter i de territoriella pastoraten, med undantag av Karlsborgs pastorat, bestrides till viss del av pastoraten och till viss del av kyrkofonden. Det enskilda pastoratets andel i avlöningskostnaden för dess prästerskap gäldas, i första hand, med den enligt särskilda regler uppskattade avkastningen av i pastoratet förefintliga avlöningstillgångar; i andra hand utgår den av uttaxerade medel (församlingsavgifter). Denna pastoratets skyldighet att medelst församlingsavgifter bidra till avlöningskostnaderna är dock begränsad till ett belopp, som högst svarar mot en uttaxering av 20 öre för skattekrona. Resterande belopp tillskjutes av kyrkofonden (tillskott).

Till följd av denna reglering har man att bland pastoraten till en början särskilja två huvudkategorier, nämligen

a) *tillskottspastorat* eller pastorat, i vilka den uppskattade avkastningen av avlöningstillgångar jämte församlingsavgifter efter högst 20 öre per skattekrona icke förslår till täckande av pastoratets prästlönekostnad, samt

b) *självförsörjande pastorat* eller pastorat, i vilka — till följd av storleken av avlöningstillgångarnas uppskattade avkastning eller av skatteunderlaget eller till följd av båda dessa faktorer — dylik täckning föreligger.

Man plägar här särskilja även ett tredje slag av pastorat, nämligen s. k. *överskottspastorat* eller pastorat, i vilka den verkliga avkastningen av prästlönetillgångarna överskjuter pastoratets prästlönekostnad. Enligt särskilt stadgande i lagen om kyrkofond har pastoratet att till nämnda fond avstå hälften av sådant överskott. Då det här gäller den *verkliga* avkastningen av prästlönetillgångarna men vid avräkningen för fastställande, huruvida ett pastorat är berättigat till tillskott eller icke, hänsyn skall tagas till den *uppskattade* avkastningen, kan enligt den gällande regleringen ett pastorat samtidigt komma att tillhöra gruppen tillskottspastorat och gruppen överskottspastorat.

År 1948 voro av rikets 1 362 territoriella pastorat (Karlsborgs pastorat ej medräknat) 721 st. tillskottspastorat, 518 st. självförsörjande pastorat, 89 st. överskottspastorat och 34 st. kombinerade tillskotts- och överskottspastorat.

Kyrkofondens bidrag till ifrågavarande prästers avlöning utgår dels på det sättet, att fonden omedelbart gäldar en del av de i avlöningen ingående posterna, dels i form av de nämnda tillskotten till pastoraten, vilka i enlighet med regleringens grunder få karaktären av kommunala skatteutjämningsbidrag.

Avlöningen till pastoratsadjunkterna bestrides för närvarande, såsom redan tidigare omnämnts, till huvudsaklig del direkt av kyrkofonden och i övrigt i regel av innehavaren av den befattning, vid vilken adjunkten förordnats såsom vikarie eller personligt ämbetsbiträde.

Kommittén har icke funnit anledning att — såvitt berör prästlöneområdet — ifrågasätta någon rubbning av den gällande, till 20 öre per skattekrona fixerade maximeringsgränsen för församlingsavgifterna. Avlöningsreformen nödvändiggör återigen — redan med hänsyn därtill, att reformen i första hand innebär ett inarbetande i grundlönebeloppen av såväl nu ut-

gående dyrtids- och kristillägg som de provisoriska lönetilläggen — ett nytt bestämmande av vad som skall vara att hänföra till pastoratets prästlönekostnad.

De nuvarande finansieringsbestämmelserna lida på denna punkt av en påfallande brist på följdriktighet. Allvarligare är emellertid, att de hit hörande bestämmelserna i flera hänseenden lett till en alldeles speciell inveckling. Kommittén anser det angeläget att tillvarata det tillfälle av löningsreformen erbjuder att även på finansieringsområdet — låt vara endast på en enstaka punkt — söka ernå en välbehövlig förenkling.

Kommittén har för sin del funnit att — liksom avkastningen av pastoratens prästerliga avlöningstillgångar ingår i den årliga avräkningen med kyrkofonden icke med avkastningens verkliga belopp utan med ett uppskattat »normalvärde» — även *pastoratets prästlönekostnad* lämpligen bör kunna på motsvarande sätt normaliseras. Kommittén föreslår, att »pastorats prästlönekostnad» alltid skall utgöra ett belopp, motsvarande grundlön och rörligt tillägg, inklusive eventuellt förekommande kallortstillägg, åt i pastoratet anställd ordinarie präst och kyrkoadjunkt i lägsta löneklass, utan bostadsavdrag för ordinarie präst. All övrig avlöningskostnad för församlingsprästerna bör bestridas omedelbart av kyrkofonden.

Den nyss med avseende å pastoratens prästlönekostnader föreslagna anordningens innebörd är, närmare angivet, följande.

Befattningshavarens faktiska löneklassplacering kommer ej att inverka på pastoratets kostnad. Icke heller påverkas denna kostnad av vakanser eller tjänstledigheter. I samband med att till grund för avräkningen med kyrkofonden lagts bruttolönen utan avdrag för upplåten tjänstebostad, är avsett att det bostadsavdrag, som befattningshavaren får vidkännas, skall tillgodoföras pastoratet.

Enligt kommitténs förslag skulle av kyrkofonden omedelbart bestridas all avlöningskostnad för församlingsprästerna utöver vad enligt samma förslag skulle stanna på pastoraten. Hit hör sålunda all avlöningskostnad för pastoratsadjunkterna. Slutligen skola av kyrkofonden gäldas de tillskott, som erfordras för att den prästlönekostnad, som skall stanna på pastoratet, skall hållas inom den förut angivna maximigränsen av 20 öre per skattekrone.

Kommittén övergår härefter till att undersöka, i vad mån ett genomförande av kommitténs förslag påverkar kyrkofondens inkomster och utgifter och därmed allmänna kyrkoavgiftens belopp samt anför:

Under senaste tiden har allmänna kyrkoavgiften varit fastställd till och utgått med följande öretal per skattekrone, nämligen för år 1943 15, för år 1944 12 och för ett vart av åren 1945, 1946, 1947 och 1948 10. För år 1949 är avgiften fastställd till oförändrat öretal eller sålunda till 10. Redan med hänsyn till den nu ifrågakomna avlöningsreformens omfattning torde det vara uppenbart, att kyrkoavgiften efter reformens genomförande icke kan hållas vid nuvarande nivå.

Den motsedda förskjutningen i fondens huvudsakliga utgiftsposter står här — i grova drag — klar: å ena sidan uppkommer en betydande stegring i tillskotten till pastoraten (skatteutjämningsbidragen), men å andra sidan inträder — till följd av bortfallet av de fonden för närvarande belastande,

mycket avsevärda kostnaderna för dyrtids- och kristillägg samt provisoriska lönetillägg — en viss minskning i totalsumman för fondens övriga, å fonden direkt lagda utgifter för prästernas avlöning.

Kommittén har emellertid funnit det vara av intresse att genom specifika beräkningar här söka nå fram till en siffermässig prognos.

Därvid har kommittén funnit, att därest de förslagna avlönings- och pensionsbestämmelserna varit gällande 1948 och 1949, allmänna kyrkoavgiften kunnat beräknas till 17 respektive 14,91 öre per skattekrona.

Kommittén fortsätter:

Det av kommittén framlagda förslaget till lönereglering m. m. för prästerna skulle sålunda enligt de verkställda specifika beräkningarna icke behöva föranleda en högre utdebitering av allmän kyrkoavgift för år 1949, om kommitténs förslag tillämpades under nämnda år, än det i 5 § kyrkofondslagen angivna grundbeloppet, 15 öre per skattekrona.

Vid sådant förhållande och med hänsyn till den tendens beträffande skatteunderlagets utveckling, som framträtt under senare år, finnes enligt kommitténs mening icke anledning att ingå på frågan om ändring i gällande bestämmelser rörande kyrkoavgiftens grundbelopp.

Slutligen omnämner kommittén, att, om dess förslag tillämpats under år 1948, nämnda år av rikets pastorat — inberäknat garnisons- och amiralitetsförsamlingarna tillhopa 1 365 — enligt företagen undersökning 1 079 skulle vara tillskottspastorat, 227 självförsörjande pastorat, 30 överskottspastorat och 29 kombinerade tillskotts- och överskottspastorat.

Kammarkollegiet påpekar, att kommitténs förslag i fråga om bostadsavdragen innebär ett avsteg från gällande principer för finansieringen av prästlöneväsendet, enligt vilka tjänstebostadsbesväret åvilar pastoratet helt vid sidan av systemet med skatteutjämning över kyrkofonden. Kollegiet finner det tveksamt, huruvida skatteutjämningen bör utsträckas till detta nya område.

Kollegiet anser det vidare vara mycket tvivelaktigt, huruvida de ökade kostnaderna kunna rymmas inom kyrkoavgiftens nuvarande maximum.

I likhet med kammarkollegiet ställer sig *statskontoret* tveksamt till kommitténs förslag att utvidga skatteutjämningen med avseende å prästlönekostnaderna till att jämväl avse tjänstebostadsbesväret. Statskontoret anför vidare:

De gjorda beräkningarna utvisa slutligen, att lönereformen skulle göra en revision av finansieringsbestämmelserna i kyrkofondslagen ofrånkomlig. Redan en förhållandevis obetydlig rubbning av kommitténs beräknade 14,91 öre skulle framtvunga en höjning av allmänna kyrkoavgiften utöver fastställt maximum, vartill kommer att den av statsmakterna i princip godtagna kyrkomusikerreformen beräknats medföra en ökning av kyrkoavgiften med 2 öre.

Svenska stadsförbundets styrelse erinrar bland annat om att man, i vad angår kyrkoavgiften, även får räkna med en minskning av skatteunderlaget samt framhåller, att det icke syntes möjligt att av betänkandets uppgifter och beräkningar draga några slutsatser om den ekonomiska inbörden för pastoraten av kommitténs förslag i denna del, jämfört med nuvarande fördelning av kostnaderna på pastorat och kyrkofond.

Föredraganden finner den av kommittén föreslagna bestämningen av pastoratets prästlönekostnad vara väl avvägd och ägnad att förenkla avräkningsförfarandet mellan pastoratet och kyrkofonden, samt förordar densamma oförändrad. I prästlönekostnaden ingående rörligt tillägg skulle i och för avräkning med kyrkofonden fixeras till en viss, för hela avräkningsåret gällande procentsats, förslagsvis det procenttal för det rörliga tillägget, som tillämpats för tredje kvartalet under det nästföregående året.

Föredraganden anför vidare bland annat:

Såsom jag framhållit i min redogörelse för kostnadsberäkningarna kan den sammanlagda utgiftsökningen för löne- och pensionsregleringen beräknas till 9 383 800 kronor. Den av mig förordade justeringen av kyrkoherdarnas och komministrarnas fördelning på tjänsteklasser samt antagandet vid kostnadsberäkningarnas utförande av en genomsnittlig löneklassplacering i tredje löneklassen lär medföra en ökning av det belopp, som — under förutsättning att löneregleringen tillämpats under år 1949 — skolat täckas med allmän kyrkoavgift, till ca 24 100 000 kronor. Detta belopp skulle föranleda ett fastställande av allmänna kyrkoavgiften för samma år till 15,52 öre eller — i helt öretal — 16 öre.

I anledning av vad stadsförbundet anført om kostnadsökningens fördelning på pastoraten och kyrkofonden har jag låtit verkställa vissa undersökningar. Av dessa framgår, att kostnadsökningen skulle fördela sig med 8 572 873 kronor på kyrkofonden och 810 927 kronor på pastoraten. Av sistnämnda belopp komme 610 927 kronor att täckas genom ett större utnyttjande av församlingsavgiftens maximum och 200 000 kronor genom ett utnyttjande i större utsträckning av prästerliga avlöningstillgångar.

Allmänna kyrkoavgiften är genom stadgandet i 5 § lagen om kyrkofond för närvarande maximerad till 15 öre per skattekrona. Jag vill erinra om, att denna maximigräns vid lagens tillkomst år 1932 sattes i det hela godtyckligt och närmast med inriktning på, att skattesatsen — såsom man antog — skulle lämna tillbörlig marginal under överskådbar tid för blivande ökade belastningar på fonden. Av riksdagen lämnades därvid allenast den anvisningen att, om fondens utgifter överskrede vad som kunde täckas med allmän kyrkoavgift av 15 öre, överskjutande delen finge gäldas med tillgripande av fondens kapital. Antagligt är dock, att riksdagen med detta sitt uttalande närmast haft i tankarna överskridanden av mera

tillfällig natur. En dylik situation förelåg år 1943, för vilket år allmänna kyrkoavgiften var fastställd till dess maximum eller 15 öre.

Ett alternativ till ianspråktagandet av kyrkofondens kapital är givetvis, i första hand, att bestämma en högre gräns för allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp, en högre gräns som i närvarande läge ger utrymme för den ökade kostnadsbelastningen. Även en tredje väg kan här beträdas. Själva syftet med maximeringsbestämmelsen har varit att möjliggöra en riksdagens särskilda och fortgående kontroll över utvecklingen på det kyrkligt-ekonomiska området. Stadgandet torde emellertid — av flera orsaker — knappast ha fått någon betydelse i detta hänseende. Frågan har närmare behandlats av 1942 års kyrkomusikerutredning i dess betänkande (SOU 1946:50). Utredningen har därvid för egen del förordat, att maximeringsbestämmelsen i 5 § kyrkofondslagen borttages samt att det med stadgandet avsedda syftet tillgodoses på annat, effektivare sätt. Utredningen har också framfört förslag i detta hänseende.

Prästlönekommittén har — från sina utgångspunkter — icke inlåtit sig på ifrågavarande spørsmål. Då valet bland de lösningsalternativ, som här erbjuda sig, saknar betydelse för lönerreformens bedömande i närvarande läge, har jag icke funnit mig ha anledning att nu taga ställning till denna fråga. Densamma bör dock givetvis uppmärksammas av kommittén under dess fortsatta utredningsarbete.

Utskottet får i detta sammanhang erinra om att allmänna kyrkoavgiften och församlingsavgifterna senast bestämts till 9 respektive 18 öre per skattekrona.

E. Allmänna grunder för övergångsregleringen.

Prästlönekommittén har framhållit, att ingen av de nuvarande ordinarie prästerliga befattningshavarna torde vara genom förbehåll i fullmakt eller eljest underkastad skyldighet att vidkännas minskning i sina för närvarande utgående löneförmåner i vidare mån än som följer dels av de individuella »lönerregleringarnas» tidsbegränsning, dels av dyrtidstilläggens och kristilläggens samt — speciellt — de provisoriska lönetilläggens särskilda karaktär.

Det måste för det allmänna vara av ett utomordentligt intresse anför kommittén vidare, att ingen eller i allt fall möjligast ringa antal av de nuvarande befattningshavarna blir kvarstående å de äldre avlöningsbestämmelserna. Under tidsperioden 1914—1934 hade den kyrkliga administrationen haft att samtidigt tillämpa två olika system såväl för prästernas avlöning som för finansieringen av prästlönekostnaderna. Erfaren-

heterna av den inveckling och de besvär, som härav vållats, talade med styrka för önskvärdheten av att vid den blivande löneregleringen undvika en motsvarande anordning.

I detta sammanhang har kommittén ansett sig endast böra angiva de huvudlinjer, vilka enligt kommitténs mening borde vara normerande vid övergången till de nya avlöningsbestämmelserna. Kommittén anför härom följande:

Vid övergången tages för inplacering i löneklass och uppflyttning i högre löneklass i innehavande tjänst viss hänsyn till befattningshavarens tjänstetid i samma och tidigare innehavd prästerlig tjänst.

Härvid bör *domprost* äga tillgodoräkna tidigare tjänstetid i innehavande tjänstegrad.

Beträffande *annan kyrkoherde* eller *komminister* bör vid löneklassplaceringen hänsyn tagas till tjänstetid i innehavande tjänst och till tidigare innehavd prästerlig tjänst i samma eller högre tjänstegrad på det sätt att, sedan lönegradsplaceringen i angiven tidigare tjänst i samma eller högre lönegrad fixerats med tillämpning av de av kommittén föreslagna normerna för fördelning av kyrkoherde- och komministerstjänsterna på lönegrader, befattningshavarens löneklassplacering i sådan tidigare tjänst och i innehavande tjänst bestämmes efter regler, som motsvara föreskrifterna i 21 och 22 §§ statens allmänna avlöningsreglemente.

Pastoratsadjunkt inplaceras vid övergången i lönegrad och löneklass som om de av kommittén föreslagna bestämmelserna beträffande reglerad befordringsgång och bestämmelser motsvarande de i 21 § statens allmänna avlöningsreglemente innefattade varit gällande under hela hans tjänstetid såsom pastoratsadjunkt eller vakansvikarie.

Kyrkoadjunkt och *stiftsadjunkt* inplaceras i löneklass efter samma grunder, som nyss angivits för kyrkoherde och komminister, dock att adjunkten i fråga icke skall erhålla lägre löneklassplacering än om hans tjänstetid såsom kyrko- eller stiftsadjunkt ansetts såsom tjänstetid i pastoratsadjunktsbefattning och de ovan för pastoratsadjunkt omförmålda reglerna tillämpats.

Samtliga här ifrågavarande befattningshavare böra vid övergång till det nya avlöningsystemet dessutom bevaras vid dem nu i samband med gällande dyrtidstilläggsreglering tillkommande rätt till bantillägg, i ett vart fall i den utsträckning som dylika tillägg tillförsäkrades civilstatstjänstemännen vid genomförandet av 1939 års civila avlöningsreform.

Befattningshavare bör för övergången till de nya avlöningsbestämmelserna erhålla *garanti mot löneminskning*. För fastställande, huruvida löneminskning uppkommer, bör vid den härför erforderliga jämförelsen

a) värdet av den i nuvarande avlöning ingående förmånen av hyresfri bostad sättas lika med det för tjänstebostaden enligt de nya avlöningsbestämmelserna fastställda bostadsavdraget,

b) där befattningshavaren uppbär hyresersättning, sådan ersättning inräknas med det av Kungl. Maj:t därför fastställda beloppet, samt

c) värdet av i avlöningen eventuellt ingående förmån av donation »över lönen» beräknas till medeltalet av de belopp, till vilka den behållna avkastningen av donationskapitalet uppgått för de senast förflutna fem åren.

Det kan beräknas, att vid tillämpning av ovan angivna regler för övergången behov av att med personlig lönefyllnad kompensera vid övergången sittande befattningshavare skulle uppkomma i ett mycket begränsat antal fall.

Befattningshavare, som — oaktat den sålunda honom garanterade lönefyllnaden — skulle befinnas icke villig att underkasta sig det avlöningsreglemente, som varder för prästerna utfärdat, bör enligt kommitténs mening icke äga bibehålla det för närvarande utgående provisoriska lönetillägget, vilket ju i det hela haft karaktären av ett förskott å den blivande löneregleringen. Ej heller bör han bibehållas vid nu utgående provisorisk pensionsförbättring, vilken har samma karaktär. Beträffande sådan befattningshavare torde vidare böra stadgas, att den för hans tjänst fastställda, å de äldre bestämmelserna grundade löneregleringen skall gälla oförändrad, så länge han kvarstår i befattningen; dock att, där förmån »över lönen» tillfallit honom genom domstolsavgörande efter det löneregleringen blivit av Kungl. Maj:t fastställd, Kungl. Maj:t skall äga föreskriva om sådan jämkning i avlöningen, som avses i 7 § prästlöneregleringslagen.

Kommittén tillägger, att befattningshavares övergång å den nya avlöningsregleringen givetvis bör automatiskt medföra övergång å de nya pensionsbestämmelserna. Någon övergång enbart till de nya pensionsgrunderna kan självfallet icke förekomma.

Kommitténs förslag angående garanti mot löneminskning för nu sittande tjänsteinnehavare har föranlett vissa erinringar från *kyrkomötet* och *domkapitlen i Göteborg och Stockholm*.

Mot kommitténs förslag angående bortfallande av nu utgående provisoriskt lönetillägg och provisorisk pensionsförbättring för dem, som — trots garanti mot löneminskning — icke övergå till de nya avlöningsbestämmelserna, ha rests invändningar av *kyrkomötet* och *domkapitlet i Luleå*.

Föredraganden yttrar:

»De av kommittén framlagda allmänna reglerna angående ordinarie och icke-ordinarie befattningshavares inplacering och uppflyttning i löneklass — och för pastoratsadjunkt jämväl i lönegrad — vid övergången till det föreslagna lönesystemet motsvara enligt min mening på ett tillfredsställande sätt såväl från befattningshavarhåll berättigade anspråk på en i detta avseende skälig avvägning som löneadministrationens krav på relativ enkelhet i tillämpningsförfarandet. Jag föreslår fördenskull att övergångsregleringen i denna del företages i huvudsaklig överensstämmelse med kommittéförslaget. Vid detaljutformningen av ifrågavarande övergångsbestämmelser bör givetvis ägnas särskild uppmärksamhet åt undvikande av anordningar, som kunna föranleda ojämnheter i befattningshavarnas inbördes lönetur.

Jag anser mig även i huvudsak kunna förorda kommitténs förslag angående garanti mot löneminskning vid övergången och beräkning av eventuell lönefyllnad. De av kyrkomötet och vissa domkapitel i sistnämnda hänseende anmärkta specialfallen synas böra av kommittén närmare omprövas vid fullföljandet av dess utredningsuppdrag.

Vad kommittén i övrigt föreslagit i fråga om allmänna grunder för övergångsregleringen, finner jag mig jämväl kunna biträda. Beträffande kommitténs förslag angående bortfall av provisoriskt lönetillägg för präst, som icke underkastar sig löneregleringen, får jag erinra om att civilstatstjänsteman, som vägrat övergå å det den 30 juni 1947 utfärdade nya avlöningsreglementet, icke äger uppbära sådant tillägg.»

III. Utskottet.

Förslaget i allmänhet; avlöningssystemet; särskilda förutsättningar för en reform i närvarande läge av avlöningssystemet för prästerna, m. m.

Det genom propositionen framlagda förslaget innebär, att principbeslut skall fattas om prästernas inordnande i det statliga lönesystemet samt om lösande av därvid uppkommande viktigare spörsmål, i första hand lönegradsinplaceringen. Den författningstekniska utformningen av förslagen, liksom avvecklingen av de nuvarande talrika och invecklade bestämmelserna, skall ske sedermera, då även ställning torde kunna tagas till eventuella med reformen sammanhängande konstitutionella spörsmål. Utskottet finner nu icke anledning att närmare ingå på dessa.

Den uppdelning av en lönereglering på två etapper, som sålunda avses skola ske, har tidigare förekommit. Förfarandet var likartat vid den allmänna regleringen för statstjänstemännen under 1946 och 1947 års riksdagar. Utskottet får vidare hänvisa till de principbeslut som under 1948 och vid vårsessionen av innevarande riksdag fattats i fråga om övningslärare och kyrkomusiker. Beträffande de båda sistnämnda grupperna förelågo liksom för prästerna särskilda svårigheter, i det man hade att avveckla ett tidigare synnerligen komplicerat system och att i samband därmed lösa ett stort antal omstridda frågor bland annat av tjänsteorganisatorisk art.

Den i propositionen lämnade redogörelsen för de nu gällande prästerliga avlönings- och pensionsbestämmelserna giver en uppfattning om dessa bestämmelsers invecklade beskaffenhet. Redogörelsen är likväl icke fullständig. Åtskilliga detaljer, som ofta äro synnerligen betungande för tillämpningen, ha måst utelämnas eller blott antydvas. Redan i 1929 års

betänkande uttalades, att det prästerliga löneväsendet svällt ut till ett lärosystem av ansenliga mått, vars fulla behärskande blivit förbehållet ett fåtal experter. Detta uttalande innebär enligt utskottets mening ingen överdrift och har för övrigt genom de därefter gjorda påbyggnaderna i lönesystemet fått ökad tyngd. De förvaltande myndigheterna ha pålagts ett arbete, vilket framstår såsom orimligt stort; icke minst gäller detta de kommunala organen.

Behovet av rationalisering har länge stått klart. Redan erfarenheterna av systemets första tillämpning voro mycket ogynnsamma. Stora ansträngningar för att åstadkomma en reform gjordes så tidigt som mot slutet av 1920-talet. Betecknande för svårigheterna är det öde, som de då och senare framlagda förslagen mötte; det nu framlagda reformförslaget är det tredje i ordningen.

Olägenheterna med det nuvarande systemet ha under tiden skärpts och blivit alltmera uppenbara. Sedan 1946 års prästlönekommitté tillsattes, har riksdagen två gånger ansett sig böra framhålla angelägenheten av att kommitténs arbete påskyndades, så att proposition i ämnet kunde framläggas.

Huvudsynpunkten vid det reformarbete, vars resultat nu föreligger, har varit att åstadkomma den sedan länge nödvändiga rationaliseringen av det prästerliga lönesystemet. Man har emellertid också måst taga sikte på att verkställa en ur rättvisesynpunkt godtagbar reglering av reallönestandarderna för de prästerliga befattningshavarna. Såsom redan i kommitténs direktiv framhållits, har detta påkallats av 1945 års lönekommittés arbete beträffande statstjänstemännen i allmänhet. En sådan avvägning torde emellertid också vara nödvändig med hänsyn till rationaliseringen. Endast om den nya regleringen ur befattningshavarnas synpunkt blir något så när tillfredsställande, kan det undvikas att ett större antal präster föredraga att kvarstå med lön enligt det gamla systemet och att detta därigenom delvis konserveras för årtionden.

Det förslag, som från dessa utgångspunkter förelagts riksdagen, är enligt utskottets mening i huvudsak väl avvägt. Det ligger i sakens natur, att vissa kostnadsökningar bliva ofrånkomliga. Föredraganden har i propositionen gjort en närmare analys av dessa, till vilken utskottet återkommer senare. Redan här vill emellertid utskottet göra några allmänna anmärkningar.

Den beräknade kostnadsökningen genom själva löneregleringen är omkring 7,6 miljoner kronor. Härav falla omkring 2,5 miljoner kronor på tjänstemannaförmåner, som innebära kostnadsersättningar eller äro av social karaktär och varav prästerna i likhet med statstjänstemän i allmänhet skola göras delaktiga. Det återstående beloppet, eller något mer än 5 miljoner kronor, motsvaras i stort sett av löneökningar.

Föredraganden har i propositionen karakteriserat de förekommande löneökningarna i grova drag såsom föranledda av det statliga lönesystemets löneklassuppflyttningar och dyrortsgrupperade lönebelopp. Vidare må framhållas, att mera väsentliga höjningar av lönerna företrädesvis komma de relativt sett sämre ställda prästerna till del.

I motionerna I: 305, II: 381, II: 391 och II: 404 har anförts, att förslaget skulle strida mot principerna för stabiliseringspolitiken eller, i varje fall, med hänsyn till denna ha framlagts vid en olämplig tidpunkt.

Gentemot detta vill utskottet framhålla, att förslaget enbart syftar till att uppdraga de närmare riktlinjerna för en blivande reglering av prästlönerna. Ett bifall till förslaget innebär icke någon omedelbar höjning av lönerna; för att den tillämnade reformen skall kunna bli verklighet, erfordras ett nytt beslut av riksdagen, och utskottet förutsätter såsom självklart, att löne regleringen icke kommer att genomföras, så länge löne stoppet består.

Om sålunda enligt utskottets mening lönestabiliseringspolitiken icke ur rent saklig synpunkt kan åberopas mot förslaget, kan man å andra sidan icke bortse från de i motionerna åberopade psykologiska skälen mot ett bifall till propositionen i nuvarande läge. Även om vad härutinnan anförts till en del torde bero på bristande kännedom om förslagets verkliga innebörd, anser utskottet för sin del det anförda vara värt beaktande. Och utskottet skulle med hänsyn härtill icke ha velat förorda att ett principbeslut nu fattas angående nya grunder för prästernas avlöning, om icke de sakliga skälen för en sådan ordning framstått såsom mycket starka och förhållandet till lönestabiliseringspolitiken enligt vad utredningen visar ingående övervägts före framläggandet av Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet får vidare erinra om att reformen, såvitt lönestandarden angår, anknutits till den åren 1946 och 1947 genomförda allmänna reformen för statstjänstemännen. Att det föreliggande principförslaget framlagts två och ett halvt år senare än motsvarande förslag beträffande statstjänstemännen i allmänhet är i allt väsentligt beroende av de särskilda svårigheter som det gällande, starkt föråldrade systemet medfört. När det gällt andra kategorier med likartade förhållanden — övningslärare och kyrkomusiker — ha statsmakterna fattat principbeslut av i det närmaste samma ekonomiska räckvidd som det föreliggande förslaget. Dessa beslut ha icke ens i fråga om det slutliga genomförandet gjorts beroende av lönestabiliseringspolitikens avveckling. Erinras må ock om de vid vårsessionen beslutade lönehöjningarna för vissa fångvårdstjänstemän, vilka förbundits med allenast det villkoret, att med ikraftträdandet skulle anstå till den 1 januari 1950.

Utskottet har ingående prövat, huruvida icke ställningstagandet i fråga om lönegradsplaceringarna skulle kunna anstå till den andra etappen i re-

formarbetet. Det har visat sig, att reformarbetets fullföljande i så fall skulle avsevärt försvåras och fördröjas.

Det torde böra beaktas, att löneutvecklingen på det prästerliga området tidigare skett utan att man haft överblick över lönefrågan i dess helhet. Då prästerna nu för första gången skola inpassas i det statliga lönesystemet, är det nödvändigt att skapa en grundval härför genom att bestämma prästernas ställning på löneskalan. Detta bestämmande måste ske under jämförelse med civilstatstjänstemän med likartade utbildnings- och tjänstgöringsförhållanden.

Vidare får utskottet erinra om att reformens uppdelning på två etapper nödvändiggjorts av materialets stora omfattning och de särskilda frågornas nära inbördes sammanhang. Utan en fast grund beträffande huvudfrågorna synes det icke möjligt att genomföra den detaljmässiga regleringen. Lönegradsplaceringen blir avgörande för lösningen av flertalet övriga huvudspörsmål. Det må här räcka att peka på bostadsavdragen, semesterfrågan samt framför allt övergångsregleringen. Om vid den slutliga riksdagsbehandlingen mera väsentliga ändringar i lönegradsplaceringarna skulle göras, torde det bli omöjligt att verkställa alla därav följande ändringar i andra hänseenden; ett fördröjande av hela reformen skulle riskeras.

I motionen II: 404 har gjorts gällande, att tidpunkten för förslaget framläggande vore olämplig även med tanke på den pågående kommun-sammanslagningen, i det att lönereformen icke borde genomföras utan att frågorna om pastoratsindelningen och den prästerliga organisationen åtminstone principiellt klarlades. Föredraganden har i propositionen ingående uppehållit sig vid denna fråga. Utskottet kan i allt väsentligt instämma i det av föredraganden anförda. I samband härmed vill utskottet understryka vikten av att en rationalisering av pastoratsindelningen snart kommer till stånd. Härvid bör framför allt eftersträvas, att de nu till icke ringa antal förekommande alltför små pastoraten genom indelningsändringar bringas att uppgå i större enheter. Det synes lämpligt att i görligaste mån hänsyn tages till indelningen i borgerliga kommuner, sådan densamma kommer att gestalta sig enligt den nyligen beslutade reformen. Härigenom torde vissa besparingar kunna vinnas, och det är angeläget, att alla möjligheter härtill tillvaratagas. Rationaliseringen av pastoratsindelningen är emellertid en fråga, som tarvar ingående förberedelser. För arbetet med dessa förberedelser måste det vara av stor betydelse, att man kan räkna med att det hinder, som ligger i den för närvarande praktiskt taget obefintliga förflyttningsskyldigheten för prästerna, kommer att bortfalla i och med löne regleringens genomförande. Till de särskilda frågor, som sammanhånga med förflyttningsskyldigheten och den därmed i viss mån förbundna stiftsbandsfrågan återkommer utskottet i avsnittet om förflyttningsskyldigheten. Redan här vill emellertid utskottet

uttala sin anslutning till vad prästlönekommittén anfört om angelägenheten av att Kungl. Maj:t tillvaratager tillgängliga möjligheter att mildra de med stiftsbandsinstitutet förbundna olägenheterna.

Beträffande förslaget lämplighet ur tidssynpunkt får utskottet slutligen framhålla, att den andra löneregleringsperioden enligt 1910 års prästlöne-regleringslag snart går till ända; antalet löneregleringar varje år är för närvarande mycket litet. I och med den tredje löneregleringsperiodens början 1954 växer det årliga antalet regleringar hastigt. Det vore icke minst ur kostnadssynpunkt värdefullt, om det härför erforderliga omfattande förberedande arbetet bleve obehövt.

På nu anförda skäl får utskottet tillstyrka att riksdagen, med avslag å de i motionerna I: 305, II: 381, II: 391 och II: 404 framförda yrkandena, dels godkänner föredragandens uttalande att den sedan länge fördröjda prästerliga avlöningsreformen bör baseras på det statliga lönesystemet, dels ock, i anslutning till vad föredraganden förordat, tager ställning till nedan angivna av föredraganden behandlade huvudpunkter i prästlöne-kommitténs förslag. Beträffande föredragandens uttalanden i övrigt under ovanstående rubriker har utskottet, i den mån de icke här särskilt berörts, icke funnit anledning till erinran.

Löneavvägningen för ordinarie församlingspräster (kyrkoherdar och komministrar).

Den i propositionen föreslagna lönesättningen för kyrkoherdar och komministrar bygger på prästlönekommitténs förslag. Avsevärda ändringar i sänkande riktning ha dock företagits. Sålunda har för vardera befattningshavargruppen föreslagits ytterligare en tjänsteklass i lägre lönegrad. Vidare ha inplaceringsreglerna ändrats så, att de för ett stort antal befattningshavare medfört en lägre lönegradsplacering. Härigenom har vunnits en beräknad kostnadsbesparing å omkring 950 000 kronor för år.

Föredraganden har liksom kommittén anställt jämförelser med lärarpersonalen vid läroverk och andra högre skolor. Därvid har han framhållit, att dylika jämförelser svårligen kunna göras motsägelsefria. Tillika har understrukits, att jämförelsernas accepterande icke får tillskapa ett sådant mekaniskt samband mellan de båda befattningshavargrupperna, att framdeles skeende ändringar i löneavvägningen för den ena gruppen skulle så att säga automatiskt föranleda ändringar jämväl för den andra. Utskottet ansluter sig till det sålunda anförda.

I de motioner, som utmynna i yrkande om avslag å propositionen, göres bland annat för nu ifrågavarande befattningshavare gällande, att lönesättningen blivit för hög. I motionen II: 406 åter hemställs, att kommitténs

förslag måtte läggas till grund i förevarande hänseende. Motionerna I: 318, II: 405 och II: 431 innehålla yrkanden om höjningar i särskilda fall.

Utskottet kan i stort sett ansluta sig till vad föredraganden förordat i fråga om såväl ramen för kyrkoherdarnas och komministrarnas inplacering som de närmare reglerna för inplaceringen. Å ena sidan torde en lägre lönesättning än som föreslagits knappast kunna komma i fråga. Man finge i så fall räkna med lönesänkningar för ett flertal befattningar. Även om dessa för de sittande befattningshavarnas del finge kompenseras genom personliga lönefyllnader, skulle med dylika lönesänkningar på längre sikt den nuvarande — särskilt för norrlandsförhållandena märkbara — prästbristen komma att accentueras. Därjämte skulle systemet bliva avsevärt mer invecklat. Redan ett användande i större utsträckning av personliga lönefyllnader skulle medföra ett indirekt bibehållande av det nuvarande systemets olägenheter; den avsedda allmänna övergången till det nya systemet skulle rentav äventyras och därmed även för längre tid den önskade rationaliseringen.

Å andra sidan torde icke heller väsentliga höjningar vara tillrädliga. För det i motionen II: 406 framförda yrkandet till förmån för prästlönekommitténs förslag tala visserligen beaktansvärda skäl. Nämnade förslag är tekniskt enklare och tillgodoser i större utsträckning intresset av att giva de för närvarande sämst ställda ordinarie prästerna löneförbättring. Emellertid skulle förslaget medföra en så betydande kostnadsökning i förhållande till propositionen, att det icke bör genomföras.

Det i motionen II: 431 framförda yrkandet innebär, att samtliga duplicationskyldiga komministrar och ett stort antal sådana kyrkoherdar skulle placeras en tjänsteklass högre än enligt propositionen. Utskottet får framhålla, att duplicationskyldigheten endast är en av de särskilda svårigheter, varmed prästerlig tjänstgöring kan vara förbunden. Löneställningen enligt propositionens förslag måste anses så avvägd och för de präster det här gäller vara så förmånlig, att duplicationsbesväret icke bör föranleda någon ytterligare korrigerings av lönesystemet. Detta skulle därjämte på ett olyckligt sätt genombrytas av regler med sådant innehåll som föreslagits i motionerna. Bifall till motionerna skulle vidare innebära icke oväsentliga kostnadsökningar. Utskottet får därför avstyrka, att dessa motioner bifallas.

I motionerna I: 318 och II: 405 hemställas om ändrade regler för inplacering av vissa komministrar, som icke ha eget tjänstgöringsområde. Dels föreslås vissa sänkningar av de kvalificerande folkmängdstalen i pastorat med flera biträdande präster; därmed har man velat tillgodose komministrar i vissa mera folkrika pastorat. Dels yrkas, att hänsyn till pastoratens areal skall tagas, icke blott för komministrar med eget tjänst-

göringsområde utan även för annan komminister; detta skulle huvudsakligen få betydelse för de vidsträckta pastoraten i övre Norrland.

Vad det först nämnda yrkandet angår får utskottet framhålla, att de i propositionen föreslagna inplaceringsreglerna väl i vissa med yrkandet avsedda fall kunna medföra en relativt sett lägre placering, men att några sänkningar i förhållande till nu utgående löner icke torde ifrågakomma. Vidare har utskottet inhämtat, att folkmängdsreglerna för nu ifrågavarande komministrar bestämts efter i princip samma beräkningsgrunder som för komminister i pastorat, där annan biträdande präst icke finnes. Den förmånligare folkmängdsregel, som föreslagits i motionen, skulle därför nödvändiggöra en motsvarande jämkning beträffande sådan komminister. En dylik allmän förbättring i förhållande till den i propositionen föreslagna löneställningen har utskottet icke funnit påkallad.

Däremot tala starka skäl för att syftet med det andra i motionerna upptagna yrkandet tillgodoses.

Enligt prästlönekommitténs förslag skulle hänsyn till pastoratens areal icke tagas vid inplacering av komministrar. Föredraganden har emellertid funnit otillfredsställande, om tjänsteklassificeringen helt bortsågs från den särskilda arbetstyngd, som föranledes av tjänstgöringsbetingelserna i de mycket vidsträckta pastoraten särskilt inom de norrländska stiftet. För komminister med särskilt tjänstgöringsområde ha ock i propositionen folkmängdsreglerna kompletterats med en särskild regel om inplacering efter areal, enligt vilken Ca 28 skall tillämpas, om det särskilda tjänstgöringsområdets areal uppgår till över 1 000 km², och Ca 27 vid en areal av 501—1 000 km².

Enligt utskottets mening torde det icke vara skäligt att göra någon principiell skillnad i förevarande hänseende mellan komminister i eget tjänstgöringsområde och annan komminister. I de största pastoraten i Norrland vållar även för den senare kategorien tjänstgöringsområdets utsträckning särskilda svårigheter för tjänstgöringen. Därtill kommer, att man, enligt vad utskottet inhämtat, av tjänsteorganisatoriska skäl strävar att i ödemarkspastoraten avveckla systemet med särskilda tjänstgöringsområden. Utredningen visar ytterligare, att man i förevarande fall har att räkna med verkliga lönesänkningar. En sådan utveckling vore särskilt olycklig med tanke på att befordringsförhållandena i de norrländska stiftet äro ogynnsammare än eljest. I Luleå stift är — i motsats till landet i övrigt — antalet biträdestjänster större än antalet kyrkoherdetjänster. På grund av stiftsbandet måste därför vissa norrlandskomministrar räkna med att icke kunna befordras till kyrkoherdar.

Utskottet har därför övervägt, huruvida icke propositionens inplaceringsregler kunde kompletteras med en arealregel, så utformad, att de ovan angivna konsekvenserna skulle undvikas. I nära anslutning till vad

i propositionen föreslagits för komminister med eget tjänstgöringsområde skulle denna regel kunna angivas så, att komminister skulle placeras i Ca 28, därest pastoratets areal — fränsett arealen av särskilt tjänstgöringsområde — per i pastoratet tjänstgörande präst, som ej har särskilt tjänstgöringsområde, överstiger 1 000 km², och i Ca 27, därest arealen, bestämd på samma sätt, uppgår till 501—1 000 km² och icke högre placering följer av folkmängdsreglerna.

Enligt verkställd undersökning skulle detta medföra följande ändringar i lönegradsplaceringen:

Från Ca 25 uppflyttas 5 komministraturer till Ca 27 och 3 till Ca 28.

Från Ca 26 uppflyttas 14 komministraturer till Ca 27 och 6 till Ca 28.

Från Ca 27 uppflyttas 2 komministraturer till Ca 28.

Ändringarna beröra sålunda 30 komministraturer. Undersökningen har visat, att 20 av dessa tjänster tillhöra pastorat inom Luleå stift samt de övriga 10 vidsträckta pastorat i Härnösands stift samt de nordligaste delarna av Karlstads och Västerås stift. Den därav följande merkostnaden har beräknats till 31 000—32 000 kronor.

I enlighet härmed skulle komministrarnas fördelning på lönegrader bliva följande

	enligt propositionen	enligt ovanstående
Ca 25	249	241
Ca 26	361	341
Ca 27	163	180
Ca 28	107	118
	880	880

Utskottet får, med godkännande i övrigt av den i propositionen förordade löneavvägningen för kyrkoherdar och komministrar, föreslå, att inplaceringsreglerna för komminister utan eget tjänstgöringsområde kompletteras med den ovan angivna bestämmelsen.

Biskopar, domprostar samt utlandspastorer.

Biskoparnas löneställning har med vissa jämkningar anknutits till lönesättningen för landshövdingar. Så skedde även vid den senaste allmänna löneregleringen för biskoparna år 1936. De avvikelser från landshövdingarnas lönesättning som föreslagits bestå i att ärkebiskopen hänföres till Co 21 eller en lönegrad högre än landshövding samt att biskoparnas representationsbidrag — bortsett från ärkebiskopens — föreslagits skola bliva betydligt lägre än landshövdingarnas.

I vissa motioner har om propositionens förslag beträffande biskoparna uttalats, att det vore för gynnsamt.

Enligt utskottets mening saknas anledning att annat än beträffande bidrag till representationen — i vilket hänseende en skillnad mellan landshövdingar och biskopar måste anses motiverad — frångå de tidigare omfattade grundsatserna. De föreslagna bestämmelserna beträffande ärkebiskopens löneställning måste anses skäligen med hänsyn till dennes särskilda ställning. Utskottet tillstyrker därför propositionen i denna del.

Även den för domprostarna och utlandspastorerna föreslagna löneställningen kan utskottet förorda. Med hänsyn till domprosts ställning såsom vice preses i domkapitlet och biskopens ersättare vid vissa förrättningar synes den föreslagna löneställningen för honom skälig. Vad domprostarna angår får utskottet för övrigt framhålla, att förslaget beträffande flertalet i stort sett motsvarar den nuvarande löneställningen.

Icke-ordinarie präster.

Propositionens förslag i fråga om pastoratsadjunkterna innebär huvudsakligen, att en reglerad befordringsgång under 5½ år införes i nära anslutning till vad som gäller den icke tingsmeriterade amanuenspersonalen, varvid pastoratsadjunkten under 1½ år skall ha ställning av aspirant. Personalramen skall begränsas. För kyrkoadjunkter, stiftsadjunkter och kontraktsadjunkter föreslås enhetlig inplacering i Ce 24.

I motionerna I: 319 och II: 407 vänder man sig mot aspirantanställningen för pastoratsadjunkterna och påyrkar, att dessa skola äga rätt till missiv för prästerlig tjänstgöring. Vidare hemställs, att personalramen för pastoratsadjunkterna liksom hittills skall bestämmas av biskop och domkapitel. Motionerna I: 320 och II: 408 innehålla yrkande om differentiering av kyrkoadjunkturen. Även det i motionen II: 431 framförda yrkandet om lönegradsuppflyttning för duplikationsskyldig kyrkoadjunkt innebär differentiering av nämnda befattningar.

De i förstnämnda båda motioner upptagna frågorna ha av föredraganden ingående belysts i anslutning till uttalanden av kyrkomötet och vissa remissinstanser. Utskottet ansluter sig till vad föredraganden anfört. Därvid vill utskottet understryka, att möjligheten till prövning av den nyordinerade prästen i praktiskt arbete är av största betydelse. Beträffande personalramen för pastoratsadjunkterna må framhållas, att de prästerliga tjänstgöringsförhållandena icke synas motivera något avsteg från vad som allmänt gäller inom statsförvaltningen.

Utskottet har i likhet med föredraganden icke funnit skäl att differentiera kyrkoadjunktsbefattningarna och kan därför icke tillstyrka de i motionerna I: 320, II: 408 och II: 431 i förevarande del gjorda förslagen.

Den föreslagna lönesättningen är enligt utskottets mening skälig.

Utskottet, som icke heller i övrigt funnit anledning till erinran mot propositionens förslag såvitt nu är i fråga, får således tillstyrka, att riksdagen godkänner vad föredraganden därutinnan förordat.

Tjänstebostäderna.

Tjänstebostäderna skola enligt propositionen inordnas i lönesystemet efter s. k. bruttolöneprincip, innebärande att befattningshavarna i ersättning för förmånen av tjänstebostad skola vidkännas löneavdrag. Beträffande pastoratens skyldighet att tillhandahålla ordinarie präst tjänstebostad föreslås inga nämnvärda förändringar i förhållande till vad nu gäller. Utan motsvarighet såväl i nu gällande ordning som i kommitténs förslag är däremot den av föredraganden förordade skyldigheten för pastoraten att i vissa fall tillhandahålla tjänstebostad åt icke-ordinarie präst.

Det bör enligt utskottets mening icke föreligga något hinder att pastoraten träda emellan, om uppenbara svårigheter föreligga att å tjänstgöringsorten anskaffa bostad åt stadigvarande förordnad icke-ordinarie präst. Att så sker är i pastoratens eget intresse, och utskottet förutsätter, att pastoraten i förekommande fall utnyttja föreliggande möjligheter att bereda bostad, exempelvis i nuvarande eller förutvarande prästgårdar. Emellertid kan utskottet icke finna tillrädligt att stadga formlig skyldighet för pastoraten i detta hänseende. En sådan skyldighet kunde i vissa fall bliva så betungande, att den framstode såsom oproportionerlig. Beträffande statsförvaltningen i övrigt förekommer i allmänhet ej heller, att icke-ordinarie befattningshavare kunna påräkna att erhålla bostad genom det allmännas försorg. Utskottet får sålunda avstyrka propositionens förslag i förevarande del.

Bestämmelserna om bostadsavdrag för prästerna torde böra utformas så, att de i fråga om verkningarna bliva likartade med vad som gäller andra befattningshavare. Beträffande de prästerliga tjänstebostäderna föreligga emellertid särpräglade förhållanden, som påkalla en i viss mån avvikande utformning av regleringen. Härvid är främst att märka, att prästgårdarna, som till det övervägande flertalet äro byggda före sekelskiftet, tilltagits relativt stora. Detta förhållande kan numera för innehavaren innebära en avsevärd börda. Möjligheter för pastoratet eller tjänstinnehavaren att disponera de övertaliga rummen för annat ändamål föreligga i många fall icke. Å andra sidan kunna icke heller bostäderna med hänsyn till de prästerna enligt sedvänja åvilande skyldigheter av representationskaraktär tilltagas för små.

Det är uppenbart, att en befattningshavares skyldighet att, oavsett egna önskemål i fråga om sin bostads storlek och standard, förhyra en tjänste-

bostad är av beskaffenhet att böra föranleda någon sänkning av den hyra, som eljest bort utgå för bostaden i fråga. Enligt bestämmelserna i statens allmänna avlöningsreglemente skall för där avsedda fall också bostads beskaffenhet av tjänstebostad beaktas vid ersättnings bestämmande. Det måste med hänsyn härtill anses skäligt att bostadsavdragen för präster, i enlighet med vad som föreslagits, i första hand begränsas till vad som motsvarar en såsom normal ansedd bostad om sex rum och kök för kyrkoherde och om fem rum och kök för komminister. Det ytterligare korrektiv, som ansetts erforderligt, har avsetts kunna vinnas genom den föreslagna generella reduktionen med 12 procent.

Nämnda reduktionsregel motiveras i övrigt, såsom prästlönekommittén framhållit, främst av prästgårdarnas »öppna» karaktär och därmed följande representationsskyldighet. Det bör framhållas, att denna skyldighet, såvitt den har intresse i detta sammanhang, icke avser representation i vanlig mening. Utskottet syftar här på att prästerna i sina bostäder motaga talrika besök i tjänsteangelägenheter.

Mot den av kommittén föreslagna och av föredraganden tillstyrkta sammanvägningsmetoden har inom utskottet framhållits, att den i vissa fall ledde till för höga och i andra fall till för låga bostadsavdrag. Det har ifrågasatts att antingen verkställa klassificering av varje bostad i enlighet med vad som gäller för folkskolans lärare eller att i princip bestämma avdraget såsom för bostad i högsta klass och medgiva reduktion efter särskild prövning.

Enligt utskottets mening tala beaktansvärda skäl för dessa förslag. Emellertid skulle man genom bifall till desamma gå miste om en värdefull förenkling på en viktig punkt i det prästerliga lönesystemet. Stora svårigheter torde också vara förbundna med att på tillfredsställande sätt klassificera eller annorledes individuellt pröva ett så särpräglat bostadsbestånd som prästgårdarna. Erfarenheterna från klassificeringen av folkskolläraryrkesbostäderna synas också visa, att denna, ehuru resultatet enligt verkställd utredning icke giver rum för större anmärkningar, vållat svårigheter och viss irritation. En säkerhetsventil mot att bostadsavdragen i enskilda fall bliva för höga ligger också, såsom kommittén framhållit, i den föreslagna 12-procentsreduktionen.

Utskottet vill därför icke motsätta sig, att beträffande prästernas tjänstebostäder bostadsavdraget beräknas efter sammanvägningsmetod.

På de ovan anförda skälen tillstyrker utskottet även de i propositionen föreslagna bostadsavdragen för ordinarie församlingspräster.

Föredraganden har i propositionen förordat avvikelse från kommittéförslaget såtillvida, att möjlighet skulle öppnas till nedsättning av bostadsavdragens belopp i speciella fall, om tjänstebostadens yttinnehåll och standard väsentligt avveke från det normala.

En dylik regel skulle kunna undanröja en del med sammanvägningsmetoden följande ojämnheter. Enligt utskottets mening kan det emellertid icke vara riktigt att, samtidigt med en sammanvägning av hyrestalen för alla prästgårdar, alltså även de sämsta, öppna möjlighet att korrigera resultatet för de sistnämnda. Av naturliga skäl måste också den föreslagna regeln bliva vag och svår att tillämpa på ett likformigt sätt. Risk måste finnas, att ett betydande antal tjänstebostadsinnehavare ansöka om nedsättning av bostadsavdraget samt att klassificering sålunda indirekt skulle bliva nödvändig för en avsevärd del av bostadsbeståndet. Härtill kommer, att den 12-procentiga reduktionen, såsom ovan antytts, i regel torde utsluta fall av uppenbart för höga bostadsavdrag. Det föreslagna systemet för avdragens bestämmande lärer för övrigt verka såsom en sporre till förbättring av de fåtaliga bostäder, som nu äro av mindre god beskaffenhet.

Utskottet får sålunda avstyrka den av föredraganden förordade särskilda nedsättningsregeln.

I detta sammanhang får utskottet understryka föredragandens i propositionen gjorda uttalande att en allmän omprövning av bostadsavdragen synes böra komma till stånd vid en mera väsentlig förskjutning i tjänstebostadsbeståndets genomsnittliga standard.

Då pastoraten i enlighet med det ovan anförda ej böra bliva skyldiga att tillhandahålla icke-ordinarie präst tjänstebostad, saknas anledning att giva bindande föreskrifter om den ersättning, som skall utgå, när bostad likväl upplåtes. Utskottet får sålunda avstyrka, att dylika bestämmelser införas.

Utskottet har, utöver vad som framgår av det ovan anförda, icke funnit skäl till erinran mot vad föredraganden förordat i fråga om tjänstebostäderna.

Semester.

Utskottet har intet att erinra mot propositionens förslag, som innebär att prästernas semesterfråga, i den mån det varit möjligt, löses i nära anslutning till vad som gäller civilstatstjänstemännen. De gjorda begränsningarna i semesterrätten liksom den föreslagna, till sin natur betungande tjänstedubblingsskyldigheten finner utskottet ofrånkomliga. Utskottet får sålunda tillstyrka de av föredraganden förordade grunderna för löne-regleringen i denna del.

Ordinarie prästs förflyttningsskyldighet.

Frågan om ordinarie prästs förflyttningsskyldighet har, såsom i propositionen framhålles, dels en anställningsrättslig sida, dels en sida som berör lagstiftningen om prästval.

Ur anställningsrättslig synpunkt finnes intet att erinra mot den i propositionen föreslagna skyldigheten för ordinarie präst att låta sig förflytta, när detta påkallas av organisatoriska skäl. Den med tanke bland annat på uppkomna motsättningsförhållanden mellan präst och församlingsbor föreslagna förflyttningsskyldigheten av andra skäl än organisatoriska synes också väl motiverad och bör införas. Med hänsyn till församlingarnas berättigade intresse av att ej behöva mottaga en icke önskad präst måste dock dessa förflyttningssaken handläggas med stor varsamhet, och därför torde de praktiska möjligheterna att av sådana skäl ordna förflyttning bli va ringa. Vad slutligen angår förslaget om skyldighet för präst att låta sig överföra på avgångsstat kan utskottet uttala sin anslutning till vad föredraganden anför t.

Förflyttningsskyldighetens samband med prästvals lagstiftningen har av föredraganden angivits så, att en i avlöningsförfattningen införd förflyttningsskyldighet icke kan få någon praktisk betydelse, med mindre en motsvarande jämkning sker i prästvalsbestämmelserna. Föredraganden har även uttalat sig för att en uppmjukning av dessa bestämmelser skall ske, sedan utredning i frågan hunnit verkställas.

Även enligt utskottets mening är en dylik uppmjukning önskvärd. Den lösning, som motsvarande problem vunnit i fråga om folkskolans lärare, pekar på att de med denna uppmjukning förbundna ömtåliga frågorna icke behöva stå hindrande i vägen.

Det ligger i sakens natur, att utskottet icke på detta stadium kan taga ställning till utformningen av de tillämnade ändringarna i prästvals lagstiftningen. Utskottet vill endast framhålla såsom angeläget, att församlingarnas berättigade intressen icke trädas för nära samt att möjligheterna till användning av tredjegångstillsättningarna för förflyttning icke utnyttjas på sådant sätt, att syftet med nämnda institut avsevärt förändras. Ett ställningstagande till stiftsbandsfrågan torde därvid icke kunna undgås. De med detta institut förbundna olägenheterna torde i möjligaste mån böra undanröjas.

Även om det praktiska värdet av förflyttningsskyldigheten sålunda väsentligen blir beroende av möjligheterna att jämka prästvals lagstiftningen, innebär denna skyldighet, såsom utskottet framhållit i avsnittet om förslaget i allmänhet, i varje fall att det ena av de hittillsvarande hindren för en genomgripande rationalisering av pastoratsindelningen bortfaller.

Det sålunda ändrade rättsläget torde emellertid, utan avbidan å jämkningarna i prästvals lagstiftningen, kunna i någon mån utnyttjas för indelningsändringar. Den församlingsprästerliga tjänsteorganisationen är enligt förslaget i dess helhet underkastad Kungl. Maj:ts bestämmande. Inom statsförvaltningen förekommer det att ordinarie tjänstemän — med bibehållande av sina avlöningsförmåner och andra med tjänsten följande

rättigheter — uppehålla icke-ordinarie tjänst. En liknande ordning skulle enligt utskottets mening, sedan prästerna blivit underkastade förflyttnings-skyldighet, kunna användas för att bereda sysselsättning åt ordinarie präst, vars tjänst indragits och som med gällande prästvalslagstiftning icke kan placeras. Enligt utskottets mening vore det värdefullt, om prästlönekommittén under sitt fortsatta arbete övervägde, i vad mån dylika möjligheter förefinnas.

Utskottet får, med ovan gjorda erinringar, tillstyrka vad föredraganden förordat i fråga om ordinarie prästs förflyttningskyldighet.

»Kommunala tillägg» och förmån av donation »över lönen».

Utskottet finner i likhet med föredraganden, att bestämmelser böra införas, vari stadgas förbud såväl för pastoraten att besluta om kommunala avlöningstillägg som för präst att mottaga förmån av detta slag. Likaså anser utskottet det allmänna vara oförhindrat att förbjuda prästerna att uppbära avkastning av prästlönedonation. Ett sådant förbud skulle undanröja de påtagliga olägenheter, som dessa donationer hittills vållat, och framstår såsom naturligt, när ett på moderna principer uppbyggt lönesystem införes för prästerna. Förbudet kommer icke att beröra de prästers rätt, vilka nu åtnjuta särskilda förmåner på grund av donationer, då dessa präster erhålla garanti mot löneminskning och således äga uppbära lika stora inkomster som tidigare. Utskottet får sålunda tillstyrka, att i den nya löneförfattningen stadgas förbud för präst att uppbära avkastning av prästlönedonation.

Mera tveksam ställer sig frågan, huru de ifrågavarande donationerna skola disponeras i framtiden. Då emellertid föredraganden icke tagit definitiv ställning till denna fråga, finner sig utskottet icke nu böra närmare ingå på densamma.

Pensionering.

I propositionen har föreslagits, att präst i princip skall vara skyldig avgå vid 65 års ålder.

Enligt utskottets mening kan det ifrågasättas, om man lämpligen i närvarande läge, då en allmän höjning av pensionsåldern för statstjänstemännen ifrågasatts, bör stadga en så låg prästerlig pensionsålder som 65 år. Emellertid har föredraganden förutsatt, att prästernas pensionsålder tas under omprövning i anslutning till översynen av de statliga pensionsåldersbestämmelserna. En sådan sammankoppling av frågan synes jämväl kunna ställa sig fördelaktig ur teknisk synpunkt. Utskottet vill därför icke motsätta sig propositionens förslag på denna punkt.

De av föredraganden i övrigt förordade allmänna grunderna för prästernas pensionering föranleda icke någon utskottets erinran.

Beträffande övergångsfrågorna har kommitténs förslag om tjänstårsgaranti utsatts för kritik från statskontoret och kammarkollegiet, som ansett detsamma för gynnsamt för prästerna. I stället har föreslagits, att beräkning av pension vid bristande antal tjänstår borde äga rum enligt vanliga avkortningsregler, dock att pensionen lägst borde vara lika med nyreglerad emeritilön enligt nu gällande bestämmelser. Föredraganden har emellertid biträtt kommitténs förslag och därvid erinrat om att den av ämbetsverken föreslagna regeln skulle, utan hänsyn till nuvarande ålder, tillförsäkra befattningshavarna en av tjänstårens antal oberoende minimipension.

Utskottet vill i likhet med ämbetsverken ifrågasätta, om icke den i propositionen förordade tjänstårsgarantien i vissa fall ställer sig alltför gynnsam. Å andra sidan förefaller det svårt att, utan att bestämmelserna göras alltför invecklade, finna en rättvisare lösning av det föreliggande spörsmålet. Mot den av ämbetsverken föreslagna regeln kan, såsom föredraganden antytt, erinras, att den kan leda till lika opåkallat gynnsamma resultat som tjänstårsgarantien, i vissa fall ännu gynnsammare. Utskottet finner emellertid icke nödvändigt att slutgiltig ställning nu tages till frågan utan förordar, att den överväges ytterligare.

Bortsett från frågan om tjänstårsgarantien tillstyrker utskottet de av föredraganden förordade grunderna beträffande övergångsfrågorna.

Kostnadsberäkningar.

Utskottet har i avsnittet om förslaget i allmänhet anfört vissa synpunkter på frågan om kostnadsberäkningen. Härutöver vill utskottet uttala, att de av föredraganden verkställda beräkningarna synas gjorda med största noggrannhet och erforderlig försiktighet. Den av utskottet föreslagna inplaceringsregeln efter areal för vissa komministrar föranleder, såsom tidigare påpekats, en kostnadsökning av 31 000—32 000 kronor. Å andra sidan torde, om utskottets förslag i fråga om tjänstebostäderna vinna bifall, vissa besparingar kunna göras i detta hänseende.

Finansieringen av kostnaderna för avlöning och pensionering.

Den av föredraganden förordade omfördelningen av prästlönekostnaderna mellan pastoraten och kyrkofonden samt den i anslutning därtill gjorda rationaliseringen på förevarande område tillstyrkes av utskottet.

Frågan om ändring av den nuvarande regeln i 5 § lagen om kyrkofond, enligt vilken allmänna kyrkoavgiften maximeras till 15 öre per skatte-krona, har föredraganden icke funnit anledning att nu taga ställning till. Emellertid har föredraganden beräknat, att en tillämpning av prästlöne-reformen under 1949 skulle ha förutsatt en allmän kyrkoavgift av 15,52 öre per skatte-krona, vartill komma omkring 2 öre per skatte-krona, som beräknats för genomförande av den vid vårsessionen beslutade reformen beträffande kyrkomusikernas löner.

Utskottet finner sannolikt, att de ökade krav på kyrkofonden, som följa med prästlöneren reformen och sistnämnda lönerreform, förr eller senare komma att aktualisera denna fråga. Det är emellertid icke nödvändigt att nu avgöra densamma. Den torde bättre kunna överblickas i samband med prästlönerreformens slutliga genomförande.

Allmänna grunder för övergångsregleringen.

Vad föredraganden förordat i denna del kan utskottet oförändrat tillstyrka. I fråga om det föreslagna bortfallet av provisoriskt lönetillägg för präst, som icke underkastar sig lönerregleringen, får utskottet, med instämmande i vad föredraganden anfört, ytterligare framhålla vikten av att den med reformen avsedda rationaliseringen icke äventyras genom att det äldre lönesystemet i större utsträckning tillämpas parallellt med det nya.

Utskottets hemställan.

Utskottet får hemställa,

A) att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, nr 204, måtte, med de avvikelser som föranledas av utskottets ovan gjorda uttalanden, godkänna de av föredraganden enligt propositionen förordade grunderna för prästernas avlönande och pensionering, avsedda att träda i tillämpning å tidpunkt, som framdeles bestämmes;

B) att motionerna I: 305, II: 391, I: 318, II: 405, I: 319, II: 407, I: 320, II: 408, II: 381, II: 404, II: 406 och II: 431, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet hemställt under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 november 1949.

På sammansatt stats- och första lagutskotts vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från statsutskottet: herrar Pauli, Sven Larsson*, Johan Eric Ericson*, Bergh, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Rubbestad och Hoppe;

från första lagutskottet: herrar Rylander, Branting, Ahlkvist, Lodenius, Lindblom, Hedlund i Östersund, Olsson i Mellerud och Fagerholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

RESERVATIONER:

- 1) av herr *Rubbestad*;
- 2) av herrar *Lodenius, Lindblom, Bergh* och *Boman* i Kieryd;
- 3) av herrar *Pauli, Branting* och *Olsson* i Mellerud, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Utskottet inser till fullo behovet av att nu gällande, alltför invecklade bestämmelser om prästernas avlöning underkastas en rationalisering och förenkling. Att i samband med en dylik rationalisering en förbättring sker av de lägst avlönade prästernas lönevillkor, finner utskottet också motiverat. Däremot kan utskottet icke anse bärande skäl föreligga för att nu fatta bindande principbeslut om en löneroglering, vilken även skulle innefatta icke oväsentliga löneökningar för de högsta och bäst ställda befattningshavarna, exempelvis biskoparna. Om riksdagen dessutom ginge till ett sådant beslut vid en tidpunkt, då flertalet andra grupper av löntagare förklarat sig biträda statsmakternas önskan om en fortsatt stabiliseringspolitik, kunde detta knappast undgå att öva ett ogynnsamt inflytande på stämningen hos de grupper, vilka ställt sig bakom den strävare aktionslinjen, när det gällt dem själva, men samtidigt finge bevittna en mera rundhänt behandling av en särskild kategori befattningshavare. När det framhålles, att propositionen nr 204 endast innebär ett förslag om principbeslut och att den nya lönerogleringen icke avses att genomföras så länge lönestoppet består, bör det hållas i minnet, att prästerna genom en sådan garanti skulle erhålla ett bättre utgångsläge beträffande tiden efter stabiliseringspolitikens avveckling än andra grupper i samhället, av vilka flera sökt men icke lyckats erhålla liknande garantier.

Härtill kommer en annan omständighet. Efter det propositionen nr 204 framlagts, har chefen för finansdepartementet tillsatt en utredning — 1949 års tjänsteförteckningskommitté — för en allmän översyn av lönegradsplaceringarna för statliga befattningshavare och vissa icke-statliga

befattningshavare med statlig lön. Nämnda kommitté har enligt sina direktiv bl. a. att föra förhandlingar med tjänstemännens huvudorganisationer. Det kan uppenbarligen befaras, att därest beslut nu skulle fattas om prästerskapets lönegradsplacering i enlighet med propositionen, dylikt beslut skulle kunna utnyttjas gent emot tjänsteförteckningskommittén med avseende å lönegradsplaceringen av vissa andra grupper med något så när jämförlig utbildning, exempelvis läroverkslärarna. Enligt utskottets mening är det av stor vikt att tjänsteförteckningskommitténs arbetsresultat icke föregripes genom ett principbeslut beträffande prästerskapets lönegradsplacering.

Innan riksdagen tager ställning till frågan om nya utgifter av här föreslagen storleksordning — sammanlagt beräknas utgiftsökningen till 9 383 800 kronor — synas vidare ett antal frågor, som stå i nära samband med lönerегleringsfrågan, höra underkastas en närmare prövning. Hit höra frågorna om den kyrkligt-kommunala indelningen och den prästerliga organisationen i pastoraten, om stiftsbandet, om prästvalsbestämmelserna, om finansieringen av prästlönekostnaderna samt om grunderna för bostadsersättningarnas bestämmande.

Statskontoret har med styrka framhållit det faktum, att med nuvarande pastoratsindelning det finns ett stort antal pastorat och församlingar med så ringa folkmängd att de enligt vedertagna bedömningsgrunder icke torde giva tjänsteinnehavaren full sysselsättning; särskilt beträffande dessa tjänsteinnehavare skulle enligt ämbetsverkets mening kommittéförslaget komma att medföra icke rimliga löneförbättringar. Detsamma torde också i viss mån kunna sägas även om propositionens något modifierade förslag. Föredragande statsrådet medger att de kyrkliga indelnings- och organisationsfrågorna med snaraste komma att aktualiseras i samband med den pågående omregleringen av de borgerliga primärkommunerna, men framhåller att möjligheten att samman slå vissa pastorat till större enheter beror av att möjlighet skapas att förflytta ordinarie församlingspräst till annan prästerlig befattning. En sådan förflyttningsskyldighet föreslås kombinerad med den föreslagna lönerегleringen. Tydligt anses den organisatoriska vinst, som denna förflyttningsskyldighet skulle innebära, vara ett välgående skäl för att redan nu i princip besluta om lönerеformen. Emellertid har såväl prästlönekommittén som föredragande statsrådet betonat, att det praktiska utnyttjandet av ett stadgande om förflyttningsskyldighet måste, som kommittén säger, »bli beroende av en skeende uppmjukning av gällande bestämmelser om prästval». Statsrådet anser att »denna fråga bör få sin lösning, så snart en utredning av frågan hunnit verkställas». Då alltså den ifrågavarande organisatoriska vinsten ändå icke kan praktiskt utnyttjas, förrän nämnda utredning verkställts, synes därmed detta skäl för att redan nu besluta om lönerегleringen ha bortfallit.

Att stiftsbandet »har sin givna betydelse för de vid varje tidpunkt råddande befordringsförhållandena», medges av lönekommittén i ett av statsrådet återgivet uttalande, och kommittén understryker »det önskvärda i att, efter det avlöningsfrågan förts i hamn, anstalter vidtagas för att utan vidare tidsutdräkt bringa även stiftsbandsfrågan under ny prövning». Även i fråga om denna föråldrade institution anses alltså en snar och skyndsamt utredning vara av nöden.

Vad finansieringsfrågan beträffar, är icke heller denna, såsom av propositionen framgår, tillräckligt utredd. Det synes föga lämpligt att riksdagen nu inbjudes att besluta om nya betydande löneutgifter, utan att klarhet skapats om på vad sätt de behövliga penningmedlen skola anskaffas. Det kan ej heller anses tillfredsställande att, som prästlönekommittén gjort, ensidigt bygga sina ekonomiska kalkyler på »den tendens beträffande skatteunderlagets utveckling, som framträtt under senare år». Att skatteunderlag och konjunkturer även de äro underkastade växlingens lag, synes kommittén icke ha räknat med.

Då utskottet sålunda funnit, att på nu anförda skäl — den med hänsyn till stabiliseringspolitiken olämpliga tidpunkten, befarade konsekvenser beträffande 1949 års tjänsteförteckningskommittés arbete samt behovet av ytterligare utredningar i skilda avseenden — propositionen nr 204 icke bör bifallas, har utskottet icke ansett nödigt att ingå på någon diskussion om de föreslagna lönegradsplaceringarna, om bostadsavdragen samt övriga detaljer, ehuru åtskilliga kritiska invändningar även i dessa avseenden kunna göras. I enlighet med vad som yrkats i motionerna I: 305, II: 391, II: 381 samt II: 404 hemställer alltså utskottet,

att riksdagen måtte lämna Kungl. Maj:ts proposition nr 204 utan bifall ävensom avslå motionerna I: 318, II: 405, I: 319, II: 407, I: 320, II: 408, II: 406 och II: 431.

4) av herr *Mårtensson* i Uddevalla, som ansett, att utskottets uttalanden i avsnittet om löneavvägningen för ordinarie församlingspräster (kyrkoherdar och komministrar) (s. 70) bort ha följande lydelse:

Löneavvägningen för ordinarie församlingspräster (kyrkoherdar och komministrar).

Den i — — — (lika med utskottet) — — — för år.
Föredraganden har — — — (lika med utskottet) — — — sålunda anförda.
I de — — — (lika med utskottet) — — — särskilda fall.

Utskottet kan — — — (lika med utskottet) — — — önskade rationaliseringen.

Å andra sidan — — — (lika med utskottet) — — — bör genomföras.

Det i — — — (lika med utskottet) — — — motioner bifallas.

I motionerna I: 318 och II: 405 föreslås ändrade regler för inplacering av vissa komministrar, som icke ha eget tjänstgöringsområde. Dels föreslås vissa sänkningar av de kvalificerande folkmängdstalen i pastorat med flera biträdande präster; därmed har man velat tillgodose komministrar i vissa större pastorat. Dels yrkas, att hänsyn till pastoratens areal skall tagas, icke blott för komministrar med eget tjänstgöringsområde utan även för andra komministrar; detta skulle huvudsakligen få betydelse för de vidsträckta pastoraten i övre Norrland.

Vad de i nämnda motioner framställda yrkandena angår får utskottet framhålla, att de i propositionen föreslagna inplaceringsreglerna väl i vissa med yrkandena avsedda fall kunna medföra en relativt sett lägre placering, men att några verkliga lönesänkningar endast i undantagsfall torde ifrågakomma. Utskottet kan därför icke ansluta sig till de i motionerna framställda yrkandena.

Utskottet får sålunda tillstyrka den i propositionen förordade löneavvägningen för kyrkoherdar och komministrar.

INNEHALLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Propositionens huvudsakliga innehåll	3
I. Inledning	3
II. Propositionen och motionerna	7
A. Tjänsteorganisation och avlöning	8
1. Avlöningssystemet	8
2. Särskilda förutsättningar för en reform i närvarande läge av avlöningssystemet för prästerna, m. m.	8
3. Löneavvägningen för ordinarie församlingspräster (kyrkoherdar och komministrar)	12
4. Biskopar, domprostar samt utlandspastorer	24
5. Icke-ordinarie präster	25
6. Tjänstebostäderna	33
7. Semester	41
8. Ordinarie prästs förflyttningsskyldighet	44
9. »Kommunala tillägg» och förmån av donation »över lönen» ..	47
B. Pensionering	50
Allmänna grunder	50
Vissa övergångsfrågor	52
C. Kostnadsberäkningar	55
D. Finansieringen av kostnaderna för avlöning och pensionering ..	58
E. Allmänna grunder för övergångsregleringen	63
III. Utskottet	66
Förslaget i allmänhet; avlöningssystemet; särskilda förutsättningar för en reform i närvarande läge av avlöningssystemet för prästerna, m. m.	66
Löneavvägningen för ordinarie församlingspräster (kyrkoherdar och komministrar)	70
Biskopar, domprostar samt utlandspastorer	73
Icke-ordinarie präster	74
Tjänstebostäderna	75
Semester	77
Ordinarie prästs förflyttningsskyldighet	77
»Kommunala tillägg» och förmån av donation »över lönen»	79
Pensionering	79
Kostnadsberäkningar	80
Finansieringen av kostnaderna för avlöning och pensionering ..	80
Allmänna grunder för övergångsregleringen	81
Utskottets hemställan	81
<i>Reservationer</i>	82
<i>Innehållsförteckning</i>	86